

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKÇE VE ÇİNCEDE FİİL İSTEMLERİNİN
KARŞILAŞTIRILMASI

Wentao HUO

Danışman
Prof. Dr. Selma GÜLSEVİN

İZMİR - 2024

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKÇE VE ÇİNCEDE FİİL İSTEMLERİNİN
KARŞILAŞTIRILMASI

Wentao HUO

Danışman
Prof. Dr. Selma GÜLSEVİN

İZMİR - 2024

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAY SAYFASI

Üniversite : Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Adı ve Soyadı : WENTAO HUO
Öğrenci No : 2022801151
Tez Başlığı : Türkçe Ve Çince de Fiil İstemlerinin Karşılaştırılması

Savunma Tarihi : 23.08.2024
Danışmanı : Prof Dr. Selma GÜLSEVİN

JÜRİ ÜYELERİ

<u>Ünvanı, Adı, Soyadı</u>	<u>Üniversitesi</u>
Prof Dr. Selma GÜLSEVİN	- Dokuz Eylül Üniversitesi
Doç.Dr.Halil Sercan KOŞIK	- Dokuz Eylül Üniversitesi
Doç.Dr.Vildan KOÇOĞLU GÜNDOĞDU	- Ege Üniversitesi

WENTAO HUO tarafından hazırlanmış ve sunulmuş olan bu tez savunmada başarılı bulunarak oy birliği () / oy çokluğu() ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Asuman ALTAY
Müdür

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Türkçe ve Çince Fiil İstemlerinin Karşılaştırılması” adlı çalışmamın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

04/07/2024

Wentao HUO

ÖZET
Yüksek Lisans Tezi
Türkçe ve Çince de Fiil İstemlerinin Karşılaştırılması
Wentao HUO

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Türk Dili ve Edebiyatı Programı

Bu çalışmada Türkiye Türkçesinde ve Çince deki fiillerin istemleri incelenmiştir. İstem, bir fiilin ne kadar farklı türde ve sayıda isim unsurunu yönetebileceğini belirten bir kavramdır ve cümle içindeki fiil ile diğer tamlayıcılar arasındaki ilişkiyi gösterir. Çalışma, Bağımlılık Dilbilgisi'ne dayanarak mantıksal istem, söz dizimsel istem ve semantik istem olmak üzere üç düzeyde istem kavramını incelemiştir. Bağımlılık Dilbilgisinin temel amacı, dilin yüzey yapısında görünen doğrusal düzenin ötesinde yatan derin yapı ilişkilerini ortaya çıkarmaktır, yani cümleyi oluşturan öğeleri kategorize etmek ve bu öğeler arasındaki bağımlılık ilişkilerini belirlemek suretiyle, dilin yapısal özelliklerini açıklamaktır.

Türkçe, isim unsurlarının cümledeki rollerini çeşitli ekler aracılığıyla ifade eden bir sondan eklemeli dilken, Çince biçimsel işaret ve morfolojik değişim göstermeyen bir dildir. Bu çalışmada, Türkçenin $\{y\}A$ (yönelme durumu), $\{DA\}$ (bulunma durumu) ve $\{DAn\}$ (ayrılma durumu) ekleri üzerinden Türkçe ve Çincenin istemleri analiz edilip karşılaştırılmıştır.

Bu çalışma, Türkçe edebî eserlerden seçilen cümleler ile bu cümlelerin Çince çevirilerini temel almıştır. Bu bağlamda, Türkçe ve Çince istemlerini mantıksal, söz dizimsel ve semantik düzeyde karşılaştırarak iki dil arasındaki dilbilgisel farklılıkları ve benzerlikleri ortaya koymuştur. Çalışma, gelecekteki araştırmalara referans kaynağı olmayı hedefler.

Anahtar Kelimeler: İstem, Türkçede İstem, Çince İstem, durum, Bağımlılık Dilbilgisi.

ABSTRACT

Master's Thesis

A Comparative Study of Verb Valencies in Turkish and Chinese

Wentao HUO

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of Turkish Language and Literature

Turkish Language and Literature Program

This study examines the valency of verbs in Turkish and Chinese. Valency is a concept that determines how many different types and numbers of noun elements a verb can govern, showing the relationship between the verb and other complements in a sentence. The study examines the concept of valency across three levels: logical valency, syntactic valency, and semantic valency, based on Dependency Grammar. The primary aim of Dependency Grammar is to uncover the deep structural relationships underlying the linear order observed in the surface structure of language. This is achieved by categorizing the elements that constitute a sentence and identifying the dependency relations among them, thereby explaining the structural characteristics of the language.

Turkish is an agglutinative language that expresses the roles of noun elements in a sentence through various suffixes, whereas Chinese is a language that does not show formal markers and morphological changes. In this study, the valencies of Turkish and Chinese are analyzed and compared through the Turkish case suffixes +{(y)A} (dative case), +{DA} (locative case), and +{DAn} (ablative case).

This study is based on sentences selected from Turkish literary works and their Chinese translations. In this context, it reveals the grammatical differences and similarities between Turkish and Chinese by comparing their valencies at the logical, syntactic, and semantic levels. The study aims to serve as a reference for future research.

Keywords: Valency, Valency in Turkish, Valency in Chinese, case, Dependency Grammar.

TÜRKÇE VE ÇİNCEDE FİİL İSTEMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xi
TABLolar LİSTESİ	xii

GİRİŞ	1
-------	---

BİRİNCİ BÖLÜM BAĞIMLILIK DİLBİLGİSİ VE İSTEM

1.1. BAĞIMLILIK DİLBİLGİSİ	8
1.2. İSTEM	10
1.3. İSTEM TÜRLERİ VE DÜZEYLERİ	13
1.3.1. Mantıksal İstem Düzeyi	14
1.3.2. Semantik İstem Düzeyi	15
1.3.3. Söz Dizimsel İstem Düzeyi	20

İKİNCİ BÖLÜM TÜRKİYE TÜRKÇESİ VE ÇİNCEDE İSTEM KAVRAMINA BAKIŞ

2.1. TÜRKİYE TÜRKÇESİ VE ÇİNCEYE GENEL BAKIŞ	22
2.1.1. Türkiye ve Türkiye Türkçesi Hakkında Dilbilgisel Bilgiler	22
2.1.2. Çin ve Çince Hakkında Dilbilgisel Bilgiler	23
2.1.2.1. Çincedeki Öbekler	25
2.1.2.1.1. Merkez-Tamamlayıcı Öbekler	25

2.1.2.1.2. Ardışık Fiil Öbekleri	26
2.1.2.1.3. Ortak Özne-Nesne Öbekleri	26
2.1.2.1.4. Yer-Yön Öbekleri	26
2.1.2.2. Çincenin Söz Dizimsel Öğeleri	27
2.1.2.2.1. Nesnel Yüklem	27
2.1.2.2.2. Zarf Tümleci	27
2.1.2.2.3. Tamamlayıcı	28
2.1.2.2.3.1. Yönelim Fiilleri ve Yönelim Tamamlayıcıları	28
2.1.2.2.3.2. Edat Öbeği Tamamlayıcıları	29
2.1.2.3. Çincenin Özel Cümle Yapıları	29
2.1.2.3.1. “把 (bǎ)” Cümleleri	29
2.1.2.3.2. Edilgen Yapıda Cümleler (“被 (bèi)” Cümleleri)	30
2.1.2.3.3. Ardışık Fiil Cümleleri	30
2.1.2.3.4. Ortak Özne-Nesneli Cümleler	30
2.1.2.3.5. Çift Nesneli Cümleler	31
2.1.2.3.6. Zarf Tümlecinin Sonda Olduğu Cümleler	31
2.2. TÜRKİYE TÜRKÇESİ VE ÇİNCEDE İSTEM KAVRAMI	32
2.2.1. Türkiye Türkçesinde İstem ve Ad Durumu	32
2.2.2. Çincede İstem ve İstem Hiyerarşisi	35

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKÇE YÖNELME DURUMU, BULUNMA DURUMU, AYRILMA DURUMU EKİ KULLANILAN CÜMLELERİN İŞLEVLERİ ÜZERİNDEN TÜRKÇE VE ÇİNCEDE FİİL İSTEMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

3.1. TÜRKÇE YÖNELME DURUMU EKİ KULLANILAN CÜMLELERİN İŞLEVLERİ ÜZERİNDEN TÜRKÇE VE ÇİNCEDE FİİL İSTEMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI	37
3.2. TÜRKÇE BULUNMA DURUMU EKİ KULLANILAN CÜMLELERİN İŞLEVLERİ ÜZERİNDEN TÜRKÇE VE ÇİNCEDE FİİL İSTEMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI	65
3.3. TÜRKÇE AYRILMA DURUMU EKİ KULLANILAN CÜMLELERİN	

İŞLEVLERİ ÜZERİNDEN TÜRKÇE VE ÇİNCEDE FİİL İSTEMLERİNİN
KARŞILAŞTIRILMASI 74

SONUÇ 103

KAYNAKÇA 106

KISALTMALAR

bs.	Baskı
Çev.	Çeviren
Ed.	Editör
MÖ	Milattan önce
s.	Sayfa No
ss.	Sayfadan sayfaya
TDK	Türk Dil Kurumu
TS	Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük
vb.	Ve benzeri

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Semantik Roller ve Onların Tanımları s. 19

Tablo 2: Türkiye Türkçesinde Ad Durumlarının Adlandırılması ve Ad Durum Ekleri s. 34

GİRİŞ

a. Konu

Bu çalışma, Türkiye Türkçesi ve Çince fiillerin istemlerini analiz edip birbirleriyle karşılaştırmıştır. İstem, bir fiilin ne kadar farklı türde ve sayıda isim unsurunu yönetebileceğini belirten bir kavramdır ve cümle içinde fiil ile diğer tamlayıcılar arasındaki ilişkiyi gösterir. İstem kavramı, dilbilimde farklı diller arasındaki ortaklıkları ve evrenselliği keşfetmek için büyük bir öneme sahiptir.

Fiillerin istemi mantıksal istem, semantik istem ve söz dizimsel istem olmak üzere üç seviyede incelenir. Burada, söz dizimsel istem, fiilin yönetebileceği öğelerin sayısı ve söz dizimsel formu ile ilgilidir. Türkiye Türkçesi, cümle içindeki öğeler arasında (özellikle fiil ve tamlayıcılar arasında) gramatik ilişkileri ifade etmek için kelime köklerinin sonuna çeşitli ekler ekleyerek bu ilişkileri gösteren tipik bir sondan eklemeli dildir. Bu durumda, isim unsurlarının cümledeki rollerini (örneğin, özne, nesne, araç vb.) ifade ederken bu çekim ekleri merkezi bir rol oynar. Dolayısıyla, Türkiye Türkçesinin çekim ekleri ile söz dizimsel istem arasında doğrudan bir bağlantı vardır. Çince, tipik bir tek heceli ve biçimsel işaret ve morfolojik değişim göstermeyen bir dildir. Fiil ile isim unsurları arasındaki istem, Türkiye Türkçesindekinden farklıdır.

Bu çalışma, Türkiye Türkçesinin yer tamlayıcıları üzerinden, istem kavramına dayanarak, Türkiye Türkçesinin +{(y)A} (yönelme durumu), +{DA} (bulunma durumu) ve +{DAn} (ayrılma durumu) ekleri üzerinden Türkiye Türkçesi ile Çincenin istemlerini analiz edip birbirleriyle karşılaştırmıştır.

b. Amaç ve Önem

Fiil, dilbilim söz dizimi araştırmalarında en önemli konulardan biridir ve fiillerin diğer öğelerle olan ilişkilerini araştırmak, insan dilinin evrenselliğini açığa çıkarmak ve insan dilinin kökenine dair kuralları özetlemek için önemlidir. Anadili olmayanlar için yabancı bir dilde hangi fiillerin hangi tamlayıcılarla birleştiğini anlamak büyük bir zorluk teşkil eder. İstem kavramı, fiiller ile tamlayıcılar arasındaki bu tür ilişkileri açıklayabilir.

Altay dillerinden ve sondan eklemeli bir dil olan Türkiye Türkçesi ile Çin-Tibet dillerinden ve tek heceli bir dil olan Çince arasında dilbilimsel açıdan yapılan karşılaştırmalı çalışmalar sınırlıdır. Ancak, diller arasındaki ortak özellikleri göz ardı edemeyiz. Tahminlere göre, insan dilinin toplamda 5000-7000 çeşidi vardır ve her dil işitsel, görsel veya dokunsal (örneğin Braille) uyarılarla ifade edilebilir, bu nedenle iki dil arasında mutlaka ortak noktalar vardır. Türkiye ve Çin’de dilbilimsel araştırmalarda istem kavramı üzerine çok fazla çalışma yapılmadığı gibi bu iki dilin istem kavramı açısından karşılaştırıldığı çalışmalar da yapılmamıştır. Bu alandaki boşluğu doldurmayı amaçlayan bu çalışma, gelecekteki araştırmalar için de bir referans kaynağı olmayı hedeflemektedir.

c. Kapsam ve Sınırlılıklar

Bu çalışmada, Türkiye Türkçesi ve Çince fiillerin istemleri incelenmiştir. İki dilin metin havuzlarının aynı olamayacağı göz önüne alındığında, Türkçe edebî eserlerden, özellikle romanlar, hikâyeler, akademik çalışmalar ve gazetelerden seçilmiştir. Türkiye Türkçesi açısından +{(y)A} (yönelme durumu), +{DA} (bulunma durumu) ve +{DAn} (ayrılma durumu) eklerinin kullanıldığı cümleler analiz edilmiştir. Çince açısından ise, bu cümlelerin Çinceye çevrilmiş hâlleri incelenmiştir. Zaman ve insan kaynağı sınırlamaları nedeniyle, Türkiye Türkçesi açısından yalnızca +{(y)A} (yönelme durumu), +{DA} (bulunma durumu) ve +{DAn} (ayrılma durumu) olmak üzere üç tamamlayıcı tip analiz edilmiştir.

Çalışmanın sınırlılıkları arasında, incelenen metinlerin boyutu ve çeşitliliği önemli bir yer tutar. İncelenen metinler, belirli bir dönem ve türle sınırlıdır ve bu durum, sonuçların genelleştirilebilirliğini kısıtlayabilir. Ayrıca, zaman ve kaynak sınırlamaları nedeniyle, yalnızca belirli sayıda eser ve cümle üzerinde çalışılmıştır. Daha kapsamlı bir analiz yapabilmek için, farklı dönemlerden ve türlerden daha fazla metin incelenmesi gerekir.

d. Yöntem

Bu araştırmada Nuh Doğan'ın (2011) “Türkiye Türkçesi Fiillerinde İsteme Göre Anlam Değişiklikleri” başlıklı doktora tezinde kullanılan istem teorisi ile ilgili terimler kullanılmıştır.

Türkiye Türkçesinde durumların ilgili tanımları ve her bir durumun işlevsel sınıflandırmaları için, bu çalışmada Zeynep Korkmaz (2009), Erdoğan Boz (2007) ve Tahir Kahraman (2007) gibi akademisyenlerin çalışmaları referans alınmıştır.

Çalışmada çeşitli edebî eserlerden ve gazetelerden seçilen cümleler fiillerinin istemleri (+{(y)A}, +{DA}, +{DAn}) bakımından incelenmiş, aynı cümleler Çinceye aktarılarak Çincedeki fiil istemleriyle karşılaştırılmıştır.

Bu çalışmada, “Türkçe” terimi, Türkiye Türkçesinin kısaltması olarak kullanılmıştır.

e. Araştırma Tarihçesi

Türkiye’de “istem” terimini ilk ortaya atan kişi Tahsin Banguoğlu’dur. Banguoğlu, 1974 yılında yayımlanan “Türkçenin Grameri” adlı kitabında, “Yapıbilgisi” başlıklı bir bölümde takıları açıklarken istem terimini ilk kez şu şekilde tanıtmıştır (Banguoğlu, 1974: 386):

Fiiller nesne olan adtan belli çekim halleri istedikleri gibi (bkz § 440) takılar da ilişki kurdukları adtan işleyişlerine göre belli çekim halleri isterler. Başka bir deyimle belli bir isim halini kovarlar. Buna istem (rection) deriz. Düşmana karşı takı öbeğinde takının istemi kime halidir. Bu öbeklenmede karşı isteyen, düşmana istenen adını alır. Türkçede takıların dört türlü istemi vardır: 1. Kim hali isteyen takılar, 2. Kime hali isteyen takılar, 3. Kimden hali isteyen takılar, 4. Adı katkı alan takılar.

Burada Banguoğlu'nun istem tanımı, edatın öncesindeki ismin çekim değişikliğini gerektirmesidir. Banguoğlu, edatın yöneten öge olduğunu ve öncesindeki ismin, edatın gereksinimlerine göre çekim ekleri aldığını belirtir. Ancak, Banguoğlu istem tanımını yalnızca edatlarla sınırlamamıştır. “Sözdizimi” başlıklı bölümde basit cümlelerdeki ögelerden nesneyi açıklarken, istem kavramını fiillerin yönettikleri isim unsurlardan çekim ekleri gerektirmesi şeklinde genişletmiştir. “Genellikle geçişli fiiller kimi ve kim hâllerinde nesne ister (régit), deriz, (régir=istemek). Burada fiil

isteyen (régissant), isim hâli istenen (régime) diye anılır, bkz takılarda istem § 334. Nesnenin yükleme göre bu hâllenmesine de İstem deriz” (Banguoğlu, 1990: 528). Bu zamandan beri, fiil ile tamlayıcı arasındaki ilişkiyi ifade eden istem kavramı, Türkçe dilbilgisi araştırmalarında yaygın olarak kullanılır.

Tahir Kahraman (1996), Türkçede istem ve fiil-tamlayıcı ilişkilerini ilk inceleyenlerden biridir. Çalışmasında, fiillerin tamlayıcılarla olan ilişkileri; alma ihtiyacı duyduğu tamlayıcılar, ikinci derecede çok istediği tamlayıcılar, kabul edebildiği tamlayıcılar, kullanım örneği bulunmayan tamlayıcılar olarak sınıflandırılmıştır.

Nadir Engin Uzun, istem konusuna evrensel dilbilgisini temel alarak yaklaşmıştır. “Ana Çizgileriyle Evrensel Dilbilgisi ve Türkçe” (2000) adlı kitabında, “Rol Çerçevesi” başlığı altında “Üyeler ve Üye Yapısı” bölümünde, fiil ile diğer ögeler arasındaki ilişkiyi, yani istem ile ilgili konuları analiz etmiştir (Uzun, 2000: 99-100).

Bu tezde en çok yararlanılan kaynak, Nuh Doğan’ın 2011 yılında yazdığı “Türkiye Türkçesi Fiillerinde İsteme Göre Anlam Değişiklikleri” adlı doktora tezidir. O tezde, Türkçedeki fiillerin istem potansiyeli ve değişiklikleri ele alınmıştır. Çalışma, Türkçe fiillerin sabit bir istem potansiyeline sahip olmadığını, bunun yerine fiillerin yapısal veya sözlüksel anlamlarına göre istemlerinin değişebileceğini ortaya koymuştur.

Işıl Aydın Özkan 2017 yılında yazdığı “Evrensel Dilbilgisi ve Türkçede İstem (Valenz)” adlı doktora tezinde, Türkçede istem kavramını biçim söz dizimsel bir olgu olarak ele almış ve istem değiştirme ile istem nöbetleşmesi gibi kavramları anlamsal ve biçim bilgisel süreçler açısından değerlendirmiştir. Ayrıca, istemin dil tipolojisi ve dil evrensellikleriyle ilgili yönlerini incelemiştir.

Türkiye Türkçesi ile diğer Türk lehçeleri arasındaki karşılaştırmalı araştırmalar da oldukça fazladır. Ferhat Karabulut ve Tuba Arı Özdemir’in “İstem ve İstem Analizi: Gagauz Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Karşılaştırmalı Bir Çalışma” (2017) adlı makalesi, Gagauz Türkçesi ve Türkiye Türkçesinin istem yapıları arasında belirli fiilleri analiz ederek ve istem analizine odaklanarak karşılaştırma yapmıştır. Bunun dışında Melek Erdem (2006), Hilal Uzunboy (2008), Feyzi Çimen (2009), Alper Kara (2011), Cüneyt Çetinkaya (2012), Hanife Çiçekli (2013) vb. istem terimi kullanarak diğer Türk lehçelerinde fiilin istemini ele almıştır (Karabulut ve Özdemir, 2017: 93).

Çin'deki istem araştırmalarının tarihi aslında oldukça eskidir, ancak "istem" kavramının açıkça ortaya konması nispeten geç olmuştur. Fiil ile isim unsurları arasındaki ilişkiler üzerine yapılan araştırmalar, en erken 1942'de Lü Shuxiang tarafından yazılan "Çin Dili Grameri"ne dayanmıştır. O, cümleleri dört kategoriye ayırmıştır: anlatım cümleleri, durum cümleleri, yargı cümleleri ve varlık-yokluk cümleleri. Anlatım cümlelerinin merkezinde bir fiil bulunur; anlatım cümlesinin söz dizimsel yapısı şu şekilde ifade edilebilir: başlangıç sözcüğü (yani semantik rollerdeki eden) — fiil — bitiş sözcüğü (yani semantik rollerdeki etkilenen). Ayrıca, "tamamlayıcı" kavramını ortaya koymuş ve semantik ilişkiler açısından ayrıntılı bir şekilde sınıflandırmıştır (Lü, 2017: 38-73). "Çin Dili Grameri", özellikle fiil ile isim unsurları arasındaki semantik ilişkileri, yani daha sonra istem kavramında yer alacak semantik istem düzeyini vurgular. Lü Shuxiang'ın 1946'da yayınladığı "Konuşma Dili Cümlelerinin Analizinde Özne ve Nesnenin Ayrımından" başlıklı çalışmasında, fiillerin yönettikleri isim unsurlarının çeşitli söz dizimsel gösterim biçimlerini analiz etmiş ve Çince fiillerin "tekli" ve "çiftli" ayrımını belirtmiştir (Huang, 2002: 513-535), yani şimdiki istem kavramında bahsedilen "tek istemli" ve "çift istemli" fiiller. Böylece, fiil istemi düşüncesi temel olarak şekillenmiş ve istemin sınıflandırılması için ilk taslak oluşturulmuştur.

"İstem" kavramını Çince dilbilgisi araştırmalarına ilk olarak tanıtan akademisyen Zhu Dexi'dir. 1978 yılında yayınladığı "'的 (de)' karakterinin yapısı ve yargı cümleleri" başlıklı makalesinde, fiil unsurları + isim unsurları + "的 (de)" karakterinden oluşan yapının anlam belirsizliğini açıklamış ve "tek yönlü, çift yönlü ve üç yönlü fiiller" kavramını öne sürmüştür. O zaman kimyadaki "değerlik" kavramını kullanmamasına ve fiil ile isim unsurları arasındaki sayısal ilişkiyi "yön" olarak adlandırmasına rağmen, bu, Çin'de istem teorisinin modern Çince dilbilgisine uygulandığı ilk örnek olmuştur. Fiilleri istem sayısına göre sınıflandırmıştır ve ünlü "anlam belirsizliği indeksi formülünü" önermiştir (Zhu, 1997: 125-137). Bundan sonra, Çinli akademisyenler modern Çince üzerinde istem teorisi kullanarak araştırmalar yapmaya başlamış ve dilbilim alanında bir Çince istem araştırma furyası başlamıştır.

1980-1990 yılları arasında, Çince istem dilbilgisi araştırmaları kuruluş ve keşif aşamasına girmiştir. Wen Lian (1982) "Kelimeler Arasındaki Uyum İlişkileri" adlı çalışmasında fiillerin "yönleri" ve fiiller ile isim unsurları arasındaki ilişkilerini

tartışmıştır. Wu Weizhang (1982) “Tek Yönlü Fiiller ve Cümle Yapıları” başlıklı çalışmasında, Çince farklı türdeki tek yönlü fiillerin oluşturabileceği cümle yapılarını tanımlamıştır. Liao Qiuzhong (1984) “Modern Çince Fiillerin Yönettiği Ögelerin İhmal Edilmesi” adlı çalışmasında fiillerin yönettiği ögelerin ihmal edilmesi sorununu analiz etmiştir (Zhou, 2004: 6-7). Zhang Liecai (1985) ve diğerleri birçok yabancı istem dilbilgisi araştırma eserini tercüme etmiştir (Xu, 2021: 108). Çinli akademisyenler de Çince istem dilbilgisi araştırmalarına yoğun bir şekilde katılmışlar ve bu alanda önemli başarılar elde etmişlerdir.

1990’larda, Çince fiil istem teorisi üzerine yapılan araştırmalar daha da derinleşmiştir. Wen Lian ve Yuan Jie (1990) “Fiillerin ‘Yönü’ Üzerine” adlı çalışmalarında, Çince fiillerin yönettiği ögelerin fiil ögeleri olabileceğini belirtmişlerdir. Fan Xiao (1991) “Fiilin ‘Valansı’ Üzerine Sınıflandırma” çalışmasında, fiillere istem sayısı belirlemenin dört yöntemini tanımlamıştır. Lu Jianming (1991) “Modern Çince Geçişsiz Fiiller Üzerine” adlı çalışmasında, geçişli/geçişsiz fiiller ile tek yönlü/çift yönlü fiiller arasındaki karmaşık ilişkiyi tartışmıştır (Zhou, 2004: 7). Yuan Yulin (1998) “Çince Fiillerin Valans Araştırması”nda, tek istem kavramını “bağlantı, öge, konum, argüman”dan oluşan bir istem hiyerarşisine ayırmış ve Çince fiillerin farklı cümle yapılarında isim unsurlarını nasıl yönetebildiğini analiz etmiştir. Shen Yang (2000) tarafından düzenlenen “Valans Teorisi ve Çince Dilbilgisi Araştırmaları” adlı eser, istem teorisini kullanarak modern Çince dilbilgisi sorunlarını özel olarak araştıran ve analiz eden 13 makaleyi içerir, bu da yabancı dil olarak Çince öğretiminde karşılaşılan dilbilgisi sorunlarını içerir. Wang Jing ve Wang Hongjun (1995) “Fiilin Valansı ve ‘Bèi (被)’ Cümleleri” çalışmasında, “被” karakterinin kullanım kurallarını istem açısından incelemişler ve “被” cümlelerinin dönüşüm koşullarını keşfetmişlerdir. Bunun dışında, Çince dilbilgisi üzerine Lu Jianming’in (1997) “Valans Dilbilgisi Teorisi ve Yabancı Dil Olarak Çince Öğretimi”, Shen Jiaxuan’ın (2000) “Cümle Yapısı ve Valans” gibi eserlerde, istem teorisi de uygulanmıştır (Xu, 2021: 108). Çin, Modern Çince istem dilbilgisi üzerine Aralık 1995 ve Aralık 1999’da iki özel seminer düzenlemiştir (Ye ve Liu, 2023:19).

21. yüzyıla geldiğimizde, istem teorisinin Çince dilbilgisindeki pratik uygulamaları daha gelişmiştir. Dilbilimciler, istem teorisini yapısal dilbilgisi, perspektif kısıtlama teorisi, psikolengüistik gibi diğer dilbilimsel teorilerle

birleştirmişlerdir. Aynı zamanda istem teorisi, bilgisayar bilgi işleme, sistem dinamikleri gibi diğer alanlara da dâhil edilmiştir (Xu, 2021: 108). İstem teorisi, Çince dilbilgisi araştırmalarının ötesine geçerek, Modern Çince araştırmalarında istem teorisinin uygulama değerini genişletmiştir. Yuan Yulin (1998) ve Wang Weili (2000), o zamanın Çin’indeki istem teorisi üzerine genel bir değerlendirme sunmuşlardır. Zhou Tongquan, 2004 yılında yazdığı “Çince Fiil Valans Teorisi ve Sinirsel Psikolojik Mekanizmalarının Araştırılması” adlı doktora tezinde, mantıksal valansa dayalı bir Çince fiil valans teorisi ortaya koyarak ve deneysel patoloji yöntemleriyle bu teorinin geçerliliğini doğrulayarak, Çince fiil valansının değişim kurallarını ve sinirsel psikolojik mekanizmalarını incelemiştir. Liu Haitao (2009), “Bağımlılık Dilbilgisinin Teorisi ve Pratiği”nde, bağımlılık dilbilgisi ve istem teorisinin tarihini, kavramlarını detaylı bir şekilde incelemiş ve belirli bir ölçekte bağımlılık ağacı veri tabanı oluşturmuştur. Bilgisayar kullanarak önerdiği istem modeline dayalı söz dizimsel analiz teorisini doğrulamış ve Çincenin bağımlılık mesafesinin İngilizce, Almanca ve Japoncadan çok daha uzun olduğunu keşfetmiştir.

f. Derlemede Yer Alan Eserler ve Kısaltmaları

AT-ÖDB: Tunç, A. (2002). *Ömür Diyorlar Buna*. İstanbul: Altkitap.

BU-GYÇ: Uzuner, B. (2003). *Güneş Yiyen Çingene*. İstanbul: Everest Yayınları.

İP-GYH: Parlatır, İ. (Ed.). (2022). *Güzel Yazılar: Hikâyeler* (8. bs.). Ankara: Türk Dil Kurumu.

NA-DBB: Alan, N. (2021). +{DAn} durum biçim birimi (yükleyenlerin üye yapısı ve anlamsal rolleri). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

PS-FH: Safa, P. (1968). *Fatih Harbiye*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

SA-KMM: Ali, S. (2020). *Kürk Mantolu Madonna*. İstanbul: Kapra Yayıncılık.

TE-ENO: Eagleton, T. (2021). *Edebiyat Nasıl Okunur* (E. Ersavcı, Trans.). İstanbul: İletişim Yayınları. (Orijinal çalışma 2013 yılında yayımlanmıştır).

TK-AÇE: Kahraman, T. (2007). *Çağdaş Türkiye Türkçesindeki Ad Çekim Ekleri ve Bunların İşlevleri*. İzmir: Kanyılmaz Matbaası.

Gazeteler

BİRİNCİ BÖLÜM

BAĞIMLILIK DİLBİLGİSİ VE İSTEM

1.1. BAĞIMLILIK DİLBİLGİSİ

Bağımlılık Dilbilgisi, “bağımsallık (dependency) kavramına dayalı bir dilbilgisi kuramıdır” (Özkan, 2017: 5). Bu teori, Fransız dilbilimci Lucien Tesnière tarafından öne sürülmüştür. Evrensel bir dilbilgisi teorisi önermek amacıyla, antik Yunanca, Latin, Roman dilleri, Slav dilleri, Macarca, Türkçe, Baskça gibi birçok dilde kapsamlı karşılaştırmalı araştırmalar yapmıştır. 1934 yılında, Strasbourg Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bülteni’nde (Bulletin de la Faculté des Lettres de Strasbourg) “Bir Söz Dizimi Nasıl Oluşturulur” (Comment construire une Syntaxe) başlıklı bir makale yayımlayarak “bağımlılık dilbilgisi”nin temel argümanlarını ortaya koymuştur. 1939 yılından itibaren, on yıldan fazla bir süre boyunca yazıp düzeltmeler yaparak “Yapısal Söz Dizimi İlkeleri” (Éléments de Syntaxe Structurale) adlı eserini yazmaya başlamış ve bu eserini 1950 yılında tamamlamıştır. Tesnière 1954 yılında vefat ettikten sonra, arkadaşları onun notlarını düzenleyerek 1959 yılında eserin ilk baskısını ve 1965 yılında ikinci baskısını yayımlamıştır. Bu teori daha sonra Almanya’da büyük bir gelişme görmüş ve erken dönem temsilcileri arasında o dönemin Doğu Almanya dilbilimcisi Gerhard Helbig ve Batı Almanya dilbilimcisi Ulrich Engel gibi isimler yer almıştır.

Cümle, organize bir bütündür ve aynı cümle içindeki ögeler arasında ilişkiler vardır. Bu ilişkiler, cümlenin iskeletini oluşturur ve insanların cümlenin anlamını anlamasında önemli bir ipucu hâline gelir. Bağımlılık Dilbilgisinin temel amacı, dilin yüzey yapısında görünen doğrusal düzenin ötesinde yatan derin yapı ilişkilerini ortaya çıkarmaktır, yani cümleyi oluşturan ögeleri kategorize etmek ve bu ögeler arasındaki bağımlılık ilişkilerini belirlemek suretiyle, dilin yapısal özelliklerini açıklamaktır (Aydın ve Torusdağ, 2013: 192). “İlişkilendirme (Connection), bağlama (Junction) ve aktarma (Transfer), yapısal söz diziminin tüm gerçeklerinin altında sıralandığı üç büyük başlıktır” (Tesnière, 1959: 323). Tesnière, söz dizimiyle ilgili ele aldığı tüm konuları bu üç ana başlık altında değerlendirmiş ve bu üç işlevin tüm dillerde kesinlikle mevcut olduğunu iddia etmiştir.

İlişkilendirme, Bağımlılık Dilbilgisi'nin en temel mekanizmasıdır. Tesnière, bir cümlenin sadece ögelerin bir araya gelmesi olmadığını, aynı zamanda ögeler arasındaki ilişkileri de içerdiğini belirtir. Cümle içinde, ögeler arasında bir tür yöneten-bağımlı (hâkimiyet-bağımlılık) ilişkisi, yani bağımlılık ilişkisi bulunur. Bu ilişkide, bir kelime (bağımlı kelime, subordonné) başka bir kelime tarafından (hâkim kelime, régissant) yönlendirilir. Bu ilişki ikili ve asimetriktir ve genellikle bir okla gösterilir, okun yönü hâkim kelimedenden bağımlı kelimeye doğrudur. Örneğin, “Alfred speaks” (Alfred konuşur) cümlesi, üç ögeden oluşur: “Alfred”, “speaks” ve bu iki ögenin birleşmesini sağlayan, vazgeçilmez üçüncü öge, yani arasındaki ilişki: bağımlılıktır (Tesnière, 1959: 11-13). “Bağımlılığın çekirdekleri yöneten ve bağımlı unsurlarıdır” (Doğan, 2011: 25), diğer bir ifadeyle, bağımlılık esas olarak bu tür yöneten ve bağımlı ilişkisinin üzerinde durur. Bu nedenle, cümle kurarken ya da cümleyi çözümlerken, bu tür kelimeler arasındaki ilişkilerin mutlaka anlaşılması gerekir (Song, 2017: 30).

Tesnière, cümlenin söz dizimsel ilişkilerini ağaç diyagramı (stemma) ile açıklamıştır. Ağaç diyagramı iki boyutludur, konuşma zinciri (the spoken chain) ise tek boyutludur, bu nedenle yapısal sıra (structural order) ile doğrusal sıra (linear order) arasında bir boyut çelişkisi vardır (Song, 2017: 30). Ağaç diyagramı, cümleye yapısal bir analiz sağlar ve tüm bağımlılık ilişkileri ağaç diyagramındaki düşey çizgilerle gösterilir. Bir cümle için ağaç diyagramı oluşturmak, doğrusal düzeni yapısal düzene dönüştürmektir; ağaç diyagramını cümleye çevirmek, yapısal düzeni doğrusal düzene dönüştürmektir (Doğan, 2011: 25).

Tesnière'ye göre, bir veya daha fazla bağımlı kelimeyi kontrol eden, yöneten tüm ögeler, düğüm (node) olarak adlandırılır. Hem cümleyi hem de cümledeki diğer tüm ögeleri yöneten düğüm, merkez düğüm (node central) olarak kabul edilirler, bu genellikle bir fiildir. Cümlede fiilin ifade ettiği oluş ve kılış sürecine katılan ögeler katılımcı (actant) olarak adlandırılırken, diğer yapılar ise koşul (circonstants) olarak adlandırılır (Tesnière, 2015: 100-124).

Yapısal söz dizimi açıklamalarında, Tesnière cümleleri basit cümleler ve uzun cümleler olarak sınıflandırmıştır. Basit cümleler için, fiil düğümü, isim düğümü, sıfat düğümü ve zarf düğümünün yapısını ve bunların ağaç diyagramındaki gösterimlerini ayrı ayrı tanıtmıştır (Tesnière, 1965: 102). Ardından, ünlü “istem” kavramını ortaya atmıştır.

Tesnière tarafından önerilen Bağımlılık Dilbilgisi, sonraki dilbilimi, dil öğretimi ve hatta hesaplamalı dilbilimi üzerinde derin etkiler bırakmıştır. Bağımlılık Dilbilgisi, kelime arasındaki bağımlılık ilişkilerini doğrudan tasvir ederek, cümle yapısını anlamak için basit ve sezgisel bir yol sunar. Her bağımlılık ilişkisi, iki kelime ögesini doğrudan birbirine bağlar, bu da cümlenin yapısını açık ve görünür kılar. Ayrıca, bağımlılık yapısı spesifik söz dizimsel biçimler yerine fonksiyonel ilişkilere vurgu yaptığı için, yapısal farklılıkları belirgin olan diller arasında uygulanması daha kolaydır. Bu, bağımlılık ilişkisi kavramının birçok dilde uygulanabilir olduğunu gösterir, bu da bağımlılık dilbilgisini dil öğrenimi ve dilbilim araştırmalarında güçlü bir araç hâline getirir, ayrıca araştırmacılara farklı diller arasındaki benzerlik ve farklılıkları keşfetme, dil çeşitliliği ve evrenselliği hakkındaki anlayışımızı artırma fırsatı sunar. Bağımlılık Dilbilgisi, özellikle Tesnière tarafından önerilen “istem” kavramı, karşılaştırmalı dil araştırmalarına teorik bir temel sağlar. Dil öğretiminde ise, bağımlılık dilbilgisi, karmaşık dilbilgisel fenomenleri açıklama ve dil öğreniminde etkinliği artırma konusunda özellikle yararlı olan cümleleri analiz etme ve anlama yöntemi sunar.

1.2. İSTEM

Lucien Tesnière, “Éléments de Syntaxe Structurale” (Yapısal Söz Dizimi İlkeleri) adlı eserinde, uygunluk kavramını tanıtmak ve üzerinde derinlemesine incelemeler yapmak üzere geniş bir bölümü ayırmıştır. İngilizcede “valency” veya Fransızcadaki “valence” terimi, Latince “valentia” (kapasite, güç) isminden gelir. Kimyada değerlik (valence) kavramı 19. Yüzyılın ikinci yarısında geliştirilmiş, sonra değerlik teorisi ve “valence” kelimesi, tam olarak 1852 yılında Edward Frankland tarafından ortaya atılmıştır (Frankland, 1852: 417-444). Bir oksijen atomu O’nun iki hidrojen atomu H’yi çekip H₂O molekülünü oluşturması gibi, fiiller de cümleleri oluşturmak için eyleyenleri çeker. Tesnière, bu terimi kimyasal bağlamda, atomların zıt elektrik yükleri nedeniyle diğer atomlarla nasıl birleştiğini açıklayan “valency” kelimesinden ilham alarak, ögeler arası bağlantıları ifade etmek amacıyla kullanmıştır (Tesnière, 2015: 239). Dilbiliminde “istem (valency)” kavramının getirilmesinin

amacı, bir fiilin farklı anlamsal rolleri olan kaç tane tamlayıcıyı yönetebileceğini açıklamaktır.

Fiil, varlıkların gerçekleştirdiği işi, hareketi ya da oluşu, şahıs ve zamana bağlı biçimde ifade eden kelime türüdür. “Tüm cümlenin yöneticisi (régissant) olarak eylemsel düğümün merkezidir” (Doğan, 2011: 26). Tesnière göre, basit bir cümle veya eylemsel düğüm (noeud verbal), bir tiyatro oyununa benzetilir. Cümledeki, bağımlılık hiyerarşisi sonucunda ortaya çıkan ve hem isim hem de zarf düğümlerini yöneten merkezi eylemsel düğüm, tiyatro oyunundaki gibi, katılımcıları (acteurs) ve koşulları (circonstances) içerir (Tesnière, 2015: 97). Tiyatroda bu temel ögeler yapısal söz dizimine uygulandığında, fiil (verbe), katılımcılar (actants) ve koşullar (circonstants) hâline gelir. Tesnière, katılımcılar ile koşulları nasıl ayırt edeceğimizi de açıklar: Biçim açısından, katılımcılar isim veya ona eşdeğer ögelerdir; koşullar ise zarf veya ona eşdeğer ögelerdir. Eğer isimse, edat alması gerekir (Tesnière, 1959: 114). Örneğin “Alfred walks with a cane” (Alfred bir bastonla yürür). İçerik açısından, katılımcılar zorunludur; örneğin “Alfred hits Bernard” (Alfred Bernard’ı vurur) cümlesindeki iki fiil unsurunun her ikisi de gereklidir. Koşullar ise zorunlu değildir; “Alfred falls” (Alfred düşer) cümlesi kendi başına yeterlidir, yöntem ve neden açıklanmasına gerek yoktur (Tesnière, 1959: 128). Katılımcıların sayısı sınırlıdır, ancak koşullar teorik olarak sınırsız sayıda olabilir. Yukarıdakilere dayanarak, bir fiil, cümlenin ifade ettiği hareketi veya oluşu temsil eder. Bu harekete veya oluşa katılan, söz dizimsel işlevi isim veya isim unsurları olan tüm ögeler, fiilin istemi tarafından belirlenir.

Fiilin yönlendirici gücü, yönetebileceği isim unsurlarının sayısı ve miktarındaki farklılıklarla tanımlanabilir. Tesnière, fiilin katılımcıların sıfır, bir, iki veya üç olabileceğini, üçü geçemeyeceğini belirtir; bunlar sırasıyla özne, nesne ve dolaylı tümleçtir. Fiiller, katılımcıların sayısına göre katılımcısız (istemsiz), bir katılımcılı (tek istemli), iki katılımcılı (iki istemli) ve üç katılımcılı (üç istemli) fiiller olarak sınıflandırılabilir (Doğan, 2011: 26). Her biri için örnekler şunlardır:

Pluit (katılımcısız)

Alfred falls (bir katılımcılı)

Alfred hits Bernard (iki katılımcılı)

Alfred gives the book to Charles (üç katılımcılı)

Tesnière, “Alfred and Antoine fall” (Alfred ve Antoine düşer) gibi özel bir örnek de verir. “fall” (düşmek) fiili görünüşte iki katılımcıya sahip gibi görünse de, bu sadece iki aynı bir katılımcılı (tek istemli) fiilin birleşmesiyle oluşur (Song, 2017: 32). Bu yüzden fiiller, istemlerine göre tüm katılımcıları taşımak zorunda değildir, bazı katılımcılar olmayabilir.

Bu yüzden “istem” terimini şöyle açıklayabiliriz: Cümlede, fiilin yönetebileceği katılımcıların sayısı ve kapasitesi, fiilin istemi olarak adlandırılır. İstem, esas olarak fiil ile onun yönettiği katılımcılar arasındaki ilişkiyi inceler.

Modern dilbilimdeki istem kavramı, yalnızca cümledeki fiilin yönetebileceği katılımcı sayısını tartışmakla sınırlı kalmaz, aynı zamanda üç düzeyde incelenir. Doğan’a göre, her fiil, farklı sayı ve anlamlara göre belirlenen istem kapasitelerine sahip olup, belirli istem boşluklarını açabilir (Doğan, 2011: 37). Bu boşlukların bazıları veya tamamı, dilbilgisi açısından anlaşılır ve doğru bir yapı için, katılımcılarla doldurulmalıdır. Fiile özgü bu sınırlı istem boşlukları, yüzey yapısında katılımcılar ile doldurulur ve semantik istem düzeyde rolleriyle ilgili katılımcılar tarafından gerçekleştirilir. Söz dizimsel istem (tamlayıcı), cümlenin mantıksal yapısındaki istem boşluklarının ve bu boşlukları dolduran anlamsal katılımcıların yüzey yapısındaki biçimsel yansımalarıdır (Doğan, 2011: 37). Böylece, istem kavramı mantıksal, söz dizimsel ve semantik olmak üzere üç düzeyde incelenmek üzere genişletilmiştir. Mantıksal düzeyde, fiil ile katılımcılar arasındaki mantıksal yapı ve fiilin mantıksal olarak gerektirdiği katılımcı sayısı ortaya konur. Söz dizimsel düzeyde, bu yapı farklı cümlelerdeki belirli dilbilgisel biçimler olarak kendini gösterir. Semantik düzeyde ise anlamsal çeşitlilik ve farklılıklar olarak kendini gösterir.

Dilbiliminde, özellikle yapısal dilbilgisi ve işlevsel dilbilgisi bağlamında, istem kavramı, fiillerin nasıl öğeleriyle (yani özne, nesne vb.) birleştiğini ve cümle yapısını nasıl etkilediğini anlama üzerine çalışmalar için teorik bir temel sağlar. Bir fiilin kaç argümanla birleşmesi gerektiğini ve bu argümanların söz dizimsel ve semantik rollerinin ne olduğunu detaylı bir şekilde tanımlama yöntemi sunar; bu, kelimenin cümle içindeki işlevini ve rolünü tasvir etmeye yardımcı olur. Ayrıca, bir kelimenin istem özelliklerini analiz ederek, bu kelimenin cümledeki diğer isim unsurlarını nasıl etkilediğini ve cümlenin nasıl yapılandırıldığını anlayabiliriz. Dil karşılaştırmalı çalışmalarda, farklı dillerdeki kelimeler farklı istem özelliklerine sahip olabilir; bu

nedenle, farklı dillerin istemlerini karşılaştırarak, araştırmacılar diller arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları daha iyi anlayabilirler. İstem, birinci veya ikinci dil edinimi sürecinde fiillerin ve yapılarının nasıl öğrenildiğine dair anlayış sağlamada da iç görüler sunar; bu, dil öğrencilerinin ikinci dilde hangi fiillerin hangi isim unsurlarıyla birleşebileceğini anlamalarına yardımcı olur ki bu dil edinimi araştırmalarında kritik bir meseledir. Ayrıca, istem kavramı, geleneksel dilbilgisi teorilerine meydan okuyup bunları zenginleştirerek, kelime işlevi ve yapısı arasındaki yakın ilişkiye vurgu yapar ve yapısal dilbilgisi gibi kullanım temelli dilbilgisi teorilerinin gelişimini teşvik eder.

1.3. İSTEM TÜRLERİ VE DÜZEYLERİ

Lucien Tesnière, bağımlılık dilbilgisi ve istem kavramının kurucusu olarak, bu alanlarda önemli ilerlemeler kaydetmiştir. İstem kavramının tanımı konusunda ise farklı görüşler mevcuttur: Helbig, istemi bir fiil ve onun yönettiği ögeler arasındaki soyut ilişki olarak tanımlar (Helbig ve Schenkel, 1978: 49-50); Heringer, istemi bir fiilin belirli türde bir tamlayıcı talep etme veya kabul etme özelliği olarak görür (Heringer, 1993: 303, 1996: 62-65); Ágel'e göre ise istem, fiilin kategorisine ait olan (ilgili) dil işaretleri tarafından belirlenen, potansiyel eylem ögeleri tarafından belirlenen bir kapasitedir ve bu kapasite cümlenin semantik ve söz dizimsel yapısını öngörür (Ágel, 2000: 105). Hollandalı dilbilimci A. W. de Groot, "Structurale Syntaxis (Yapısal Söz Dizimi)" adlı kitabında istem kavramına dayanan bir söz dizimi sistemi sistemli bir şekilde tanımlamış ve sadece fiillerin değil, cümledeki diğer ögelerin de isteme sahip olduğunu öne sürmüştür (Li, 1987: 35). Groot'a göre, isimler, artikeller, sayılar, ünlemler, edatlar gibi ögelerin de istemi vardır (Liu, 2009: 28).

Lucien Tesnière'den sonra birçok dilbilimci, onun öne sürdüğü istem kavramının sınırlılıklarını fark etmiştir. Tesnière, kitabında istem araştırmasını yalnızca eylemlere ve sadece tek istemli, çift istemli ve üç istemli fiilleri tartışarak sınırlı tutmuş, istemin semantik düzeyini göz önünde bulundurmamıştır. Kelime türü kategorileri ve işlevler, yapı ve işlev, söz dizimi ve semantik gibi kavramlar arasında net bir ayırım yapmamıştır. Bu durum, sonraki dilbilimciler arasında kafa karışıklığına yol açmış ve insanların istemi tanımlamak ve üzerine araştırma yapmak için farklı

açılardan, farklı seviyelerde, farklı yöntemler kullanmalarına neden olmuştur. Tanımların farklı olmasının bir diğer nedeni ise bu dilbilimcilerin farklı dil arka planlarına sahip olmaları, farklı bilgi birikimlerine ve araştırma yöntemlerine sahip olmaları ve istem kavramını farklı amaçlar için kullanmalarıdır (Liu, 2009: 47). Bu nedenle, Lucien Tesnière'nin bağımlılık dilbilgisi ve istem kavramı hakkında farklı görüşlere sahipler ve istemin tanımı konusunda farklılıklar gösterirler.

Bu nedenle, sonraki araştırmacılar isteme dayalı araştırmalarında istemi farklı düzeylerde incelemiştir. İstemi farklı düzeylerde ilk analiz eden ve araştıran Růžička, 1978 yılında yayımlanan "Three Aspect of Valence (İstemin Üç Yönü)" adlı çalışmada, istemin üç düzeyde analiz edilmesi gerektiğini savunmuştur: semantik istem, söz dizimsel istem ve pragmatik istem (Růžička, 1978: 47). Helbig, 1970 yıllarında istem kavramının araştırılmasının katmanlı bir yaklaşımla yapılması gerektiğini öne sürmüştür ve istemi mantıksal istem, semantik istem ve söz dizimsel istem olmak üzere üçe ayırmıştır (Helbig ve Schenkel, 1991: 60-66). Almanya'nın Mannheim kentinde bulunan Alman Dil Araştırmaları Enstitüsü (IDS) tarafından sunulan Almanca istem sözlüğü VALBU'da ise istem, söz dizimsel istem ve semantik istem olmak üzere ikiye ayrılmıştır (Schumacher ve diğerleri, 2004: 25). Allerton, istemi anlamsal seviye, yapısal seviye ve yüzey yapısı seviyesi olmak üzere üç farklı kategoriye ayırmıştır (Allerton, 1982: 40-48).

1.3.1. Mantıksal İstem Düzeyi

Dil kullanıcılarından bağımsız olarak nesnel dünyayı yansıtan isteme mantıksal istem, dil dünyasında insanların bilişsel kazanımlarını yansıtan isteme söz dizimsel istem denir (Zhou, 2004: 18). Mantıksal istem, dildeki ögeler arasında evrensel olarak var olan mantıksal ilişkileri yansıtır. Bu, nesnel dünya tarafından belirlenir.

Dil, dilbilgisi ve sözcüklerden oluşan yapılandırılmış bir iletişim sistemidir. İnsanların anlam ilettiği başlıca araç olup hem sözlü hem de yazılı biçimlerde kullanılabilir ve işaret dilleri aracılığıyla da ifade edilebilir. Dil, insanlığın nesnel dünyayı tanıma yoludur denebilir. Ancak dil kullanıcılarının aktif yetkinliği nedeniyle, tanınan nesnel dünya ile dilin kendisi tamamen aynı değildir. Bu yüzden fiil isteminin incelenmesine farklı perspektiflerden yaklaşılmalıdır: nesnel dünya ve dilin kendisi.

“Nesnel anlamlar, coğrafi ya da etnik farklılıklardan etkilenmez. Bu nedenle, nesnel anlamları yansıtan mantıksal istem, istem araştırmasının özünü daha iyi yansıtabilir ve mantıkta “sabit” (constant) olarak kabul edilir” (Zhou, 2004: 18). Dolayısıyla, mantıksal istem tüm dillerde evrenseldir, çünkü dildeki cümle ögeleri arasındaki mantıksal ilişkileri yansıtır ve bu mantıksal ilişkiler herhangi bir dil için geçerlidir. Mantıksal istem, diğer istem düzeylerinin temeli ve özüdür. Fiil istemi araştırması mantıksal istemden başlamalıdır.

Fiil tarafından ifade edilen ilgili nesnelere, onun üyeleridir. Her fiilin, oluşu veya kılışı gerçekleştiren farklı sayıda katılımcıya (üyelere) ihtiyacı vardır (Fillmore, 1968a: 373). “İşlevsel dil bilgisinden (functional grammar) üye yapısı (argument structure) kuramına kadar çeşitli yaklaşımlarda üye (argument) ve katılan (participant) kavramlarıyla mantıksal istem kast edilir” (Doğan, 2011: 50). Farklı fiillerin kendi anlamları, ifade ettikleri hareket veya süreçteki katılımcıların sayısını, yani yönettikleri katılımcıların sayısını belirler. Örnek olarak, “koşmak” fiili tek bir koşma eylemini gerçekleştiren katılımcı gerektirirken, “koparmak” gibi fiiller en az iki eylemi gerçekleştiren katılımcı gerektirir.

Her bir fiil cümle oluştururken, mantıksal istem otomatik olarak “istem boşlukları” talep eder, yani fiilin anlamını taşıyan semantik eyleme katılımcıları gerektirir. Bu boşlukları, çeşitli sayıda veya farklı sembollerle temsil edilebilir. Dolayısıyla, her fiilin kendi mantıksal istemi, bu fiilin yönetebileceği katılımcıların sayısını belirler. Türkçede “Evlenmek” fiili ile Çince “结婚 (Evlenmek)” fiili aynı mantıksal isteme sahiptir. Her iki dildeki bu fiillerin iki istem boşluğu bulunur ve bu boşlukların doldurulması gereken iki anlamsal katılımcı gerektirir. Bu, mantıksal istemin evrensel bir nitelik taşıdığını ve her dilde benzer mantıksal yapıları ifade ettiğini gösterir.

Kısacası, mantıksal istem, bir fiilin mantıksal olarak gerektirdiği katılımcı sayısını ve fiil ile katılımcılar arasındaki mantıksal yapıyı ifade eder.

1.3.2. Semantik İstem Düzeyi

Mantıksal istem, fiille bir araya gelen katılımcıların sayısını ve cümlenin çeşitli ögeleri arasındaki mantıksal ilişkileri belirler ve söz dizimsel istem bu katılımcıların

özgöl dilbilgisel ifade biçimlerini belirler. Semantik istem ise fiille birleşen katılımcıların özgöl semantik özelliklerini ve rollerini belirler. Gruber (1965) ve Fillmore (1968), 1960'larda, yüklem ile onunla ilişkili isim öbekleri arasındaki anlamsal ilişkiyi ifade eden semantik roller kavramını ortaya koymuşlardır (Zhou, 2004: 3). Cümledeki tamlayıcılar, fiilin anlamsal gereklilikleriyle uymalıdır ve semantik istem, semantik düzeyde fiilin hangi katılımcılarla eşleşeceğini belirler. Bir fiilin anlamının doğru ve kapsamlı bir şekilde anlaşılabilmesi için, cümlenin mantıksal ve söz dizimsel düzeyde gerektirdiği bu tamlayıcıların belirli anlamsal özellikler ve işlevlerle ilişkilendirilmesini gerektirir. Bu yüzden semantik istem, bir fiil veya diğer yüklem niteliğindeki öğelerin (örneğin, sıfatlar veya isimler) kendi semantik temsillerinde tamlayıcılarına (örneğin, özne, nesne vb.) yönelik gereksinimlerini ifade eder. Doğan'a göre, Semantik istem, fiilin anlamının doğrudan belirlediği semantik ilişkiler ve sınırlılıklar dizisidir (Doğan, 2011: 62).

Semantik istemi belirlemek için iki yön, birisi yukarıda görüldüğü gibi semantik sınırlılıklar ve diğeri semantik roller kullanılır. Semantik sınırlılıklar, cümle veya ifade oluşturulurken, kelimelerin anlamı üzerindeki uyumluluk ve mantıksallığın getirdiği sınırlamalardır. Bu sınırlılıklar, cümle veya ifadenin öğelerinin semantik olarak mantıklı ve anlamlı bir bütün oluşturabilmesini sağlar. Chomsky teorisinde, isimlerin veya isim öbeklerinin söz dizimsel niteliklerini tanımlamak için anlamsal bileşene (semantic component) terimini kullanmıştır (Chomsky, 1965: 135). Chomsky'nin çalışmalarının ardından, Helbig ve Schenkel gibi birçok dilbilimci onun temelleri üzerine kendi semantik istem betimleme modellerini öne sürmüştür (Doğan, 2011: 63).

Ancak, bazen yalnızca semantik sınırlılıklar aynı fiilin farklı anlamlarını ayırt etmek için yeterli değildir. Örneğin, en basit bir cümle oluşturulması için iki zorunlu istem isteyen "çıkarmak" fiilinin mantıksal istem düzeyinde "çıkarma hareketi", "çıkaran özne" ve "çıkartılan şey"den oluşan mantıksal yapısı gerekir. Bu fiilin gerçekleşebilmesi için mantıksal istem düzeyindeki bu istemleri taşıyan katılımcıların birisi "çıkaran özne", semantik istem düzeyinde insan veya hayvan gibi canlı bir varlık olmalıdır. Bu, fiil ve katılımcısı arasındaki bir semantik sınırlılıklar denilebilir. Ama başka iki örneğe bakalım.

Sultanahmet Camisi'nde vaaz veren hocanın bile yanlışını çıkarmış... (Bulmak, ortaya koymak) TS

İhtiyar hatun, onun ayakkabılarını ve ceketini çıkarıp çekilip gitmişti. (Giysi, ayakkabı vb.ni vücuttan ayırmak, soymak) TS

İki cümledeki “çıkarmak” fiilinin mantıksal istem düzeyi ve söz dizimsel düzeyinde aynı katılımcı sayısı (2), aynı biçimsel görünüşü -özne + nesne + “çıkarmak” fiili- sahip olur, semantik istem düzeyinde de fiilinin gerektirdiği tamlayıcılarının semantik sınırlılıkları da aynıdır- insan olmalıdır. İki cümledeki “çıkarmak” fiilinin anlamları farklı olduğundan, bu cümlelerin anlamsal olarak ifade ettikleri de farklıdır. Ancak, bu farklılıkları anlamsal sınırlılıklar ile açıklamak mümkün değildir. Bu yüzden yukarıda kullandığımız semantik sınırlılıklar, fiilin çok anlamlılığını belirlemek için artık uygun değildir.

Bundan sonraki dilbilimciler, semantik sınırlılıkların bu sınırlılığını fark etmişler ve aynı mantıksal istem, söz dizimsel istem ve semantik istem düzeylerindeki semantik sınırlılıklara sahip olan fiilleri ayırt etmek için semantik rolleri önermiştir. Fillmore 1968'de, Evrensel Dilbilgisi alt teorilerinden biri olan Standart Kuram içindeki semantik ilişkilerin işlenmesiyle ilgili bazı sorunları çözmek için semantik rolleri önermiştir (Özkan, 2017: 82).

Doğan'a göre, semantik istemin tanımında, semantik sınırlılıklar kelime veya katılımcının temel semantik özelliklerine göre belirlenirken, semantik roller fiilin anlamı ve katılımcılar arasındaki ilişkilere göre belirlenir (Doğan, 2011: 64-65). Semantik roller, bir cümledeki katılımcıların, fiilin tasvir ettiği eylem veya olay içinde üstlendikleri semantik işlevi veya rolü ifade eder. Semantik roller, cümle anlamını anlamak ve analiz etmek için anahtar kavramlardan biridir, cümle öğelerinin semantik düzeyde birbirleriyle nasıl ilişkili olduğunu açığa çıkarır.

Fillmore (1968b), “Durum Dil Bilgisi” (Case Grammar) teorisini öne sürmüş, Eyleyen (Agentive), Etkilenen (Objective), Araç (Instrumental), Yönelme (Dative), Tümlenici (Factitive), Yer (Locative) olmak üzere altı temel semantik rol tanıtmıştır. Fillmore'dan sonra, dilbilimciler semantik roller üzerine farklı açılardan yoğun çalışmalar yaparak, semantik rollerin çeşitliliğini artırmışlar. Chafe (1970), Anderson (1971), Longacre (1976), Cook (1978), Dik (1980), Givon (1984), Starosta (1988), Larson (1988), Van Valin (1990) ve diğer birçok araştırmacı, çeşitli semantik rol

listeleri öne sürmüştür (Alan, 2021: 53). Dowty, “Prototip Rol Teorisi” (Prototype Role Theory)’ni önermiş, semantik rollerin sabit olmadığını, bunun yerine katıldıkları olayın doğasıyla bağlamda dinamik olarak belirlendiğini savunmuştur (Dowty, 1991: 548). Uzun, Türkçede semantik roller için Edici, Etkilenen, Deneyimci, Konu, Hedef, Kaynak, Yer, Yararlanıcı ve Araç olmak üzere dokuz rol önerir (Uzun, 2000: 105). Doğan, Türkçe fiillerin semantik istem düzeyindeki semantik rolleri, Eden (Agent/Actor), Etkilenen (Patient), Konu (Theme), Deneyimci (Experiencer), İçerik (Content), Alıcı (Recipient), Uyarıcı (Stimulus), Sebep (Cause/r), Hedef (Destination), Kaynak (Source), Yer (Location), Amaç (Purpose), Araç (Instrument), Ürün (Product), Materyal (Material), Faydalanan (Beneficiary), Söyleyen (Sayer), Söz (Verbiage), Mevzu (Topic), Güç (Force), Değer/Nitelik (Attribute), Güzergâh (Path), Zaman (Time), Durum (Manner), Miktar (Asset), Süreç ve Tamamlayıcı gibi 27 rol olarak sınıflandırmıştır (Doğan, 2011: 67-79).

Bazı dilbilimciler, Türkçedeki roller ile durum ekleri arasında belirli bir karşılıklılık ilişkisi olduğunu öne sürmüşlerdir. Buna göre, her bir durum eki belirli bir semantik rol ile örtüşür. İnkâr edilemez ki bazı durum ekleri, belirli semantik rollerle özgün bir ilişki içindedir. Ancak, Türkçenin gelişimiyle birlikte durum ekleri birçok yeni anlam ve işlev kazanmıştır, bu yüzden gerçek cümlelerde bu tür bir karşılıklılık ilişkisi her zaman belirgin değildir. Örneğin, ayrılma durum eki taşıyan bir isim her zaman kaynak (source) rolüne sahip olmayabilir ve kaynak rolüne sahip bir isim her zaman ayrılma durum eki ile işaretlenmiş olmayabilir.

Çinli dilbilimciler, anlamsal rol kategorilerini uluslararası dilbilimcilerin görüşlerine dayandırarak sınıflandırmayı sürdürür. Örneğin, Yuan Yulin, Fillmore tarafından Durum Grameri’nde önerilen durum (case) kategorilerini benimsemiştir: 施事格 (Agentive), 工具格 (Instrumental), 与事格 (Dative), 使成格 (Factitive), 处所格 (Location), 客体格 (Objective) (Yuan, 1998: 23-24). Liu Haitao, Helbig (1992), Engel (1982), Pedersen ve diğerleri (2004), Fillmore (2005) gibi araştırmacıların semantik rollerin sınıflandırmasını da belirtmiştir (Liu, 2009: 56-67). Onlar da semantik rolleri temel olarak eyleyen (agent), eylenen (patient), yer (location), araç (instrument) vb. olarak sınıflandırmıştır.

Türkçe ve Çincedeki istemi araştırmalarında semantik rollerin sınıflandırılmasını bütünleştirerek, iki dildeki semantik rolleri aşağıdaki tabloya

(Tablo 1) göre sınıflandırdım. Tablonun ilk sütunu semantik rol türlerinin adlarını içerir, ise bu semantik rollerin temel tanımlarını veya gereksinimlerini tanımlar.

Tablo 1: Semantik Roller ve Onların Tanımları

Semantik Rol	Tanımı
Eden (Agent)	Bir fiili bilinçli ve kasıtlı olarak gerçekleştiren varlık.
Etkilenen (Patient)	Bir fiilin doğrudan etkilendiği varlık.
Faydalanan (Beneficiary)	Bir fiilin sonucundan fayda sağlayan varlık.
Araç (Instrument)	Bir fiili gerçekleştirmek için kullanılan araç.
Yer (Location)	Bir fiilin gerçekleştiği yer.
Hedef (Destination)	Bir fiilin yöneldiği veya hedeflendiği yer.
Kaynak (Source)	Bir fiilin başladığı veya kaynaklandığı yer.
Deneyimci (Experiencer)	Bir duysal veya duygusal durumu deneyimleyen varlık.
Konu (Theme)	Bir fiilin veya durumun merkezinde olan varlık veya nesne.
Durum (Manner)	Bir fiilin nasıl gerçekleştirildiğini belirten özellik.
Uyarıcı (Stimulus)	Bir duysal veya duygusal tepkiye sebep olan varlık veya olay.
Sebep (Cause)	Bir fiilin veya olayın gerçekleştiği neden.
Güzergâh (Path)	Bir fiilin gerçekleştiği yol veya rota.
Sonuç (Result)	Bir fiilin sonucunda ortaya çıkan durum veya durum değişikliği.
Materyal (Material)	Bir fiilin gerçekleştirilmesi için kullanılan veya dönüştürülen malzeme.

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

“Faydalanan” semantik rol terimi bazı çalışmalarda “Yararlanıcı” olarak da adlandırılır. TDK Türkçe Sözlük’te “yararlanmak” kelimesi “Kendine yarar sağlamak; faydalanmak, istifade etmek, uçlanmak” olarak tanımlanmış olup, genellikle bir kişinin veya varlığın olumlu bir etkiden veya faydadan yararlanmasını ifade eder. Ancak dilbilimciler bu rolün tanımını genellikle sadece olumlu etkilerle sınırlı tutmazlar. Örneğin, Nuh Doğan bu rolü şu şekilde tanımlar: “Faydalanan, en genel anlamıyla, bir fiilin ifade ettiği süreçten yararlanan ve zarar gören ya da bir şeyden mahrum bırakılan varlığı karşılar. (Doğan, 2011: 73)” Dolayısıyla, “faydalanan” veya “yararlanıcı” semantik rolü aslında hem bir kişinin veya varlığın olumlu etkilerden faydalanmasını hem de olumsuz etkilerden zarar görmesini kapsar.

1.3.3. Söz Dizimsel İstem Düzeyi

Her dilin kendine özgü ve benzersiz söz dizimsel yapıları bulunduğu için, istemin farklı dillerdeki söz dizimsel formu da farklılık gösterir. Fiilin istemi belirlenirken, ilk olarak cümlenin yüzey yapısına bakıldığından, fiilin söz dizimsel istem düzeyi ile karşılaştırılır. “Söz dizimsel istem, eylemin derin yapıda mantıksal düzeyde, yönetim çerçevesinde yarattığı boşlukların anlamsal düzeyde seçtiği ve sınırladığı anlamsal özellikler ve rollerin yüzey yapıda dilbilgisel ilişkiler ve bağlantılar göz önünde bulundurularak tamamlanması ve gerçekleşmesidir” (Özkan, 2017: 84). Eğer mantıksal istem, farklı diller arasında eylem ve katılımcılar arasındaki ilişkilerin ortak noktalarını keşfetmekse, söz dizimsel istem bu ortak noktaların çeşitli dillerdeki farklı biçimsel ifadeleridir.

Söz dizimsel istem, fiiller veya diğer fiil öğelerinin (bazı dillerde sıfatlar ve isimler de olabilir) kendileriyle birleşmesini talep ettiği tamlayıcıların (özne, nesne, vb. gibi) sayısını ve türünü tanımlar. Kısacası, söz dizimsel istem bir eylemin taşıyabileceği veya taşınması gereken tamlayıcıların sayısına ve onların söz dizimsel rollerine odaklanır, hem nitel hem de nicel açıdan tanımlanır. Bu yüzden söz dizimsel istem, “bir fiilin soyut özelliklere sahip mantıksal-semantik istemlerinin (logical-semantic valencies) söz dizimindeki (syntax) biçimsel (formal) görünüşü ve miktarı” (Doğan, 2011: 51-52) olarak tanımlanabilir. Söz dizimsel istem düzeyinde, eylem ile katılımcılar arasındaki ilişkiyi özne ve nesne aracılığıyla ifade etmenin yanı sıra, tamlayıcılar aracılığıyla da eylem ile katılımcılar arasındaki ilişkiyi ifade edilebilir.

Farklı diller, aynı mantıksal ve semantik isteme sahip olmasına rağmen dil bilgisel ilişkiler farklı söz dizimsel ifadelerle ortaya çıkar. Yani söz dizimsel istemleri farklıdır. Bu nedenle, aynı anlama sahip cümleler farklı dillerde, eylem katılımcılar nesne formunda ya da tamlayıcı formunda belirebilir. Örnek olarak, Türkçede ve Çince:

Ona yardımcı oldum.

我帮助了他。

Wǒ bāngzhùle tā

İki dilde de yüklem “yardım etmek” olsa da, Türkçede “yardım edilen” ile fiil “yardım etmek” arasındaki ilişki yönelme durum eki ile ifade edilir ve yardım edilen

kişi cümleinin tamlayıcısı olarak işlev görür. Çince ise “yardım edilen” olarak “他 (O)”, “yardım etmek” fiilinin nesnesidir. Dolayısıyla, söz dizimsel istem iki dilde farklı şekillerde tezahür eder.

Tek heceli diller, bükümlü diller ve birçok dil ile karşılaştırıldığında, Türkçe bir eklemeli dil örneği olarak, bir durum ekleri sistemi sergiler. Birçok dilbilgisel ilişki, isimlerin sonuna eklenen durum ekleri aracılığıyla ifade edilir, bu da fiiller ile nesnelere, tümleçleri ve aralarındaki ilişkileri birbirine bağlar. Bu nedenle, söz dizimsel istem, Türkçede fiilin yönettiği katılımcılar arasındaki ilişkilerin gerektirdiği belirli katılımcı sayısını, biçimsel yansımalarını ve söz dizimsel işlevlerini ifade eder. Hiçbir biçimsel işaret ve morfolojik değişimin bulunmadığı Çince ise, söz dizimsel istemin biçimi, çeşitli fiil öbekleri, isim öbekleri veya cümle yapıları olarak somutlaşır.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE TÜRKÇESİ VE ÇİNCEDE İSTEM KAVRAMINA BAKIŞ

2.1. TÜRKİYE TÜRKÇESİ VE ÇİNCEYE GENEL BAKIŞ

2.1.1. Türkiye ve Türkiye Türkçesi Hakkında Dilbilgisel Bilgiler

Günümüzde yaklaşık 90 milyon kişi tarafından konuşulan Türkçe; Türkiye Cumhuriyeti, Balkan ülkeleri ile Batı Avrupa'ya yerleşmiş Türkler tarafından kullanılır.

Türk dilleri içinde konuşuru en fazla olan Türkçenin kökeni Orta Asya'ya dayanır ve Osmanlı İmparatorluğu'nun resmî dili Osmanlı Türkçesinin devamı niteliğindedir. Zeynep Korkmaz'a (1974) göre, Köktürk Kağanlığı döneminden kalan Orhun Yazıtları'nın dilinde (8. yüzyıl) Oğuzca unsurlar bulunmuştur. 11. yüzyılda yazılan Divânu Lugâti't-Türk'te de Kaşgarlı Mahmut Oğuzca ile ilgili birçok gramer bilgisi ve halk edebiyatı örnekleri vermiştir (Korkmaz, 1974: 15-17). 13. yüzyıla kadar tek kol hâlinde devam eden ortak Türk edebî yazı dili, Batı'ya giden Oğuzların (Selçukluların) Anadolu'da kendi ağızlarını yazı dili hâline getirmesiyle iki ana kola ayrılmıştır. Eski Anadolu Türkçesi denilen Oğuzca bilinen ilk yazı dili Osmanlı devleti içerisinde 15. yüzyıldan sonra bir ortak yazı dili olmuştur (Gülsevin, 1997: 1). O yazı dilinin devamı ise 20. yüzyıldan itibaren Türkiye Türkçesi olarak adlandırılır.

Türkçe, sondan eklemeli dillerin tipik bir örneğidir. Bu özellik, farklı anlamlar ifade etmek için çeşitli eklerin bir kelime köküne eklenerek yeni kelimeler veya cümleler oluşturulmasını sağlar. Örneğin:

Gidiyorum = Git-(I)yor-Im

Bu cümle, fiil kökü, şimdiki zaman eki -yor ve birinci şahıs eki -(I)m'den oluşur.

Dil yapısı olarak “özne + nesne + yüklem” söz dizimini kullanır ve dilde ünlü uyumu sistemi bulunur; ekler, kelime kökündeki son ünlüyle aynı ünlü grubunda olmalıdır. Örneğin, isimlerin çoğul eki -lAr:

“Mısır” kelimesinin çoğulu “mısırlar”; “sandalye” kelimesinin çoğulu “sandalyeler”dir.

2.1.2. Çin ve Çince Hakkında Dilbilgisel Bilgiler

Çince, Çin Halk Cumhuriyeti'nin resmî dilidir. Çinceyi bir dil ailesi olarak değil de tek bir dil olarak kabul edersek, Çince, dünya üzerinde en fazla konuşulan dildir ve şu anda dünya nüfusunun beşte biri tarafından ana dil ya da ikinci dil olarak görülür. Çince, Çin-Tibet dil ailesine aittir ve esas olarak Çin anakarasında kullanılır; Hong Kong, Makao, Tayvan bölgelerinde ve çevre Güneydoğu Asya ülkeleri ile diğer ülkelerdeki Çinli topluluklarda da kullanılır.

Çince, Doğu Asya'daki Sarı Irmak havzasında ortaya çıkmış ve Han uygarlığının yükselişiyle birlikte gelişmiştir; bugün kullanılan Modern Standart Çince, Eski Çince'den evrilmiştir. Çincenin kullanıldığı geniş coğrafi alan nedeniyle, Çince birçok lehçe çeşidine sahiptir, örneğin: Mandarin, Kantonca, Jin, Wu, Hui, Gan, Xiang, Min dilleri vb. Bu durum, Çincenin dilbilgisinin nispeten karmaşık ve düzensiz olmasına yol açmıştır (Lu, 2013: 4-5). Çin Halk Cumhuriyeti'nin 1949 yılında kurulmasının ardından, 1950'lerde Çince karakterlerin basitleştirilmesi uygulanmaya başlamış ve bu süreçle birlikte Çin anakarasında resmî yazı dili olarak basit karakterler kullanılmaya başlanmıştır. 2013 yılı 5 Haziran'da, Çin Halk Cumhuriyeti Devlet Konseyi, "Standart Çince Karakterler Listesi"ni yayımlamıştır; bu liste ve eklerinde "Standart Karakterler ile Geleneksel Karakterler ve Farklı Karakterler Karşılaştırma Tablosu" bulunur, toplumun genel uygulama alanlarında kullanılan Çince karakterler bu listeye standart hâle getirilmiştir ve yaklaşık 2500 basitleştirilmiş karakter içerir. Şu anda Çin anakarasında kullanılan konuşma dili, 1919'daki 4 Mayıs Hareketi öncesi ve sonrasının Mandarin konuşma diline dayanan, işlenmiş yazılı dil olan Baihua'dır (bu yüzden Baihua aynı zamanda "dil stilinde yazı" olarak da adlandırılır) ve MÖ Bahar ve Güz Dönemi ile 1910'ların yazım standartları olan Klasik Çince'den ayrılır.

Çince, tek heceli dillerin tipik bir örneğidir. Özelliği, İngilizce gibi bükümlü dillerde olduğu gibi kelime çekimleri aracılığıyla dilbilgisel işlevleri ifade etmek yerine, kelime köklerinin önüne veya arkasına yardımcı kelimeler ekleyerek ya da belirli kelime sıralarını kullanarak dilbilgisel anlamların ifade edilmesidir. Cümle yapısı olarak özne + fiil + nesne sıralamasını kullanır.

我吃饭了。

Wǒ chīfànle.

Bu cümlede “我” özne, “吃” fiil ve “饭” fiili için “吃” nesnedir. “吃饭” bütünü de bir fiil olarak görülebilir. “了” yardımcı kelimesi olarak, “吃饭” eyleminin tamamlandığını ifade eder.

我在朋友家吃了面。

Wǒ zài péngyǒu jiā chīle miàn.

Bu cümlede “我” özne, “吃” fiil, ve “面” “吃” fiilinin nesnesidir. “在朋友家” ifadesi yer tamlayıcısı olarak, “吃了面” eyleminin gerçekleştiği yeri açıklar. “了” yardımcı kelimesi, “吃面” eyleminin tamamlandığını ifade eder.

Lu Jianming (2013) modern Çincenin özelliklerini şu şekilde özetlemiştir:

1. Çince, biçimsel işaret ve morfolojik değişim göstermeyen bir dildir. Dilbilgisi açısından bu, aşağıdaki şekillerde kendini gösterir:

a. Kelime türleri biçimsel işaret göstermez.

b. İsimler, fiiller ve sıfatlar cümleye girdiğinde biçimsel değişim göstermez.

c. Aynı tür dilbilgisel ilişki, herhangi bir biçimsel işaret olmadan geniş bir anlamsal kapasite ve karmaşık anlamsal ilişkiler içerebilir.

2. Çince, pragmatik olarak güçlü bir dildir. Dilbilgisi açısından bu, aşağıdaki şekillerde kendini gösterir:

a. Bağlam izin verdiği sürece, söz dizimsel ögeler, hatta önemli bağlaçlar bile atlanabilir.

b. Kelime sırası esnektir ve bağlaçlar çok sık kullanılır.

c. Cümle düzleminde, söz dizimsel kurallar ile pragmatik kurallar biçimsel olarak ayırt edilemez.

3. Çince, kelime türleri ile söz dizimsel ögelerin bire bir örtüşmediği bir dildir. Bu, Çincenin biçimsel işaret ve morfolojik değişim göstermemesinden kaynaklanan bir özelliktir.

4. Çince, yalnızca söz dizimsel yapı kuralları ile kelime yapım kuralları temel olarak aynı olan bir dil değil, aynı zamanda cümledeki yapı kuralları ile kelime grubundaki yapı kurallarının da temel olarak aynı olduğu bir dildir (Lu, 2013: 6-13).

2.1.2.1. Çincedeki Öbekler

Öbekler, söz dizimsel, anlamsal ve pragmatik üç düzeyde uyumlu kelimelerin bir araya gelmesiyle oluşan, cümle tonu taşımayan dil birimleridir. Kelimelerin öbek oluşturma biçimi, kelime sırası ve bağlaçlardır (Huang ve Liao, 2017: 45).

Yapılarına göre sınıflandırıldığında, öbek türleri 12'ye ayrılabilir: özne-yüklem öbekleri, fiil-nesne öbekleri, sıfat-niteleme öbekleri, merkez-tamamlayıcı öbekler, birleşik öbekler, ardışık fiil öbekleri, ortak özne-nesne öbekleri, eşdeğer öbekler, yer-yön öbekleri, ölçü birimi öbekleri, edat öbekleri ve yardımcı fiil öbekleri.

2.1.2.1.1. Merkez-Tamamlayıcı Öbekler

Merkez-tamamlayıcı öbekler, tamamlayıcı bir ilişkiye sahip iki ögeden oluşur. Önceki öge merkezdir, sonraki öge ise tamamlayıcıdır (Huang ve Liao, 2017: 47). Merkez-tamamlayıcı öbeklerin iki ögesi arasında bir “fiil” ve “sonuç” anlamsal ilişkisi vardır. Sonuç tamamlayıcısı, fiilin neden olduğu durum, derece, kazanç, etki vb. olabilir. Çince fiiller, sıfatlar vb. hepsi yüklem olabilir, dolayısıyla önceden gelen “merkez” kelimesi, fiil veya sıfat olabilir. Teorik olarak, önceki fiilin neden olduğu herhangi bir sonuç, önceki merkez kelimenin tamamlayıcısı olabilir, örneğin fiiller, sıfatlar, sayı öbekleri, zarflar vb. (Shi, 2010: 77) gibi:

他学数学学得吃力。

Tā xué shùxué xué de hēn chīli.

Matematikte zorlanıyor.

Bu cümlede, “学得吃力” yapısı tipik bir merkez-tamamlayıcı öbektir ve yapısı aşağıdaki gibidir:

学 (Fiil) 得 (Yardımcı kelime) 吃力 (Tamamlayıcı)

女孩跑进了那家商店。

Nǚhái pǎo jìnle nà jiā shāngdiàn.

Kız koşarak dükkâna girdi.

Bu cümlede, “跑进” yapısı de bir merkez-tamamlayıcı öbektir ve yapısı aşağıdaki gibidir:

跑 (Fiil) 进 (Tamamlayıcı)

2.1.2.1.2. Ardışık Fiil Öbekleri

Ardışık fiil öbekleri, iki veya daha fazla yüklemsel kelimedenden oluşur (Huang ve Liao, 2017: 48), örneğin:

他来上课了。

Tā lái shàngkèle.

O derse geldi.

Bu cümlede, “来上课” yapısı ardışık fiil öbeğidir ve amacı belirtir. Yapısı aşağıdaki gibidir:

来 (Fiil) 上课 (Fiil öbeği)

2.1.2.1.3. Ortak Özne-Nesne Öbekleri

Ortak özne-nesne, ilk fiilin nesnesinin aynı zamanda ikinci fiilin öznesi olduğu, dolayısıyla nesne-özne çift kimliğine sahip olduğu bir yapıdır (Huang ve Liao, 2017: 49). Bu tür öbekleri içeren öbeklere ortak özne-nesne öbekleri denir, örneğin:

他派人们去北京。

Tā pài rénmen qù běijīng.

O insanları Pekin’e gönderdi.

Bu cümlede, “派人们去” yapısı bir ortak özne-nesne öbeğidir ve yapısı aşağıdaki gibidir:

派 (Fiil) 人们 (Ortak özne-nesne) 去 (Fiil)

2.1.2.1.4. Yer-Yön Öbekleri

Yer-yön öbekleri, konum kelimelerinin doğrudan zaman veya yer ifade eden isim veya yüklemsel kelimelerin ardından gelmesiyle oluşur ve genellikle zaman, yer veya kapsam ifade eder (Huang ve Liao, 2017: 49), örneğin:

记得天黑之前回来啊。

Jìdé tiānhēi zhīqián huílái a.

Hava kararmadan önce dönmeyi unutma.

Bu cümlede, “天黑之前” yapısı bir yer-yön öbeğidir ve zamanı ifade eder.

2.1.2.2. Çincenin Söz Dizimsel Öğeleri

Çincenin söz dizimsel öğeleri, özne, yüklem, nesnel yüklem, nesne, belirleyici, zarf tümleci, tamamlayıcı, merkez ve bağımsız öge olarak ayrılır. Çince, biçimsel işaret ve morfolojik değişim göstermeyen bir dil olduğundan, kelime türleri ve söz dizimsel öğeler bire bir örtüşmez. Örneğin, fiiller özne, sıfatlar yüklem olabilir.

2.1.2.2.1. Nesnel Yüklem

Nesnel yüklem, nesneye göre olan bir ögedir ve nesnel yüklem ile nesne birlikte var olan iki ögedir. Cümlede nesne varsa mutlaka bir nesnel yüklem de vardır. Nesnel yüklem fiillerden oluşur. Nesnel yüklem, tek bir fiilden oluşabilir veya ardından bir tamamlayıcı veya durum belirteci eklenebilir (Huang ve Liao, 2017: 64), örneğin:

他走出了教室。

Tā zǒuchūle jiàoshì.

O sınıftan çıktı.

Bu cümlede, “走出” yapısı bir merkez-tamamlayıcı öbektir ve cümlemin nesnel yüklemidir.

2.1.2.2.2. Zarf Tümleci

Zarf tümleci, genellikle öznenin ardından, yüklem veya nesnel yüklemün önünde yer alır. Zaman, yer, kapsam, tarz, koşul, ilgilenen nesne veya ton ifade eden zarf tümleçleri bazen öznenin önünde de bulunabilir (Huang ve Liao, 2017: 70), örneğin:

这样的天气里，我们不可能出门的。

Zhèyàng de tiānqì lǐ, wǒmen bù kěnéng chūmén de.

Böyle bir havada dışarı çıkmamız mümkün değil.

Bu cümlede, “这样的天气里” yapısı cümlenin zarf tümlecidir.

2.1.2.2.3. Tamamlayıcı

Tamamlayıcı, genellikle eylemin sonucunu, yönünü, miktarını, zamanını, yerini, olasılığını, derecesini veya nesnenin durumunu açıklamak için kullanılır (Huang ve Liao, 2017: 72).

2.1.2.2.3.1. Yönelim Fiilleri ve Yönelim Tamamlayıcıları

Yönelim fiilleri, hareketin yönünü ifade eder, örneğin: 上、下、进、出、回、过、起、来、去 vb. Yönelim fiilleri tek başına yüklem veya yüklem merkezi olarak kullanılabilir. Örneğin: 他进来了 (O içeri girdi). Ancak bunlar, diğer fiil veya sıfatların arkasında kullanılarak fiilin yönelim sonucunu ifade eden yönelim tamamlayıcıları olarak da kullanılabilir (Huang ve Liao, 2017: 18), örneğin:

他拿出一本书。

Tā ná chū yī běn shū.

Bir kitap çıkardı.

Yönelim tamamlayıcıları, nesnelerin hareketle birlikte yönlerini ifade eder (Huang ve Liao, 2017: 74). Bunların yapısı genellikle şöyledir: yönelim fiili (+ nesne), nesne anlamına göre eklenebilir veya eklenmeyebilir. Örneğin:

他坐下来。

Tā zuò xiàlái.

O oturdu.

他走出教室。

Tā zǒuchū jiàoshì.

O sınıftan çıktı.

我把垃圾倒进了垃圾桶。

Wǒ bǎ lājī dào jìnle lājī tǒng.

Çöpü çöp kutusuna attım.

Bu üç cümlede, “下来”、”出”、”进” yapıları sırasıyla üç cümlenin tamamlayıcılarıdır.

2.1.2.2.3.2. Edat Öbeği Tamamlayıcıları

Edat öbeği tamamlayıcıları, genellikle fiilin gerçekleştiği zamanı, yeri veya bitiş noktasını ifade eder (Huang ve Liao, 2017: 74), örneğin:

诗人死在他乡。

Shīrén sǐ zài tāxiāng.

Şair gurbette öldü.

我走到他身边。

Wǒ zǒu dào tā shēnbiān.

Onun yanına gittim.

Bu iki cümlede, “在他乡” ve “到他身边” yapıları edat öbekleri olup, cümlenin tamamlayıcılarıdır.

2.1.2.3. Çincenin Özel Cümle Yapıları

2.1.2.3.1. “把 (bǎ)” Cümleleri

“把 (bǎ)” cümleleri, fiilden önce gelen ve genellikle bir kişiye veya nesneye yönelik işlemi ifade eden, “把 (bǎ)” veya “将 (jiāng)” edatlarının kullanıldığı edat öbekleriyle yapılan cümlelerdir. Bu tür cümlelerde edat “把 (bǎ)” veya “将 (jiāng)” nesneyi tanıtır ve fiil ona bir etki yapar. Sonuçta bir değişim, durum veya sonuç meydana gelir (Huang ve Liao, 2017: 91), örneğin:

我回家时，妈妈已经把饭做好了。

Wǒ huí jiā shí, mā mā yǐ jīng bǎ fàn zuò hǎo le.

Eve döndüğümde annem yemeği çoktan hazırlamıştı.

2.1.2.3.2. Edilgen Yapıda Cümleler (“被 (bèi)” Cümleleri)

Edilgen yapıda cümleler, fiilden önce gelen ve genellikle edilgen bir anlam ifade eden, “被” (bèi), “给” (gěi), “叫” (jiào) veya “让” (ràng) edatlarının kullanıldığı edat öbekleriyle yapılıdır. Bu edatlar, eylemi gerçekleştiren kişiyi veya şeyi tanıtır. Bu tür cümleler genellikle “被” (bèi) cümleleri olarak adlandırılır (Huang ve Liao, 2017: 93). Örneğin:

这个村庄被风浪袭击了。

Zhègè cūnzhuāng bèi fēnglàng xíjīle.

Bu köy fırtınaya maruz kaldı.

2.1.2.3.3. Ardışık Fiil Cümleleri

Ardışık fiil cümlelerinin yüklemi, ardışık fiil öbekleridir. Bu tür cümlelerdeki iki fiil, ardışıklığını, amacını, şeklini, sonucunu veya neden-sonuç ilişkisini ifade edebilir (Huang ve Liao, 2017: 94). Örneğin:

小明喝着饮料吃着零食。

Xiǎomíng hēzhe yǐnliào chīzhe língshí.

Xiaoming, içecek içerken abur cubur yiyor.

爸爸来学校参加家长会。

Bàba lái xuéxiào cānjiā jiāzhǎng huì.

Babam, veli toplantısına katılmak için okula geldi.

2.1.2.3.4. Ortak Özne-Nesneli Cümleler

Ortak özne-nesneli cümlelerin yüklemi, ortak özne-nesne öbekleridir. Bu tür cümleler, ettirgen (causative) ya da sevgi/nefret gibi psikolojik tutumları ifade edebilir (Huang ve Liao, 2017: 94). Örneğin:

这次测验让我对接下来的考试有了信心。

Zhè cì cèyàn ràng wǒ duì jiē xiàláide kǎoshì yǒule xìnxīn.

Bu sınav sonraki sınavlar için bana güven verdi.

Ortak özne-nesneli cümlelerde genellikle aşağıdaki fiiller kullanılarak faydalanan kişi tanıtılır: 请 (qǐng), 使 (shǐ), 叫 (jiào), 让 (ràng), 派 (pài), 催 (cuī), 逼 (bī), 求 (qiú), 托 (tuō), 命令 (mìnglìng), 吩咐 (fēnfù), 动员 (dòngyuán), 促使 (cùshǐ), 发动 (fādòng), 组织 (zǔzhī), 鼓励 (gǔlì), 号召 (hàozhào) vb (Huang ve Liao, 2017: 95).

2.1.2.3.5. Çift Nesneli Cümleler

Çift nesneli cümleler, bir kişi nesnesi (dolaylı nesne) ve bir şey nesnesi (doğrudan nesne) olmak üzere iki nesneye sahip olur. Çift nesneli cümlelerin fiilinin mantıksal istemi 3 olmalıdır (Huang ve Liao, 2017: 96). Örneğin:

我伯伯借了我爸一万块，但他却没还。

Wǒ bóbo jièle wǒ bà yī wàn kuài, dàn tā què méi hái.

Amcam babamdan on bin lira borç aldı, ama geri ödemedi.

我生日的时候朋友给了我一条手链。

Wǒ shēng rì de shíhòu péngyǒu gěile wǒ yītiáo shǒuliàn.

Doğum günümde arkadaşım bana bir bileklik verdi.

Çift nesneli cümleler bazen edat “把 (bǎ)” + doğrudan nesne olarak bir edat öbeği hâlinde değiştirilebilir, yukarıdaki örnek cümlede olduğu gibi:

我生日的时候朋友把一条手链给了我。

Wǒ shēng rì de shíhòu péngyǒu bǎ yītiáo shǒuliàn gěile wǒ.

2.1.2.3.6. Zarf Tümlecinin Sonda Olduğu Cümleler

En yaygın zarf tümlecinin sonda olması örneği, eski Çincedeki edat “于 (yú)”dur. “于 (yú)” edat öbeği ile cümlenin zarf tümleci fiilden sonra yerleştirilir. Yer, neden gibi anlamlar ifade edebilir. Örneğin:

我生于 2000 年。

Wǒ shēng yú 2000 nián.

2000 yılında doğdum.

2.2. TÜRKİYE TÜRKÇESİ VE ÇİNCEDE İSTEM KAVRAMI

2.2.1. Türkiye Türkçesinde İstem ve Ad Durumu

Türkçe, zengin çekim değişikliklerine sahip Altay dili ailesine mensup bir dildir. Bu ailenin özelliklerinden biri, fiil ve isim arasındaki ilişkiyi bir dizi ek aracılığıyla ifade etmesidir. “Durum kategorisi, sayı ve cinsiyetle birlikte dünya dillerinde en yaygın olan çekim kategorilerinden biridir” (Özkan, 2017: 30). Alan’a göre, Türkiye Türkçesinde “durum ulamı, adların ve ad soylu sözcüklerin tümce veya öbek düzeyinde söz dizimsel ilişkiler kurmasını sağlayan dil bilgisel bir ulamdır” (Alan, 2021: 23). Yani durum, cümle veya kelime gruplarının adlar ve ad türü kelimeler arasında söz dizimsel ilişkiler kurmasını sağlayan dilbilgisel bir kavramdır. Bu durum ekler, doğrudan ismin arkasına eklenerek, ismin cümledeki özgül dilbilgisel rolünü belirtir. Örneğin, yalın durumu “+{Ø}” (özne), belirtme durumu “+{I}” (doğrudan nesne), vasıta durumu “+{IA}” (dolaylı nesne veya araç) gibi. İsim çekim eklerini kullanarak isim durumlarını ifade etme özelliği, Türkçeyi söz dizimsel yapı açısından son derece esnek kılar ve eklerin değiştirilmesi yoluyla karmaşık cümle yapılarının oluşturulmasını sağlar.

Tahir Kahraman’a göre, “çekim” terimi, “adların ve eylemlerin, anlatım içinde kullanılırken başka sözcük ya da ögelerle ilişki kurmak için değişik biçimlere sokulması” ile tanımlamıştır (Kahraman, 2007: 8). TDK Türkçe Sözlük’e (2023) göre, “ad çekimi” terimi, “adlara durum ve iyelik eklerinin getirilmesi; isim çekimi” anlamında açıklamıştır. Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri Şekli Bilgisi adlı kitabında ad durum ekleri, “adları adlara, edatlara ve çoklukla da fiillere bağlayarak cümlelerin kuruluşuna yardımcı olan, cümleye işlevlik kazandıran ekler” (Korkmaz, 2009: 266) olarak tanımlamıştır.

Bir cümlelerin söz dizimsel yapısında baş ögenin genellikle bir fiil, bazen bir isim, sıfat ya da edattır. Bağımlı ögeler, istem ilişkisiyle bağlanan yapılar ve bağımlılık ilişkisi içindeki eklentiler olarak iki ana kategoriye ayrılır. Bu bağımlı yapılar, durum

ve durum işaretleyicileriyle gösterilebilir ve Eden, Etkilenen, Yer gibi semantik rolleri belirler (Özkan, 2017: 88-89).

Durum, genellikle adlar, ilgeçler ve eylemler arasında daha çok söz dizimsel bağlar kurarak adlara yüklenirler. Onun temel görevi, eylemler tarafından adlara yüklenerek dilbilgisel ilişkiler kurmaktır (Alan, 2021: 29-31). Önceki bölümde belirtildiği üzere, istemin araştırmaları esas olarak cümle içindeki fiillerin ve fiillerin yönettiği isim unsurları arasındaki ilişkilere odaklanır. Bu nedenle, bağımlılık dilbilgisi ve istem kavramına dayanarak, Türkçedeki durum kavramı bir yandan fiilin yönettiği tamlayıcılara uygulanan söz dizimsel biçim işaretlemesini sergiler. Bu, bağımlılık dilbilgisi ve istem kavramlarının odaklandığı, yani fiillerin diğer öğelerle olan birleşme ilişkileri ile uyumludur. Yani Türkçe durum gramatikleri doğrudan söz dizimsel istem seviyesi ile ilişkilidir. Diğer yandan, Türkçe durum kavramı, fiilin yönettiği tamlayıcıların semantik rollerini de sergiler, yani Türkçe durum kavramı semantik istem seviyesi ile de ilişkilidir. Örneğin:

Ayşe annesine bir hediye verdi.

Cümlesinde, “Ayşe” cümlenin öznesi olarak, semantik rolü Eden; “annesine” ise hediye alan kişi olarak, Faydalanan’ın semantik rolünü taşıyor ve aralarındaki ilişki yönelme durum eki “-e” ile ifade edilir.

Böylece, durum işaretlemelerinin ana işlevi, söz dizimsel düzeyde yöneten (yani fiil) ile yönetilen (yani diğer tamlayıcılar) arasındaki ilişkiyi göstermektir. Fiillerin istem özelliklerinin ve ilgili durum eklerinin kullanımının analiz edilmesi, Türkçe cümlelerin dilbilgisel yapısını ve semantik içeriğini derinlemesine anlamayı sağlar, bu da dil öğrenimi ve öğretimi açısından önem taşır.

Zeynep Korkmaz göre, Türkçede durum kategorileri yalın durumu, ilgi durumu, yükleme durumu, yönelme durumu, bulunma durumu, çıkma durumu, vasıta durumu ve eşitlik durumu olmak üzere toplam sekiz durum kategorisi olarak sınıflandırılabilir (Korkmaz, 2009: 23-25). Tahir Kahraman, durumları yalın durumu, nesne durumu, yönelme – yaklaşma durumu, bulunma durumu, çıkma durumu, belirten durumu, araç - birliktelik durumu, görelilik - karşılaştırma durumu olmak üzere toplam sekiz kategoriye ayırmıştır (Kahraman, 2007: 13).

Bu araştırmacılarının tanımladığına göre, Türkiye Türkçesindeki en temel durum kategorileri aşağıdaki tablo ile sınıflandırılabilir:

Tablo 2: Türkiye Türkçesinde Ad Durumlarının Adlandırılması ve Ad Durum Ekleri

Durum	Eki
Yalın Durumu	+{Ø}
İlgi Durumu	+{(n)In}, +{Ø}
Belirtme Durumu	+{(y)I}, +{Ø}
Yönelme Durumu	+{(y)A}
Bulunma Durumu	+{DA}
Ayrılma Durumu	+{DAn}
Vasita Durumu	+{IA}

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Bu çalışmada sadece Türkçede yönelme durumu, ayrılma (çıkma) durumu ve bulunma durumu üzerinden Türkçe ve Çincenin istemlerini karşılaştıracığımız için, aşağıdaki bu üç durumun temel kavramlarını ve kullanımlarını gözden geçirelim.

Yönelme Durumu: TDK Türkçe Sözlük'e (2023) göre, "ad soyundan bir sözü yönelme kavramıyla fiile veya bir edata bağlayan -a/-e ekiyle kurulan durum" yönelme durumu (datif) demektir. Korkmaz'a göre, "yönelme durumu, kelime gruplarında ve cümlelerde fiildeki hareketin yöneldiği adın içinde bulunduğu durumdur" (Korkmaz, 2009: 280).

Bulunma Durumu: TDK Türkçe Sözlük'e (2023) göre, "adın fiile -da eki aracılığıyla bağlandığı durum," bulunma durumu (lokatif) demektir. Korkmaz'a göre, "bulunma durumu, genellikle fiildeki oluş ve kılışın yerini bildiren ad durumudur" (Korkmaz, 2009: 289). Ancak bu durum, eklenen ad ile fiil arasındaki ilişkiyi tanımlarken, bulunma ve yer belirtme ile birlikte, zaman, iş, süreklilik, içinde olma, tarz bildirme, karşılaştırma, gösterme, araç, amaç, sebep gibi ifadeleri de kapsar. Bu, bağlantının sadece konum veya durumla sınırlı olmadığını, aynı zamanda çeşitli işlevsel ve anlamsal rolleri de içerebildiğini gösterir (Korkmaz, 2009: 289).

Ayrılma (Çıkma) Durumu: TDK Türkçe Sözlük'e (2023) göre, "adın fiile -dan eki aracılığıyla bağlandığı durum," ayrılma durumu ya da çıkma durumu (ablatif) demektir. Korkmaz'a göre, "çıkma durumu, kelime gruplarında ve cümlede, fiilin gösterdiği oluş ve kılışın kendisinden uzaklaştığını göstermek için kullanılan ad durumudur" (Korkmaz, 2009: 301). Bağlı olduğu fiilin taşıdığı anlam farklılıklarına ve eklenen adın ilişki türlerine göre, ek, adı fiille yer, mekân, zaman, hareket biçimi,

sebeup, ölçü, miktar, fiyat, bir bütünü veya bütünün bir parçasını gösterme gibi çeşitli ilişkilerle bağlar. Bu, eklerin dilbilgisel olarak çok yönlü işlevler üstlenebildiğini ve söz dizimsel bağlamda zengin bir anlam katmanı oluşturduğunu gösterir (Korkmaz, 2009: 301).

2.2.2. Çince İstem ve İstem Hiyerarşisi

Bir önceki bölüme göre, fiilin istemi aslında fiilin yönettiği tamlayıcı ile arasındaki ilişkiyi inceler ve fiilin mantıksal istem, fiilin yönetebileceği tamlayıcıların sayısını ifade eder. Yani basitçe söylemek gerekirse, bir fiil en fazla kaç tamlayıcı yönetebiliyorsa, bu fiilin mantıksal istemi o kadardır.

Ancak, Çince dilbilgisi büyük ölçüde anlambilime dayanır, “aynı dilbilgisel yapı ilişkisi farklı anlamsal yapı ilişkilerini ifade edebilir. Aynı anlamsal yapı ilişkisi farklı dilbilgisel yapı ilişkileriyle ifade edilebilir” (Lu, 2013: 28). Çincedeki farklı kelime sıraları farklı dilbilgisel anlamları ifade edebilir, bu nedenle anlam bilimsel analizden bağımsız Çince dilbilgisi analizi anlamsız hâle gelir.

Bu nedenle, Çince dilbilgisinde fiilin mantıksal istemi belirlemek oldukça zorlaşır. Eğer farklı cümle yapılarında fiilin yönetebileceği tüm tamlayıcılar hesaba katılırsa, bir fiilin mantıksal istemi çok büyük hâle gelebilir; belirli bir cümlede fiilin yönetme yeteneği dikkate alınır, fiilin mantıksal istemi çok küçük olabilir. Farklı cümle yapılarında fiilin yönetme yeteneği de değişir. Bu nedenle aynı fiilin mantıksal istemi büyük farklılıklar gösterebilir. Ayrıca, Çincedeki birçok uzun cümlede, bazı öğeler cümlenin temel öğeleridir ve bunlar olmadan cümlenin asıl anlamı eksik kalır; bazı öğeler ise olabilir veya olmayabilir, ihmal edilebilir. Bazı semantik roller (örneğin, Eden, Etkilenen) fiille bağlanmak için edat gerektirmezken, bazı semantik roller (örneğin, Araç, Yer) edat gerektirir. Bu nedenle, hangi öğelerin fiilin yönettiği tamlayıcılar olduğunu belirlemek de oldukça zordur.

Yuan, bağlantı, öge, konum ve argüman olmak üzere dört düzeyden oluşan bir istem hiyerarşisi (valence hierarchy) önermiştir. Bağlantı (link), bir fiilin çeşitli cümlelerde ilişkilendirebileceği farklı semantik rollerden oluşan isim unsurlarının sayısını ifade eder; öge (item), bir fiilin bir cümlede ilişkilendirebileceği isim unsurlarının sayısını (edatlar aracılığıyla yönlendirilen isim unsurları dahil) ifade eder;

konum (position), bir fiilin bir cümlede edat kullanılmadan ilişkilendirebileceği isim unsurlarının sayısını ifade eder; argüman (argument), bir fiilin basit bir temel cümlede ilişkilendirebileceği isim unsurlarının sayısını ifade eder (Yuan, 1998: 100-101).

Bu şekilde, bir fiilin hangi cümlede olursa olsun ilişkilendirebileceği farklı isim unsurlarının yeteneği belirlenebilir ve ölçülebilir. Örneğin: “抹 (mǒ)” fiili için iki argüman, üç konum, dört öge ve beş bağlantı fiilidir.

他 [Eden] 用棉花棍 [Araç] 把红药水 [Materyal] 全抹伤口上 [Yer] 了。

Tā yòng miánhuā gùn bǎ hóng yàoshuǐ quán mǒ shāngkǒu shàngle.

O, pamuklu çubuk kullanarak kırmızı tentürdiyotu yaraya sürdü.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKÇE YÖNELME DURUMU, BULUNMA DURUMU, AYRILMA DURUMU EKİ KULLANILAN CÜMLELERİN İŞLEVLERİ ÜZERİNDEN TÜRKÇE VE ÇİNCEDE FİİL İSTEMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

3.1. TÜRKÇE YÖNELME DURUMU EKİ KULLANILAN CÜMLELERİN İŞLEVLERİ ÜZERİNDEN TÜRKÇE VE ÇİNCEDE FİİL İSTEMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

1) “Yer, yön gösteren adlar ile diğer bir kısım adlarda yönelme görevinde yer tümleci oluşturur. Yönelme durumundaki ad bir kelime grubu da olabilir. Bu görev ekin aslı görevidir” (Korkmaz, 2009: 280).

a) Çince cümlelerde, fiil ile yer isimleri doğrudan bağlantılıdır, başka öge veya dil bilgisi işareti bulunmaz. Yer isimleri, fiilin nesnesi olup fiilden sonra gelir. Yapısal olarak şu şekildedir:

Türkçe: Özne + Yer Tamlayıcısı (Yönelme Hâli) + Fiil

Çince: Özne + Fiil + Nesne

(Sen) [Eden] Her akşam ona [Hedef] **git**₂, okşa, konuş, şeker ver. (AT-ÖDB: 4)

你 [Eden] 每天晚上 **去** ₂ 它那里 [Hedef]...

Nǐ měitiān wǎnshàng qù tā nàlǐ...

(Onların) [Eden] Romanya kıyılarından geçerek İstanbul'a [Hedef] **vardıklarında**₂ tarih 27 ağustos 1938 idi. (AT-ÖDB: 7-8)

他们 [Eden] 途经罗马尼亚海岸 **抵达** ₂ 伊斯坦布尔 [Hedef] 的时候是 1938 年 8 月 27 日。

Tāmen tújīng luómǎnǐyǎ hǎi'àn dīdá yīstānbù'ěr de shíhòu shì 1938 nián 8 yuè 27 rì.

Sonra küçük oğlu [Eden] Amerika'ya [Hedef] **gitti**₂, ... (AT-ÖDB: 10)

然后他的 小儿子 [Eden] **去** ₂ 了美国 [Hedef]...

Ránhòu tā de xiǎo érzi qù le měiguó...

...(Ben) [Eden] daha ilkokula [Hedef] bile gitmiyordum₂ ki! (BU-GYÇ: 78)
.....那时我 [Eden] 还没上₂ 小学 [Hedef]!
.....Nà shí wǒ hái méi shàng xiǎoxué!

Önce gözleri [Eden] **değdi** tenime [Hedef], sonra teni [Eden]. (BU-GYÇ: 83)
先是他的目光 [Eden], 然后是他的肌肤 [Eden] 触及₂ 我的肌肤 [Hedef]°
Xiānshì tā de mùguāng, ránhòu shì tā de jīfū chùjí wǒ de jīfū.

Fakat Tahsin Efendi [Eden], onlar uyuyunca, yavaşça aşağıya [Hedef] **inmiş**₂, ...
(İP-GYH: 201)

但是, 塔赫辛先生 [Eden] 在他们睡着后, 慢慢地下₂了 楼 [Hedef].....
Dànshì, tā hè xīn xiānshēng zài tāmen shuìzhe hòu, màn man dìxiàle lóu.....

Ertesi gün (ben) [Eden] fabrikaya [Hedef] **gitmedim**₂. (SA-KMM: 90)
第二天我 [Eden] 没有去₂ 工厂 [Hedef]°
Dì èr tiān wǒ méiyǒu qù gōngchǎng.

(Ben) [Eden] Köprünün kenarına yaslanarak hareketsiz sulara [Hedef] **baktım**₂.
(SA-KMM: 93)

我 [Eden] 靠在桥边, 看₂着 平静的水面 [Hedef]°
Wǒ kào zài qiáo biān, kànzhe píngjìng de shuǐmiàn.

(Ben) [Eden] Okşanmış bir küçük kedi gibi gözlerinin içine [Hedef] **baktım**₂. (SA-KMM: 94)

我 [Eden] 就像一只被抚摸的小猫 看₂着 她的眼睛 [Hedef]°
Wǒ jiù xiàng yī zhǐ bèi fǔmō de xiǎo māo kànzhe tā de yǎnjīng.

“Neden (siz) [Eden] bana [Hedef] bu kadar dikkatli **bakıyorsunuz**₂?” dedi. (SA-KMM: 95)

“您 [Eden] 为什么这么专注地 看₂着我 [Hedef]?”她说。
“Nín wèishéme zhème zhuānzhù de kànzhe wǒ?” Tā shuō.

Ağabeyciğim, ne olur ben [Eden] de ata [Hedef] **bineyim**₂. (AT-ÖDB: 4)

哥哥，请让我 [Eden] 也骑 ₂ 马 [Etkilenen] 吧。

Gēgē, qǐng ràng wǒ yě qí mǎ ba.

b) Çince cümlelerde, fiil ile yer isimleri arasında tamamlayıcı ile bağlantı kurulur, yer isimleri tamamlayıcının nesnesi olup tamamlayıcıdan sonra gelir. Fiil ve tamamlayıcı birlikte “merkez-tamamlayıcı öbeği” oluşturur ve bu, cümlenin yüklemi olarak işlev görür.

i) Çince cümlelerde fiil ile yer ismini bağlayan tamamlayıcı, yönelim fiili tarafından üstlenilen yönelim tamamlayıcısıdır. Yapısal olarak şu şekildedir:

Türkçe: Özne + Yer Tamlayıcısı (Yönelme Hâli) + Fiil

Çince: Özne + Fiil + Yönelim Tamamlayıcı (Yönelim Fiili) + Nesne

... (O) [Eden] tam 25 yıl ülkesine [Hedef] **ayak basmadı**₂. (AT-ÖDB: 10)

他 [Eden] 有 25 年没有踏入 ₂ 自己的国家 [Hedef]。

Tā yǒu 25 nián méiyǒu tà rù zìjǐ de guójiā.

İkinci erkek [Eden] bu sıralarda **girdi** yaşantıma [Hedef]. (BU-GYÇ: 81)

第二个男人 [Eden] 就是在这个时候进入 ₂ 我的生活 [Hedef] 的。

Dì èr gè nánrén jiùshì zài zhèhòu jìnrù wǒ de shēnghuó de.

...(O) [Eden] iyileştikten sonra tekrar orduya [Hedef] **girmiş**₂, ... (İP-GYH: 200)

.....康复后，他 [Eden] 重新进入 ₂ 军队 [Hedef]，.....

..... Kāngfù hòu, tā chóngxīn jìnrù jūnduì,

(Onlar) [Eden] Bir İtalyan gemisine [Hedef] **bindiler**₂. (AT-ÖDB: 7)

他们 [Eden] 登上 ₂ 了一艘意大利船 [Hedef]。

Tāmen dēng shàngle yī sōu yìdàlì chuán.

(O) [Eden] Akşam beşte daireden çıktığı gibi evine [Hedef] **koşuyordu**₂. (AT-ÖDB:

10)

傍晚五点，她 [Eden] 一离开公寓就跑回 ₂ 家 [Hedef]。

Bàngwǎn wǔ diǎn, tā yī líkāi gōngyù jiù pǎo huí jiā.

...(Onlar) [Eden] çocukları [Etkilenen] dokuz yaşına gelince de koleje [Hedef] **gönderirlerdi**₃. (AT-ÖDB: 5)

他们 [Eden] 在孩子们九岁时把他们 [Etkilenen] **送进**₃ 了预备学校 [Hedef]。

Tāmen zài háizimen jiǔ suì shí bǎ tāmen sòng jìnle yùbèi xuéxiào.

...kokulu çaylar [Etkilenen] incecik porselen fincanlara [Hedef] **doluyordu**₂. (AT-ÖDB: 6)

清香的茶水 [Etkilenen] **被倒入**₂ 精美的瓷杯 [Hedef]。

Qīngxiāng de cháshuǐ bèi dào rù jīngměi de cí bēi.

Film [Eden] büyük bir şirketin iki veliâhdının aşk hikayesini [Konu] ekrana [Hedef] **taşıyacak**₃. (Hurriyet-25Haziran2024)

这部电影 [Eden] 将把一家大公司的两个继承人的爱情故事 [Konu] **搬上**₃ 银幕 [Hedef]。

Zhè bù diànyǐng jiāng bǎ yījiā dà gōngsī de liǎng gè jìchéng rén de àiqíng gùshì bān shàng yín mù.

ii) Çince cümlelerde fiil ile yer ismini bağlayan tamamlayıcı, genellikle sıfatlar tarafından üstlenilen ve bazen fiil veya fiil öbekleri tarafından kullanılan sonuç tamamlayıcısıdır. Yapısal olarak şu şekildedir:

Türkçe: Özne + Yer Tamlayıcısı (Yönelme Hâli) + Fiil

Çince: Özne + Fiil + Sonuç Tamamlayıcı (Sıfat/Fiil/Fiil Öbeği) + Nesne

...fakat (O) [Eden] yanına [Hedef] **yaklaşınca**₂ tanımamazlığa geldiği için konuşmamış. (İP-GYH: 200)

.....但因为当她 [Eden] **走近**₂ 他身边 [Hedef] 时, 他没有认出她来, 所以他说不出话来。

.....Dàn yīnwèi dāng tā zǒu jìn tā shēnbiān shí, tā méiyǒu rèn chū tā lái, suǒyǐ tā shuō bu chū huà lái.

Saat iki buçuğa doğru (ben) [Eden] Tiergarten'den geçerek Maria Puder'in oturduğu eve [Hedef] **yaklaştım**₂. (SA-KMM: 90)

两点半，我 [Eden] 穿过蒂尔加滕，走近 2 玛丽亚·普德居住的房子 [Hedef]。

Liǎng diǎn bàn, wǒ chuānguò dì ěr jiā téng, zǒu jìn māliyà·pǔ dé jūzhù de fángzi.

c) Çince cümlelerde, fiil ile yer isimleri arasında edat ile bağlantı kurulur, yer isimleri edatın nesnesi olur. Edat ve yer isimleri birlikte “edat öbeği tamamlayıcısı” oluşturur ve bu, cümlenin tamamlayıcısı olarak işlev görür ve fiilden sonra gelir. Yapısal olarak şu şekildedir:

Türkçe: Özne + Yer Tamlayıcısı (Yönelme Hâli) + Fiil

Çince: Özne + Fiil + Edat Öbeği Tamamlayıcısı (Edat + Nesne)

(O) [Eden] Formu teslim etti, sıkıntısına [Hedef] **geri döndü**2. (AT-ÖDB: 10)

她 [Eden] 递交了表格，回 2 到自己的苦恼中 [Hedef]。

Tā dìjiāole biǎogé, huí dào zìjǐ de kǔnǎo zhōng.

Bir çocukluk aşkının [Konu] büyüyüp, bütün yaşantıma [Hedef] **yayılacağını**2 nereden bilecektim, ... (BU-GYÇ: 78)

我怎么会知道，儿时的爱 [Konu] 会滋长并蔓延 2 到我的一生 [Hedef]，.....

Wǒ zěnme huì zhīdào, er shí de ài huì zīzhǎng bìng mànyán dào wǒ de yīshēng,

Kokusu, tadı ve sesi [Konu] yüreğime ve bedenime [Hedef] **sindi**2. (BU-GYÇ: 83)

它的气味、味道和声音 [Konu] 渗透 2 到我的内心和身体 [Hedef]。

Tā de qìwèi, wèidào hé shēngyīn shèntòu dào wǒ de nèixīn hé shēntǐ.

Akşam üstü Tahsin Efendinin [Eden] henüz şehirde olduğunu, Kars kapısında küçücük bir eve [Hedef] **gizlendiğini**2 işittik. (İP-GYH: 202)

傍晚时分，我们听说塔赫辛先生 [Eden] 还在城里，**藏** 2 在卡尔斯门口的一栋小房子里 [Yer]。

Bàngwǎn shífēn, wǒmen tīng shuō tā hē xīn xiānshēng huán zài chéng lǐ, cáng zài kǎ'ěr sī ménkǒu de yī dòng xiǎo fángzi lǐ.

傍晚时分，我们听说塔赫辛先生 [Eden] 还在城里，在卡尔斯门口的一栋小房子里 [Yer] **藏** 2 着。

Bàngwǎn shífēn, wǒmen tīng shuō tā hè xīn xiānshēng huán zài chéng lǐ, zài kǎ'ěr sī ménkǒu de yī dòng xiǎo fángzi lǐ cángzhe.

Manzume biter bitmez (O) [Eden] bir köşeye [Hedef] **çekildi**2... (İP-GYH: 205)

诗句一结束他 [Eden] 就**退** 2 到了一个角落 [Hedef].....

Shījù yī jiéshù tā jiù tuì dào le yī gè jiǎoluò.....

Aristokratlar [Eden] çocuklarını [Etkilenen] halk okullarına [Hedef] **göndermezler**3...

(AT-ÖDB: 5)

贵族 [Eden] 不会把孩子 [Etkilenen] **送** 3 到公立学校 [Hedef]。

Guízú bù huì bǎ háizi sòng dào gōnglì xuéxiào.

(Onlar) [Eden] Beni [Etkilenen] ya Sibirya'ya [Hedef] **sürecekler**3, ya kurşuna

dizecekler. (AT-ÖDB: 7)

他们 [Eden] 要么把我 [Etkilenen] **驱逐** 3 到西伯利亚 [Hedef]，要么枪毙我。

Tāmen yàome bǎ wǒ qūzhú dào xībóliǎyǎ, yàome qiāngbì wǒ.

...(O) [Eden] gerisini [Etkilenen] kapı yanında oturan bir ihtiyarın önüne [Hedef]

bıraktı3... (İP-GYH: 205)

.....他 [Eden] 把剩下的东西 [Etkilenen] **放** 3 在坐在门边的一位老人面前

[Yer].....

.....Tā bǎ shèng xià de dōngxī fàng zài zuò zài mén biān de yī wèi lǎorén miànqián.....

Ta ilerilerde büyük ve motorlu bir mavna [Eden], rıhtımdaki arabalara [Hedef]

meyve ve sebze [Etkilenen] **boşaltıyordu**3. (SA-KMM: 93)

更远的地方，一艘大型机动驳船 [Eden] 正在将水果和蔬菜 [Etkilenen] **卸** 3 到码头上的汽车上 [Hedef]。

Gèng yuǎn dì difāng, yī sōu dàxíng jīdòng bóchuán zhèngzài jiāng shuǐguǒ hé shūcài xiè 3 dào mǎtóu shàng de qìchē shàng.

(Ben) [Eden] Onun ellerini [Etkilenen] tekrar avuçlarımın içine [Hedef] **alacaktım**₃, ... (SA-KMM: 93)

我 [Eden] 准备再次将她的双手 [Etkilenen] 握₃ 在我的掌心 [Yer],

Wǒ zhǔnbèi zàicì jiāng tā de shuāngshǒu wò zài wǒ de zhǎngxīn,.....

(O) [Eden] Sol elini [Etkilenen] kolumun üzerine [Hedef] şöylece **birakıvermişti**₃. (SA-KMM: 95)

她 [Eden] 只是把左手 [Etkilenen] 放₃ 在我的胳膊上 [Hedef]。

Tā zhǐshì bǎ zuǒshǒu fàng zài wǒ de gēbó shàng.

(O) [Eden] Büsbütün şaşırđımı, asıl benim acınacak halde olduğumu görünce kolunu [Etkilenen] omzuna [Hedef] **attı**₃. (SA-KMM: 99)

当她看到我完全懵了，我才是那个值得同情的人时，她 [Eden] 将手臂 [Etkilenen] 放₃ 在了我的肩膀上 [Hedef]。

Dāng tā kàn dào wǒ wánquán měngle, wǒ cái shì nàgè zhídé tóngqíng de rén shí, tā jiàng shǒubì fàng zài wǒ de jiānbǎng shàng.

(Onlar) [Eden] Çevrelerine [Hedef] bunu [Etkilenen] **aşılamağa**₃ çalışacaklarsa? (TK-AÇE: 173)

如果他们 [Eden] 试图将这一点 [Etkilenen] 灌输₃ 到他们周围 [Hedef] 呢?

Rúguǒ tāmen shìtú jiāng zhè yīdiǎn guànshū dào tāmen zhōuwéi ne?

Erkekler [Etkilenen] cepheye [Hedef] **çağrıldılar**₂. (AT-ÖDB: 6)

男人们 [Etkilenen] 被召唤₂ 到前线 [Hedef] 。

Nánrénmen bèi zhàohuàn dào qiánxiàn.

Yazdıkları₁ [Konu] bir satıra [Hedef] **sığmadı**, kağıdın kenarına devam etti. (AT-ÖDB:

10)

她写的内容 [Konu] 没放₂ 在一行 [Yer], 她继续在纸张边缘写了下去。

Tā xiě de nèiróng méi fàng zài yīxíng, tā jìxù zài zhǐzhāng biānyuán xiěle xiàqù.

她写的内容 [Konu] 没在一行 [Yer] 放下₂, 她继续在纸张边缘写了下去。

Tā xiě de nèiróng méi zài yīxíng fàngxià, tā jìxù zài zhǐzhāng biānyuán xiěle xiàqù.

Ben [Eden] de yanına [Hedef] **iliştim**₂. (SA-KMM: 98)

我 [Eden] 坐₂ 到她旁边 [Hedef]。

Wǒ zuò dào tā pángbiān.

我 [Eden] 在她旁边 [Yer] 坐₂ 着。

Wǒ zài tā pángbiān zuòzhe.

(O) [Eden] Ankara'ya [Yer] **yerleştikten**₂ sonra, Türk vatandaşı olmuş... (AT-ÖDB: 8)

(他) [Eden] 在安卡拉 [Yer] 定居₂ 后, 成为了土耳其公民.....

(Tā) zài ānkālā dìngjū hòu, chéngwéile tǔ'ěrquí gōngmín.....

(他) [Eden] 定居₂ 在安卡拉 [Yer] 后, 成为了土耳其公民.....

(Tā) dìngjū zài ānkālā hòu, chéngwéile tǔ'ěrquí gōngmín.....

...(Ben) [Eden] dördüncünün üzerine [Hedef] **koydum**₃ elimi [Etkilenen], tekmeledi karnımı dördüncüsü. (BU-GYÇ: 84)

我 [Eden] 把手 [Etkilenen] 放₃ 在第四个 (男人) 身上 [Yer], 第四个 (男人) 踢了我的肚子一脚。

Wǒ bǎshǒu fàng zài dì sì gè (nánrén) shēnshang, dì sì gè (nánrén) tīle wǒ de dùzi yī jiǎo.

我 [Eden] 把手 [Etkilenen] 放₃ 到第四个 (男人) 身上 [Hedef], 第四个 (男人) 踢了我的肚子一脚。

Wǒ bǎshǒu fàng dào dì sì gè (nánrén) shēnshang, dì sì gè (nánrén) tīle wǒ de dùzi yī jiǎo.

Sonra (O) [Eden] odasına [Hedef] **kilitlenmiş**₂, yemeğe filan gelmemiş, ... (İP-GYH: 201)

然后他 [Eden] 就把自己 [Etkilenen] 锁 3 在房间 [Yer], 不来吃晚饭也不做别的.....

Ránhòu tā jiù bǎ zìjǐ suǒ zài fángjiān, bù lái chī wǎnfàn yě bù zuò bié de.....

d) Çince cümlelerde, fiil ile yer isimleri arasında edat ile bağlantı kurulur, yer isimleri edatın nesnesi olur. Edat ve yer isimleri birlikte “edat öbeği” oluşturur ve bu, cümlenin zarf tümleci olarak işlev görür ve fiilden önce gelir. Yapısal olarak şu şekildedir:

Türkçe: Özne + Yer Tamlayıcısı (Yönelme Hâli) + Fiil

Çince: Özne + Zarf Tümleci (Edat + Nesne) + Fiil

...(Ben) [Eden] üç sevgili erkeğe [Hedef] el [Etkilenen] **salladım**₃. (BU-GYÇ: 84)

.....我 [Eden] 向三个可爱的男人 [Hedef] **挥 3 手** [Etkilenen]°

.....Wǒ xiàng sān gè kě'ài de nánrén huīshǒu.

(O) [Eden] Gerinirken kollarını [Etkilenen] ulu bir kartalın kanatları gibi karanlığa [Hedef] **açtı**₃. (TK-AÇE: 173)

他 [Eden] 伸展时, 像雄鹰的翅膀一样, 向黑暗 [Hedef] **张开 3 双臂** [Etkilenen]°

Tā shēnzhǎn shí, xiàng xióng yīng de chìbǎng yīyàng, xiàng hēi'àn zhāngkāishuāng bì.

e) Bir edeni, bir yer ismini ve bir etkileneni yöneten fiil, Çince cümlede “ortak özne-nesne” oluşturabilir. Bu etkilenen hem nesne hem de özne olarak iki kimliği taşıyan “ortak özne-nesne” hâline gelir. Bu tür fiiller genellikle etken anlam taşır. Yapısal olarak şu şekildedir:

Türkçe: Özne + Nesne + Yer Tamlayıcısı (Yönelme Hâli) + Fiil

Çince: Özne + Fiil + Ortak Özne-Nesne + Fiil + Nesne

(Ben) [Eden] Hepsini [Etkilenen] birbirinin adına adada bir balık lokantasına [Hedef] **davet ettirdim**₃. (BU-GYÇ: 84)

我 [Eden] 以他们彼此的名义 **邀请 3 他们** [Etkilenen] 去岛上的一家鱼餐馆

[Hedef]°

Wǒ yǐ tāmen bīcǐ de míngyì yāoqǐng tāmen qù dǎo shàng de yījiā yú cānguǎn.

Kardeşleri [Eden] her tarafa [Hedef] adam [Etkilenen] **saldılar**₃... (İP-GYH: 201)

他的兄弟姐妹们 [Eden] 派 ₃ 人 [Etkilenen] 去各处 [Hedef].....

Tā de xiōngdì jiēmèimen pài rén qù gè chù.....

Gel, (biz) [Eden] Türkiye'ye [Hedef] **gidelim**₂... (AT-ÖDB: 7)

来, 让我们 [Etkilenen] 去 ₂ 土耳其 [Hedef]...

Lái, ràng wǒmen qù tǔ'ěrqí...

f) Diğer

İnce bir pipo tütünü kokusu [Etkilenen], kendi kokusuna [Etkilenen] **karışır**₂... (BU-GYÇ: 78)

一种微妙的烟斗烟草味 [Konu] 和他自己的气味 [Konu] **混杂** ₂ 在一起。

Yī zhǒng wéimiào de yāndǒu yāncǎo wèi hé tā zìjǐ de qìwèi hùnzá zài yìqǐ.

2) Bir oluş veya kılışım nesne görevindeki bir varlığı ya da kavramı ifade eder.

a) Çince cümlelerde, fiil ile isim unsurları doğrudan bağlantılıdır, başka öge veya dil bilgisi işareti bulunmaz. İsimleri, fiilin nesnesi olup fiilden sonra gelir.

i) Fiil ile isim doğrudan bağlantılıdır. Yapısal olarak şu şekildedir:

Türkçe: Özne + Yer Tamlayıcısı (Yönelme Hâli) + Fiil

Çince: Özne + Fiil + Nesne (İsim)

İki ay sonra onlar [Eden] da gözyaşları içinde Atatürk'ün cenaze törenine [Konu] **katılacaklarını**₂ bilmiyorlardı. (AT-ÖDB: 8) 内容

他们不知道, 两个月后, 他们 [Eden] 也将含泪**参加** ₂ 阿塔图尔克的葬礼 [Konu]。

Tāmen bù zhīdào, liǎng gè yuè hòu, tāmen yě jiāng hán lèi cānjiā ā tā tú ěr kè de zànglǐ.

...(Onlar) [Eden] balolara [Konu] **katıldılar**₂. (AT-ÖDB: 9)

.....他们 [Eden] **参加** ₂ 了舞会 [Konu]。

..... Tāmen cānjiāle wǔhuì.

(O) [Eden] Maden Tetkik Arama-Etibank'ta harita mühendisi olarak işe [Konu] **başladı**₂. (AT-ÖDB: 8)

他 [Eden] 在矿产研究和勘探局 (MTA) -埃提银行 (Etibank) 作为制图工程师**开始** ₂ 工作 [Konu]。

Tā zài kuàngchǎn yánjiū hé kāntàn jú (MTA)-āi tí yínháng (Etibank) zuòwéi zhìtú gōngchéngshī kāishǐ gōngzuò.

(Siz) [Eden] Benim daktilom olarak vazifeye [Konu] **başlayacaksınız**₂. (AT-ÖDB: 9)

您 [Eden] 将作为我的打字员**开始** ₂ 工作 [Konu]。

Nín jiāng zuòwéi wǒ de dǎzì yuán kāishǐ gōngzuò.

O [Eden] sözüne [Konu] **devam etmedi**₂. (SA-KMM: 96)

她 [Eden] 没有**继续** ₂ 她的话 [Konu]。

Tā méiyǒu jìxù tā dehuà.

...(O) [Eden] büyük ağabeyine [Faydalanan] **her gün yalvarırdı**₂: (AT-ÖDB: 4)

.....他 [Eden] 每天都**央求** ₂ 他的哥哥 [Etkilenen]:

..... Tā měitiān dū yāngqiú tā dí gēgē:

Paşa [Deneyimci] Fatma'nın yüzündeki şaşkınlık ifadesine [Konu] **hiç aldırmadı**₂. (AT-ÖDB: 10)

帕夏 [Deneyimci] 丝毫没有**在意** ₂ 法蒂玛脸上惊讶的表情 [Konu]。

Pà xià sīháo méiyǒu zàiyì fǎ dì mǎ liǎn shàng jīngyà de biǎoqíng.

(Benim) [Eden] Ona [Eden] **rastladığımda**₂ ben bir çocuktum. (BU-GYÇ: 78)

我 [Eden] **遇见** ₂ 他 [Eden] 的时候, 我还是个孩子。

Wǒ yùjiàn tā de shíhòu, wǒ háishì gè háizi.

Doğrusu, önce kim olduğunu pek çıkartamamış, (ben) [Eden] anneme [Faydalanan] **sormuştum**₂. (BU-GYÇ: 79)

老实说,一开始我还不太清楚那是谁,于是我 [Eden] 就问 2 我妈妈 [Etkilenen]。
Lǎoshí shuō, yī kāishǐ wǒ hái bù tài qīngchǔ nà shì shéi, yúshì wǒ jiù wèn wǒ
māmā.

(Onlar) [Eden] Birbirlerine [Etkilenen] dostça ama, mesafeli **davrandılar**2. (BU-
GYÇ: 84)

他们 [Eden] 对待 2 彼此 [Etkilenen] 友好但疏远。
Tāmen duìdài bǐcǐ yǒuhǎo dàn shūyuǎn.

Poyraza da sövmüyordu. Ölü bir kişiye [Faydalanan] **sövlür**1 mü? (TK-AÇE: 175)

他也没有咒骂波伊拉兹。能诅咒 1 一个死人 [Etkilenen] 吗?

Tā yě méiyǒu zhòumà bō yī lā zī. Néng zǔzhòu yīgè sǐrén ma?

他也没有咒骂波伊拉兹。能对一个死人 [Faydalanan] 诅咒 1 吗?

Tā yě méiyǒu zhòumà bō yī lā zī. Néng duì yīgè sǐrén zǔzhòu ma?

insana kıyabilseydim, demirciyi öldürürdüm, hem de kolaylıkla. (O) [Eden] O
kadar, o kadar cana [Etkilenen] **kıydı**2. (TK-AÇE: 175)

如果我能杀人,我会毫不犹豫地杀了那个铁匠。他 [Eden] 杀 2 了那么多,
那么多的人 [Etkilenen]。

Rúguǒ wǒ néng shā rén, wǒ huì háo bù yóuyù de shā le nàgè tiějiàng. Tāshā le
nàme duō, nàme duō de rén.

Büyük ölçüde tonlamaya bağlı ve edebiyatta ses tonunun duyulmayışı [Konu]
muğlaklığa [Sonuç] **sebep olur**2. (TE-ENO: 153)

这在很大程度上取决于语调,而在文学中无法听到语调 [Konu] 会导致 2 含
糊不清 [Sonuç]。

Zhè zài hěn dà chéngdù shàng qǔjué yú yǔdiào, ér zài wénxué zhōng wúfǎ tīng
dào yǔdiào huì dǎozhì hánhú bù qīng.

Bu kez Sırmacı [Eden] kendisine iftira attığı gerekçesiyle Karabiber'e [Faydalanan]
dava açtı2. (Hurriyet-2Haziran2024)

这次，史尔马兹 [Eden] 以诬陷为由起诉 2 了 卡拉比伯 [Etkilenen]。Faydalanan 的术语需要重新找

Zhè cì, shǐ ěr mǎ zī yǐ wúxiàn wèi yóu qǐsù le kǎlā bǐ bó.

ii) Türkçede iki mantıksal istemli fiillerin gerektirdiği tamlayıcılarda, özne dışındakilerden bir kısmı nesne olarak işlev görür. Boz’a göre, “başlamak, devam etmek, karar vermek” gibi fiillerin oluşturduğu {Eylem}-{mA+y+A} yapısı, “sebeup” veya “amaç, maksat” ilişkileri bildiriyor gibi görünse de, bu tamlayıcılar aslında “sebeup” veya “amaç, maksat” ilişkilerini ifade etmezler (Boz, 2007: 77-79). Türkçedeki bu fiillerin oluşturduğu {Fiil²}-{mA+y+A} + {Fiil¹} yapısı için, Çince de, fiil² veya fiil² içeren fiil öbeği, fiil¹’in nesnesi olup fiil¹’den sonra gelir. Bunlar doğrudan bağlantılıdır, başka öge veya dil bilgisi işareti bulunmaz. Böyle “fiil¹ + fiil² (+başka ögeler)” yapısı, ardışık fiil cümlesi oluşturur. Yapısal olarak şu şekildedir:

Türkçe: Özne + Yer Tamlayıcısı (Yönelme Hâli) + Fiil

Çince: Özne + Fiil + Nesne (Fiil/Fiil Öbeği)

Bu dili daha hızlı, daha iyi nasıl öğrenirim diye düşündü ve (O) [Eden] önce düzenli olarak Ulus gazetesi almaya [Konu] **başladı**. (AT-ÖDB: 8)

他 [Eden] 思考着如何更快更好地学习语言, 并**开始** 2 定期购买《乌卢斯报》

[Konu]。

Tā sīkǎozhe rúhé gèng kuài gèng hǎo dì xuéxí yǔyán, bìng kāishǐ dìngqí gòumǎi “wū lú sī bào”.

(O) [Eden] İngilizce öğrenmeye [Konu] **karar verdi**. (AT-ÖDB: 9)

他 [Eden] **决定** 2 学习英语 [Konu]。

Tā juédìng xuéxí yīngyǔ.

Bu konuşmadan iki ay sonra Fatma [Eden] MİT’in yeni kurulan bürosunda çalışmaya [Konu] **başlamıştı**. (AT-ÖDB: 10)

这次谈话两个月后，法蒂玛 [Eden] **开始** 2 在土耳其国家情报局新成立的办公室工作 [Konu]。

Zhè cì tánhuà liǎng gè yuè hòu, fǎ dì mǎ kāishǐ zài tǔ'ěrquí guójiā qíngbào jú xīn chénglì de bàngōngshì gōngzuò.

Bu arada birinci 'o' [Eden] bana karşı mesafeli olmaya [Konu] **başlamıştı**₂. (BU-GYÇ: 82)

与此同时，第一个”他” [Eden] 开始 ₂ 对我变得疏远了 [Konu]。

Yǔ cǐ tóngshí, dì yī gè “tā” kāishǐ duì wǒ biàn dé shūyuǎnle.

Sonunda (ben) [Eden] üç erkeği tanıştırmaya [Konu] **karar verdim**₂. (BU-GYÇ: 84)

最终，我 [Eden] 决定 ₂ 让这三个人互相认识 [Konu]。

Zuìzhōng, wǒ juéding ràng zhè sān gèrén hùxiāng rènshí.

Pansiyona geldiğim zaman ufuk [Eden] aydınlanmaya [Konu] **başlamıştı**₂. (SA-KMM: 90)

当我到达旅舍时，天色 [Eden] 已经开始 ₂ 放亮 [Konu]。

Dāng wǒ dàodá lǚshě shí, tiānsè yǐjīng kāishǐ fàng liàng.

Biz [Eden] ancak o zaman sahiden yaşamaya [Konu], ruhumuzla yaşamaya [Konu] **başlıyorduk**₂. (SA-KMM: 92)

只有那时我们 [Eden] 才开始 ₂ 真正地生活 [Konu], 用我们的灵魂生活 [Konu]。

Zhǐyǒu nà shí wǒmen cái kāishǐ zhēnzhèng dì shēnghuó, yòng wǒmen de línghún shēnghuó.

Kafam [Eden] derhal birtakım teselliler bulmaya [Konu] bile **başlamıştı**₂. (SA-KMM: 94)

我的大脑 [Eden] 立刻开始 ₂ 寻找一些安慰 [Konu]。

Wǒ de dànǎo lìkè kāishǐ xúnzhǎo yīxiē ānwèi.

(Ben) [Eden] Nereye gittiğimizi merak etmeye [Konu] **başladım**₂. (SA-KMM: 96)

我 [Eden] 开始 ₂ 想知道我们要去哪里 [Konu]。

Wǒ kāishǐ xiǎng zhīdào wǒmen yào qù nǎlǐ.

Savcılık [Eden], Sırmacı'nın suçsuz olduğuna [Konu] **karar verdi**. (Hurriyet-2Haziran2024)

检察官办公室 [Eden] 已**裁定** 2 史尔马兹无罪 [Konu]。

Jiǎnchá guān bàngōngshì yǐ cáidìng shǐ ěr mǎ zī wú zuì.

(Ben) [Eden] Onların sevgisini kaybetmemek için değişmeye [Konu] **direniyordum**2 belki de... (BU-GYÇ: 82)

也许我 [Eden] 为了不失去他们的爱而**抗拒** 2 改变 [Konu].....

Yěxǔ wǒ wèi liǎo bù shīqù tāmen de ài ér kàngjù gǎibiàn.....

iii) Türkçede, “başlamak, devam etmek, karar vermek” gibi fiiller bazen doğrudan bir isim ile kullanıldığında, bu yapının anlamını doğru bir şekilde ifade edebilmek için araya bir kelime eklenmesi gerekir.

Dokuz yaşına geldiğinde (o) [Eden] kolej(eğitimin)e [Konu] **başladı**. (AT-ÖDB: 5)

九岁时，他 [Eden] **开始** 2 上大学 [Konu]。

Jiǔ suì shí, tā kāishǐ shàng dàxué.

Bu cümlelerin anlamında “başlamak” fiilinin doğrudan nesnesi aslında “kolej” değil, “kolej”deki “eğitim”dir. Bu nedenle, cümlelerin ifade ettiği anlam aslında “kolej eğitime başlamak” şeklindedir.

(O) [Eden] Zarif mürebbiyesi ile birlikte Fransızca'ya (öğrenmeye) [Konu] **başladı**... (AT-ÖDB: 5)

她 [Eden] 和她那优雅的女家庭教师一起**开始** 2 学习法语 [Konu]。

Tā hé tā nà yōuyǎ de nǚ jiā tíng jiāoshī yīqǐ kāi shǐ xuéxí fǎyǔ.

Bu cümlelerin anlamında “başlamak” fiilinin doğrudan nesnesi aslında “Fransızca” değil, “Fransızca öğrenmeye”dir. Bu nedenle, cümlelerin ifade ettiği anlam aslında “Fransızca öğrenmeye başlamak” şeklindedir.

(O) [Deneyimci] Kocasına [Konu] **inanmak**2 istemedi. (AT-ÖDB: 7) kocasının konuştuğuna

她 [Deneyimci] **不愿意相信** 2 自己的丈夫 [Etkilenen]。

Tā bù yuànyì xiāngxìn zìjǐ de zhàngfū.

Bu cümlenin anlamında “inanmak” fiilinin doğrudan nesnesi aslında “Kocasına” değil, “Kocasının konuştuğuna”dır. Bu nedenle, cümlenin ifade ettiği anlam aslında “Kocasının konuştuğuna inanmak” şeklindedir.

b) Bir edeni, bir faydalananı ve bir konuyu yöneten fiil, Çince cümlede “çift nesneli yapı” oluşturabilir ve fiilden sonra faydalanan ve konu doğrudan gelir. Yapısal olarak şu şekildedir:

Türkçe: Özne + Yer Tamlayıcısı (Yönelme Hâli) + Nesne + Fiil

Çince: Özne + Fiil + Nesne¹ [Faydalanan] + Nesne² [Konu]

Masalın başında dediğim gibi, biri [Eden] Fatma'ya [Faydalanan] hayatında neler neler olacak [Konu] **dese**₃, inanmazdı. (AT-ÖDB: 8)

正如我在故事开头所说，如果有人 [Eden] **告诉** 法蒂玛 [Faydalanan] 她的人生会发生什么 [Konu]，她一定不会相信。

Zhèngrú wǒ zài gùshì kāitóu suǒ shuō, rúguǒ yǒurén gàosù fǎ dì mǎ tā de rénshēng huì fāshēng shénme, tā yīdìng bù huì xiāngxìn.

(Ben) [Eden] 'Acaba erken mi?' diye [Konu] kendi kendime [Faydalanan] **soruyordum**₂. (SA-KMM: 90)

我 [Eden] **问** 自己 [Etkilenen]: “现在还早吗?” [Konu]

Wǒ wèn zìjǐ: “Xiànzài hái zǎo ma?”

c) Bir edeni, bir etkileneni ve bir başka rolü yöneten fiil, Çince cümlede “ortak özne-nesne” oluşturabilir. Bu eden hem nesne hem de özne olarak iki kimliği taşıyan “ortak özne-nesne” hâline gelir. Bu tür fiiller genellikle ettirgen anlam taşır. Yapısal olarak şu şekildedir:

Türkçe: Özne + Yer Tamlayıcısı (Yönelme Hâli) + Nesne + Fiil

Çince: Özne + Zarf Tümlenci (Edat + Nesne) + Fiil + Nesne

Öyle ya, (ben) [Eden] kışkırtmadan, kırmadan ve kaybetmeden **kabul ettirmeliydim**₃ üçüncüyü [Etkilenen] onlara [Faydalanan]. (BU-GYÇ: 84)

是啊，我 [Eden] 必须在不让他们嫉妒、不伤害他们、不失去他们的情况下，让他们 [Etkilenen] **接受** 第三个人 [Konu]。

Shì a, wǒ bīxū zài bù ràng tāmen jídu, bù shānghài tāmen, bù shīqù tāmen de qíngkuàng xià, ràng tāmen jiēshòu dì sān gèrén.

Bazen bu tür cümle yapısı, **3.1. 2) b)** kısmındaki cümle yapısına dönüştürülebilir, örneğin:

Vasili [Eden] artık (...) Poyraz Musa [Konu] **diyordu**₃ o adama. (TK-AÇE: 175)

瓦西里 [Eden] 现在管那个人 [Etkilenen] **叫**₃ 波伊拉兹·穆萨 [Konu]。

Wǎ xīlǐ xiànzài guǎn nàgè rén jiào bō yī lā zī·mù sà.

瓦西里 [Eden] 现在**叫**₃ 那个人 [Etkilenen] 波伊拉兹·穆萨 [Konu]。

Wǎ xīlǐ xiànzài jiào nàgè rén bō yī lā zī·mù sà.

d) Çince cümlelerde, fiil ile isimler arasında edat ile bağlantı kurulur, isimler edatın nesnesi olur. Edat ve isimler birlikte “edat öbeği” oluşturur ve bu, cümlenin zarf tümleci olarak işlev görür ve fiilden önce gelir. Yapısal olarak şu şekildedir:

Türkçe: Özne + Yer Tamlayıcısı (Yönelme Hâli) + Nesne + Fiil

Çince: Özne + Zarf Tümleci (Edat + Nesne) + Fiil

Henüz ona dair hiçbir şey bilmediğimi, bütün hükümlerimin [Konu] tasavvur ve hayallerime [Konu] **dayandığımı**₂ biliyordum. (SA-KMM: 90)

我知道，我对她还一无所知，我所有的判断 [Konu] 都是以我的想象和梦想 [Konu] **为基础**₂。

Wǒ zhīdào, wǒ duì tā huán yī wú suǒ zhī, wǒ suǒyǒu de pànduàn dōu shì yǐ wǒ de xiǎngxiàng hé mèngxiǎng wèi jīchǔ.

“Kıyılar Halkındır” yazılı dövizlerle yürüyen gruba destek veren sahildekiler [Deneyimci] saldırganlara [Faydalanan] **tepki** [Konu] **gösterdi**₃. (Cumhuriyet-25Haziran2024)

海滩上那些举着“海岸属于人民”标语支持游行队伍的人 [Deneyimci] 对袭击者 [Faydalanan] **做出**₃ 了反应 [Konu]。

Hàitān shàng nàxiē jǔzhe” hǎi'àn shǔyú rénmín” biāoyǔ zhīchí yóuxíng duìwǔ de rén duì xījí zhě zuò chūle fǎnyìng.

Klasik Çince'de “于 (yú)’ edatı + isim” yapısı, edat öbeği tamamlayıcısı olarak kullanıldığında, zarf tümlecinin sona yerleştirildiği özel bir kullanım oluşturur:

我知道，我对她还一无所知，我所有的判断 [Konu] 都是基于我的想象和梦想 [Konu]。

Wǒ zhīdào, wǒ duì tā huán yī wú suǒ zhī, wǒ suǒyǒu de pànduàn dōu shì jīyú wǒ de xiǎngxiàng hé mèngxiǎng.

e) Diğer

Bu [Konu], önceki ikincisine [Konu] pek **benzemiyordu**². (BU-GYÇ: 83)

这个人 [Konu] 与之前的第二个 [Konu] 不太相似²。

Zhègè rén yǔ zhīqián de dì èr gè bù tài xiāngsì.

3) Durum, ortam ve niteliği bildirir.

a) Çince cümlelerde, fiil ile bazı durumu tanımlayan isimler doğrudan bağlantılıdır, başka öge veya dil bilgisi işareti bulunmaz. İsimler, fiilin nesnesi olup fiilden sonra gelir. Bu tür fiiller genellikle bir duruma girme anlamı taşır ve Türkçede edilgen ya da dönüşlü biçimde kullanılabilir. Yapısal olarak şu şekildedir:

Türkçe: Özne + Yer Tamlayıcısı (Yönelme Hâli) + Nesne + Fiil

Çince: Özne + Fiil + Nesne

(Ben) [Etkilenen] Ölüm cezasına [Konu] **çarptırıldım**². (TK-AÇE: 174)

我 [Etkilenen] **被判处**² 了死刑 [Konu]。

Wǒ bèi pànchǔ le sǐxíng.

Mahkeme [Eden], delilsiz suçlamada bulunan Karabiber’i [Etkilenen] 2.5 yıla [Konu] **mahkum etti**³. (Hurriyet-2Haziran2024)

法庭 [Eden] **判处**³ 无证据指控(他人)的卡拉比伯 [Etkilenen] 两年半刑 [Konu]。

Fǎtíng pànchǔ wú zhèngjù zhīkòng (tārén) de kǎlā bǐ bó liǎng nián bàn xíng.

b) Çince cümlelerde, fiil ile bazı durumu tanımlayan isimler arasında tamamlayıcı ile bağlantı kurulur. İsim, tamamlayıcının nesnesi olup tamamlayıcıdan sonra gelir. Fiil ve tamamlayıcı birlikte “merkez-tamamlayıcı öbeği” oluşturur ve bu,

cümlelerin yüklemi olarak işlev görür. Fiil ile ismini bağlayan tamamlayıcı, yönelim fiili tarafından üstlenilen yönelim tamamlayıcısıdır. Yapısal olarak şu şekildedir:

Türkçe: Özne + Yer Tamlayıcısı (Yönelme Hâli) + Fiil

Çince: Özne + Fiil + Yönelim Tamamlayıcı (Yönelim Fiili) + Nesne

(O) [Deneyimci] Tekrar düşüncelere [Konu] **daldı**₂. (SA-KMM: 97)

她 [Deneyimci] 再次陷入 2 了 沉思 [Konu]。

Tā zàicì xiànrùle chénsī.

ortalık [Etkilenen] tarifsiz bir sessizliğe [Konu] **gömüldü**₂. (TK-AÇE: 173)

周围 [Yer] **陷入** 2 了 难以形容的寂静 [Konu]。

Zhōuwéi xiànrùle nányǐ xíngróng de jìjìng.

Gittikçe uyuşuyor, tatlı bir uykuya [Konu] göz kapakları [Etkilenen] **iniyor**₂. (TK-AÇE: 173)

他越来越麻木, 他的眼睑 [Etkilenen] **陷入** 2 了 甜甜的睡眠 [Konu]。

Tā yuè lái yuè má mù, tā de yǎnjiǎn xiànrùle tián tián de shuìmián.

(O) [Deneyimci] Baharın ortasına [Konu] **düşmüş**₂, kendinden geçmiş dolaşiyor. (TK-AÇE: 180)

他 [Deneyimci] 已经陷入 2 了 仲春 [Konu], 陶醉其中四处游荡。

Tā yǐjīng xiànrùle zhòngchūn, táo zuì qízhōng sìchù yóudàng.

c) Türkçede durumu veya sonucu tanımlayan isimler, Çincede sıfat olabilir ve fiilin yönettiği bir bileşen olarak değerlendirilmez. Sıfatlar, fiilin sonuç tamamlayıcısı olarak görev yapar ve fiil ile birlikte “merkez-tamamlayıcı öbek” oluşturur. Yapısal olarak şu şekildedir:

Türkçe: Özne + Yer Tamlayıcısı (Yönelme Hâli) + Nesne + Fiil

Çince: Özne + Fiil + Sonuç Tamamlayıcı (Sıfat)

İşler [Konu] kötüye [Sonuç] **gidiyor**₂, artık kurtulamazlar, dedi. (TK-AÇE: 173)

他说, 情况 [Konu] **变** 1 得越来越糟, 他们已经无法脱身了。

Tā shuō, qíngkuàng biàn dé yuè lái yuè zāo, tāmen yǐjīng wúfǎ tuōshēnle.

(Ben) [Eden] Herşeyi [Etkilenen] düzene [Sonuç] **koyardım**₃ vallahi, herşeyi. (TK-AÇE: 173)

我 [Eden] 会把一切都**安排**₁ 妥当, 我发誓, 一切。

Wǒ huì bǎ yīqiè dū ānpái tuǒdāng, wǒ fāshì, yīqiè.

4) “Adı fiile ‘zaman’ ve ‘süre’ işlevi ile bağlar” (Korkmaz, 2009: 281).

a) Çince cümlelerde, fiil ile zaman isimleri doğrudan bağlantılıdır, başka öge veya dil bilgisi işareti bulunmaz. Zaman isimleri, fiilin nesnesi olup fiilden sonra gelir. Bu tür cümleler genellikle “belirli bir zamana gelmek” anlamını ifade eder. Yapısal olarak şu şekildedir:

Türkçe: Özne + Yer Tamlayıcısı (Yönelme Hâli) + Nesne + Fiil

Çince: Özne + Fiil + Nesne [Zaman]

Saat üç buçuğa [Zaman] **geliyordu**₁. (SA-KMM: 93)

快到₁ 三点半 [Zaman] 了。

Kuài dào sān diǎn bànle.

Zaman yürüdü, öğle oldu, ikindiye [Zaman] **gelindi**₁. (TK-AÇE: 181)

时间流逝, 到了中午, 又到₁了下午 [Zaman]。

Shíjiān liúshì, dào le zhōngwǔ, yòu dào le xiàwǔ.

Ben [Eden] bu yaşa [Zaman] **geldim**₂, bunca eyleyle kapıştım. (TK-AÇE: 181)

我 [Eden] **到**₂了这个年纪 [Zaman], 和那么多高手战斗过。

Wǒ dào le zhè ge niánjì, hé nà me duō gāoshǒu zhàndòuguò.

b) Çince cümlelerde, zaman isimleri cümlenin zarf tümlecisi olarak görev yapar ve fiilden önce gelir. Zaman isimlerinin önünde başka bir ek öge veya dil bilgisi işareti bulunmayabilir; bazen ise edat eklenir ve zaman isimleri ile birlikte “edat öbeği” oluşturur. Yapısal olarak şu şekildedir:

Türkçe: Özne + Yer Tamlayıcısı (Yönelme Hâli) + Nesne + Fiil

Çince: Özne + Zarf Tümlecisi (Edat + Nesne/Nesne) + Fiil

(Biz) [Eden] Akşama [Zaman] **gideriz**₂, yarına varacak. (TK-AÇE: 187)

我们 [Eden] 晚上 [Zaman] **走**₁, 明天就到了。

Wōmen wǎnshàng zǒu, míngtiān jiù dào le.

(O) [Eden] Yarın, hiç olmazsa ikinciye [Zaman] kıyıya kasabaya [Hedef] **ulaşmalıydı**₃.
(TK-AÇE: 187)

他 [Eden] 必须在明天, 如果不可能的话至少 下午 [Zaman] **到达**₃ 海边的小镇
[Hedef]°

Tā bixū zài míngtiān, rúguǒ bù kěnéng dehuà zhìshǎo xiàwǔ dàodá hǎibiān de xiǎo zhèn.

5) “Adı fiile ‘amaç, maksat bildirme’ ilişkisi ile bağlar” (Korkmaz, 2009: 282).

a) Türkçedeki “gelmek” gibi fiillerin oluşturduğu {Fiil²}- {mA+y+A} + {Fiil¹} yapısı, Çince de fiil² veya fiil² içeren fiil öbeği, fiil¹’in nesnesi olup fiil¹’den sonra gelir. Bunlar doğrudan bağlantılıdır ve başka öge veya dil bilgisi işareti bulunmaz. Eğer fiil¹ ile fiil² arasında tamamlayıcı ya da nesne varsa, bu cümle ardışık fiil cümlesidir. Yapısal olarak şu şekildedir:

Türkçe: Özne + Yer Tamlayıcısı (Yönelme Hâli) + Fiil

Çince: Özne + Fiil¹ + Nesne (Fiil²/Fiil Öbeği)

Çince de bu tür cümle yapısı, “Özne + Zarf Tümlenci (Edat “为了” + Fiil²) + Fiil¹” şeklinde de değiştirilebilir.

Mesai saatinin bitmesine birkaç dakika varken, bir otomobilin [Eden] kendisini almaya [Konu] **geldiğini**₂ söylediler. (AT-ÖDB: 10)

下班前几分钟, 他被告知有 车 [Eden] **来**₂ 接他 [Konu]°

Xiàbān qián jǐ fēnzhōng, tā bèi gào zhī yǒu chē lái jiē tā.

(O) [Eden] Yemeğe [Konu] filan **gelmemiş**₂. (TK-AÇE: 183)

他 [Eden] 没有 **来**₂ 吃饭 [Konu] 什么的。

Tā méiyǒu lái chīfàn shénme de.

...**(Ben)** [Eden] gösterdiği yere [Hedef] biraz soluk almaya [Konu] **çöksem**₃, ... (TK-AÇE: 183)

.....如果我 [Eden] **蹲**₃ 在他示意的地方 [Yer] 喘口气 [Konu],

..... Rúguǒ wǒ dūn zài tā shìyì dì dìfāng chuǎn kǒuqì,

(Ben) [Eden] **Geldim**₂ ki, hem başsağlığına [Konu], geçmiş olsuna [Konu], hem de...
(TK-AÇE: 183)

我 [Eden] 来₂ 哀悼 [Konu] 和慰问 [Konu], 还有...
Wǒ lái āidào hé wèiwèn, hái yǒu...

Kızı [Eden] para istemeye [Konu] dükânın kapısına [Hedef] **gelince**₃ bir bağırır...
(TK-AÇE: 183)

当他女儿 [Eden] 来₃ 店门口 [Hedef] 要钱 [Konu] 时, 他大喊...
Dāng tā nǚ'ér láidiàn ménkǒu yào qián shí, tā dà hǎn...

(O) [Eden] Aşağıya, çeşmeye [Hedef] yüzünü yıkamağa [Konu] **indi**₃. (TK-AÇE: 183)

他 [Eden] 下去₃ 到下面喷泉边 [Hedef] 洗脸 [Konu].
Tā xiàqù dào xiàmiàn pēnquán biān xǐliǎn.

...(O) [Eden] o kadar candan buluyordu ki ayrılmamaya [Konu] bahane [Etkilenen] **arıyordu**₃. (TK-AÇE: 183)

.....他发现这里如此友好, 以至于他 [Eden] 正在寻找₃ 借口 [Etkilenen] 不离开 [Konu].

.....Tā fāxiàn zhèlǐ rúcǐ yǒuhǎo, yǐ zhìyú tā zhèngzài xúnzhǎo jièkǒu bù líkāi.

.....他发现这里如此友好, 以至于他 [Eden] 正在为了不离开 [Konu] 寻找₃ 借口 [Etkilenen].

.....Tā fāxiàn zhèlǐ rúcǐ yǒuhǎo, yǐ zhìyú tā zhèngzài wèi liǎo bù líkāi xúnzhǎo jièkǒu.

b) Bir edeni, bir faydalananı ve bir etkileneği yöneten fiil, Çince cümlede şu şekilde yapılandırılır: Faydalanan ile edat, “edat öbeği” oluşturarak, cümlenin zarf tümleci olarak fiilden önce gelir. Etkileneği ise fiilin nesnesi olup fiilden sonra gelir. Bu tür cümleler genellikle birisi için bir şey yapmak anlamını ifade eder. Yapısal olarak şu şekildedir:

Türkçe: Özne + Yer Tamlayıcısı (Yönelme Hâli) + Nesne + Fiil

Çince: Özne + Zarf Tümleci (Edat + Nesne¹ [Faydalanan]) + Fiil + Nesne² [Etkileneği]

...(Onlar) [Eden] hep beyaz [Durum] giydirelerdi2 ona [Faydalanan]. (AT-ÖDB: 3)

他们 [Eden] 总是给她 [Faydalanan] 穿 3 白色的衣服 [Etkilenen]。

Tāmen zǒng shì gěi tā chuān báisè de yīfú.

...(O) [Eden] kızlarına [Faydalanan] bir mürebbiye [Etkilenen] tutmuştu3. (AT-ÖDB: 5)

他 [Eden] 为女儿们 [Faydalanan] 请 3 了一位家庭教师 [Etkilenen]。

Tā wèi nǚ'èrmen qǐng le yī wèi jiā tíng jiāo shī.

Bir gün (onlar) [Eden] Nafia Vekaletinde memurlara [Faydalanan] bilgi formu [Etkilenen] dağıtıp3 doldurmalarını istediler. (AT-ÖDB: 10)

有一天,他们 [Eden] 在纳菲亚部向公务员 [Faydalanan] 发放 3 信息表 [Etkilenen], 要求他们填写。

Yǒu yītiān, tāmen zài nà fēi yà bù xiàng gōngwùyuán fāfàng xìnxi bǎo, yāoqiú tāmen tiánxiě.

...ben [Eden] de anneme [Faydalanan] ille askılı pantolonlar [Etkilenen] diktiriyorum3... (BU-GYÇ: 78)

.....我 [Eden] 也硬要妈妈 [Faydalanan] 缝 3 吊带裤 [Etkilenen]。

.....Wǒ yě yìng yào māmā fèng diàodài kù.

...(O) [Eden] kimseye [Faydalanan] de kapıyı [Etkilenen] açmamış3. (İP-GYH: 201)

.....他 [Eden] 也不给任何人 [Faydalanan] 开 3 门 [Etkilenen]。

..... Tā yě bù gěi rèn hé rén kāi mén.

Allah [Eden] onu [Etkilenen] devlete, millete, Ali Osmana [Faydalanan] bağışlasın3. (TK-AÇE: 175)

愿真主 [Eden] 为了国家、民族和阿里·奥斯曼 [Faydalanan] 保佑 3 他 [Etkilenen]。

Yuàn zhēnzhǔ wèile guójiā, mínzú hé ālǐ·àosīmàn bǎoyòu tā.

c) Bir edeni, bir faydalananı ve bir konuyu yöneten fiil, Çince cümlede “çift nesne yapısı” oluşturabilir ve fiilden sonra faydalanan ve konu doğrudan gelir. Bu tür

cümle yapısı, “把 (bǎ)” edatı ile oluşturulan edat öbeğinin zarf tümleci olarak kullanıldığı işlem cümlesine dönüştürülebilir. Yapısal olarak şu şekildedir:

Türkçe: Özne + Yer Tamlayıcısı (Yönelme Hâli) + Nesne + Fiil

Çince: Özne + Fiil + Nesne¹ [Faydalanan] + Nesne² [Konu]

Allah [Eden] ona [Faydalanan] uzun ve renkli bir ömür [Konu] vermiş³... (AT-ÖDB: 9)

上帝 [Eden] 给 ³ 了他 [Faydalanan] 漫长而多彩的一生 [Konu].....

Shàngdì gěile tā màrcháng ér duōcǎi de yīshēng.....

上帝 [Eden] 把 漫长而多彩的一生 [Konu] 给 ³ 了他 [Faydalanan].....

Shàngdì bǎ màrcháng ér duōcǎi de yīshēng gěile tā.....

(O) [Eden] Yalnız bana [Faydalanan] birçok şeyler düşünmek, kafamın içinde birçok şeyler yaşamak imkânı [Konu] veriyor³... (SA-KMM: 98)

它 [Eden] 只是 给 ³ 了我 [Faydalanan] 可以思考许多事情, 在我的脑海中经历许多事情的机会 [Konu].....

Tā zhǐshì gěile wǒ kěyǐ sīkǎo xǔduō shìqíng, zài wǒ de nǎohǎi zhōng jīnglì xǔduō shìqíng de jīhuì.....

它 [Eden] 只是 把 可以思考许多事情, 在我的脑海中经历许多事情的机会 [Konu] 给 ³ 了我 [Faydalanan].....

Tā zhǐshì bǎ kěyǐ sīkǎo xǔduō shìqíng, zài wǒ de nǎohǎi zhōng jīnglì xǔduō shìqíng de jīhuì gěile wǒ.....

İşte ikinci ‘o’ [Eden] bana [Faydalanan] bunları yaşama olanağını [Konu] sağlıyordu³. (BU-GYÇ: 82)

就是第二个”他” [Eden] 给 ³ 了我 [Faydalanan] 体验这些事情的机会 [Konu]°

Jiùshì dì èr gè “tā” gěile wǒ tǐyàn zhèxiē shìqíng de jīhuì.

就是第二个”他” [Eden] 把 体验这些事情的机会 [Konu] 给 ³ 了我 [Faydalanan]°

Jiùshì dì èr gè “tā” bǎ tǐyàn zhèxiē shìqíng de jīhuì gěile wǒ.

6) Adı fiile sebep ilişkisi ile bağlar.

a) Türkçede bir deneyimciyi ve bir uyarıcıyı yöneten bazı fiiller, Çince cümlede, bu uyarıcı fiilin etkileneni ya da konusu olarak doğrudan fiile bağlanır, başka

öge veya dil bilgisi işareti bulunmaz. Etkileneni veya konu, fiilin nesnesi olup fiilden sonra gelir. Bu tür fiiller genellikle etkileneni/konuya yönelik algı, duygu ve psikolojik durumu ifade eder. Yapısal olarak şu şekildedir:

Türkçe: Özne + Yer Tamlayıcısı (Yönelme Hâli) + Fiil

Çince: Özne + Fiil + Nesne

Fatma [Deneyimci] ise Azerbaycan'dan döndükten ve Cemalettin'e [Uyarıcı] **âşık olduktan**₂ sonra... (AT-ÖDB: 8)

法蒂玛 [Deneyimci] 从阿塞拜疆回来, **爱上**₂了杰马勒丁 [Etkilenen] 之后...

Fǎ dì mǎ cóng āsèbàijiāng huílái, ài shàngle jié mǎ lēi dīng zhīhòu...

Bir kadın [Deneyimci], aynı anda üç erkeğe [Uyarıcı] **tutulabilir**₂ mi? (BU-GYÇ: 77)

一个女人 [Deneyimci] 可以同时**暗恋**₂ 三个男人 [Etkilenen] 吗?

Yīgè nǚrén kěyǐ tóngshí ànliàn sān gè nánrén ma?

...herkes [Deneyimci] onu seviyor, ona [Uyarıcı] **bayılıyordu**₂. (BU-GYÇ: 81)

大家 [Deneyimci] 都爱他, **崇拜**₂ 他 [Etkilenen]。

Dàjiā dōu ài tā, chóngbài tā.

Hemen her evde [Yer] bir iki ölüye [Uyarıcı] **ağlanır**₂ ve bir iki kayıp beklenirdi. (İP-GYH: 201)

几乎每家每户 [Deneyimci] 都会**哀悼**₂ 一两个人 [Etkilenen], 并等待一两个失踪者的消息。

Jīhū měi jiā měi hù dūhuì āidào yī liǎng gèrén, bìng děngdài yī liǎng gè shīzōng zhě de xiāoxī.

İnsan [Deneyimci] nelere [Uyarıcı] **alışmaz**₂ ki? (TK-AÇE: 173)

人们 [Deneyimci] **习惯**₂ 不了什么 [Konu] 呢?

Rénmen xíguàn bùliǎo shénme ne?

...yahut (o) [Deneyimci] **sıpıdık** terlikle suya giden kıza [Uyarıcı] **gönlü akmış**₂. (TK-AÇE: 174)

.....或者他 [Deneyimci] 爱上 2 了那个穿着人字拖下水的女孩 [Etkilenen]。
.....Huòzhě tā ài shàngle nàgè chuānzhuó rén zì tuō xiàshuǐ de nǚhái.

b) Türkçede bir deneyimciyi ve bir uyarıcıyı (kişi) yöneten fiiller, Çince cümlede, bu uyarıcı faydalanan olarak değerlendirilir. Edat ile faydalanan “edat öbeği” oluşturup, cümlenin zarf tümleci olarak fiilden önce gelir. Bu tür fiiller genellikle faydalanan kişinin algı, duygu ve psikolojik durumunu ifade eder. Yapısal olarak şu şekildedir:

Türkçe: Özne + Yer Tamlayıcısı (Yönelme Hâli) + Nesne + Fiil

Çince: Özne + Zarf Tümleci (Edat + Nesne [Faydalanan]) + Fiil

Bir şey sormadım sana / (Sen) [Deneyimci] Bana [Uyarıcı] ne **darılırsın**2. (TK-AÇE: 174)

我没问你什么/你 [Deneyimci] 对我 [Faydalanan] 生气 2 什么。

Wǒ méi wèn nǐ shénme/nǐ duì wǒ shēngqì shénme.

(Biz) [Deneyimci] **Acıyoruz**2 siz [Uyarıcı]. (TK-AÇE: 175)

我们 [Deneyimci] 为您 [Faydalanan] **伤心** 2。

Wǒmen wèi nín shāngxīn.

c) Türkçede bir deneyimciyi ve bir uyarıcıyı (olay veya nesne) yöneten fiiller, Çince cümlede, bu uyarıcı sebep olarak değerlendirilir. Sebebi belirten edat ile sebep, “edat öbeği” oluşturup, cümlenin zarf tümleci olarak fiilden önce gelir. Yapısal olarak şu şekildedir:

Türkçe: Özne + Yer Tamlayıcısı (Yönelme Hâli) + Fiil

Çince: Özne + Zarf Tümleci (Edat + Nesne) + Fiil

(Siz) [Deneyimci] **Sözlerime** [Uyarıcı] **gücenmeyin**2! (SA-KMM: 99)

请 (您) [Etkilenen] 不要被我的话 [Sebep] **冒犯** 2 了!

Qǐng (nín) bùyào bèi wǒ dehuà màofànle!

(Siz) [Deneyimci] **Aldanmayın**2 bu söze [Uyarıcı]. (TK-AÇE: 185)

(您) [Etkilenen] 别被这话 [Sebep] **骗** 2 了。

(Nín) bié bèi zhè huà piànle.

Kızanlar [Deneyimci] bu piç kurusunun tavrına [Uyarıcı] **kızmışlar**₂. (TK-AÇE: 185)
那些愤怒的人 [Deneyimci] 都对这个混蛋的态度 [Sebep] **感到**₂ 愤怒。

Nàxiē fènnù de rén dōu duì zhège húndàn de tàidù gǎndào fènnù.

Siz [Deneyimci] ilana, çığırtkana [Uyarıcı] **kanmazsınız**₂, Avrupalı kanar mı? (TK-AÇE: 185)

您 [Etkilenen] 不会被广告和倒卖 [Sebep] **所欺骗**₂, 欧洲人会被骗吗?

Nín bù huì bèi guǎnggào hé dǎomài suǒ qīpiàn, ōuzhōu rén huì bèi piàn ma?

(O) [Deneyimci] Tatlı sözlere [Uyarıcı] **kanarak**₂ aldandı. (TK-AÇE: 185)

他 [Etkilenen] 被甜言蜜语 [Sebep] **欺骗**₂ 了。

Tā bèi tiányánmiyǔ qīpiànle.

...ve (o) [Deneyimci] bu işe [Uyarıcı] ayrıca **şaşıyordu**₂. (TK-AÇE: 185)

.....他 [Deneyimci] 也对此 [Sebep] **感到**₂ 惊讶。

.....Tā yě duì cǐ gǎndào jīngyà.

Elif'in babası [Eden] tüfek sesine [Sebep] kapıya [Hedef] **varmıştı**₃. (TK-AÇE: 185)

艾丽芙的父亲 [Eden] 因为步枪声 [Sebep], **到**₃ 了 门口 [Hedef]。

Ài lì fú de fùqīn yīnwèi bùqiāng shēng, dào le ménkǒu.

Poyraz Musa [Deneyimci] da neredeyse kendi anlattıklarına [Uyarıcı] **ağlayacaktı**₂. (TK-AÇE: 185)

波伊拉兹·穆萨 [Deneyimci] 因为他自己讲的故事 [Sebep] 几乎 **哭**₂ 了出来。

Bō yī lā zī·mù sà yīnwèi tā zìjǐ jiǎng de gùshì jīhū kūle chūlái.

Klasik Çince'de “于 (yú)” edatı + isim, edat öbeği tamamlayıcısı olarak kullanıldığında, zarf tümlecini sona yerleştirildiği özel bir kullanım oluşturur:

Tuhaf bir davetti, hepsi [Etkilenen] meraklarına [Sebep] **yenilip**₂, birbirlerinin sandıkları davetimi kabul ettiler. (BU-GYÇ: 84)

这是一个奇怪的邀请，他们 [Etkilenen] 都被自己的好奇心 [Sebep] **打败** 2，接受了我的邀请，他们以为这是彼此的邀请。

Zhè shì yīgè qíguài de yāoqǐng, tāmen dōu bèi zìjǐ de hàoqí xīn dǎbài, jiēshòule wǒ de yāoqǐng, tāmen yǐwéi zhè shì bǐcǐ de yāoqǐng.

这是一个奇怪的邀请，他们 [Etkilenen] 都屈服 2 于自己的好奇心 [Sebep]，接受了我的邀请，他们以为这是彼此的邀请。

Zhè shì yīgè qíguài de yāoqǐng, tāmen dōu qūfú yú zìjǐ de hàoqí xīn, jiēshòule wǒ de yāoqǐng, tāmen yǐwéi zhè shì bǐcǐ de yāoqǐng.

Bense [Deneyimci] hâlâ ona duyduğum derin aşkı açık etmeye [Uyarıcı] **çekiniyordum**2. (BU-GYÇ: 83)

而我 [Deneyimci] 依然羞 2 于表露我对他深深的爱意 [Sebep]。

Ér wǒ yīrán xiū yú biǎolù wǒ duì tā shēn shēn de ài yì.

d) Türkçede bir deneyimciyi ve bir uyarıcıyı (fiil veya fiil öbeği) yöneten fiiller, Çince cümlede, bu uyarıcı sebep olarak değerlendirilir. Türkçedeki “yanmak”, “pişman olmak”, “çekinmek” gibi fiillerin oluşturduğu {Fiil²}-{DIĞI+şahıs+A} + {Fiil¹} yapısı, Çincede sıfat olarak yüklem görevindedir ve ardından doğrudan sebep gelir, örneğin “后悔” (pişman), “高兴” (mutlu), “满意” (memnun) gibi. Fiil² veya fiil² içeren fiil öbeği, sıfatın nesnesi olup sıfattan sonra gelir. Bunlar doğrudan bağlantılıdır, başka öge veya dil bilgisi işareti bulunmaz. Bu tür cümle yapısı, **3.1. 6) c)** yapısına dönüştürülebilir. Yapısal olarak şu şekildedir:

Türkçe: Özne + Yer Tamlayıcısı (Yönelme Hâli) + Fiil

Çince: Özne + Sıfat + Nesne (Fiil/Fiil Öbeği)

= Özne + Zarf Tümlenci (Edat + Nesne) + Sıfat

(Ben) [Deneyimci] Dargın kaldığıma [Uyarıcı] **yanarım**2! dedi. (TK-AÇE: 185)

“我 [Deneyimci] 很后悔 2 一直处于怨恨 [Sebep]!”他说。

“Wǒ hěn hòuhuǐ yīzhí chǔyú yuànhèn!” Tā shuō.

İçinde (...) öylesine bir boşluk duydu ki, (o) [Deneyimci] gitmediğine [Uyarıcı] **pişman oldu**2. (TK-AÇE: 185)

他 [Deneyimci] 内心.....感到如此空虚，后悔 ² 没有去 [Sebeþ]。

Tā nèixīn.....gǎndào rúcǐ kōngxū, hòuhuǐ méiyǒu qù.

7) “Adı fiile ‘fiyat, miktar ve oran’ bildirerek bağlar” (Korkmaz, 2009: 286). Çince cümlelerde, fiil ile isimler arasında aracı belirten bir edat ile bağlantı kurulur, isimler edatın nesnesi olur. Edat ve isimler birlikte “edat öbeği” oluşturur ve cümlenin zarf tümleci olarak fiilden önce yer alır. Yapısal olarak şu şekildedir:

Türkçe: Özne + Yer Tamlayıcısı (Yönelme Hâli) + Fiil

Çince: Özne + Zarf Tümleci (Edat + Nesne) + Fiil

(Biz) [Eden] Vaktiyle bu kitapları [Etkilenen] onar liraya [Miktar] **almıştık**³. (ZK-TTG: 286)

当时我们 [Eden] 以每本十里拉的价格 [Miktar] **买下** ³ 了这些书 [Etkilenen]。

Dāngshí wǒmen yǐ měi běn shí lǐlā de jiàgé mǎi xiàle zhèxiē shū.

Boyacı ustaları [Eden] günde [Zaman] yirmi milyon liraya [Miktar] **çalışırlarmış**³. (ZK-TTG: 286)

听说油漆工师傅 [Eden] 每天 [Zaman] 以两千万里拉的工资 [Miktar] **工作** ³。

Tīng shuō yóuqī gōng shīfù měitiān yǐ liǎng qiān wàn lǐlā de gōngzī gōngzuò.

Abdi ağa da kızgın bize. (O) [Eden] Ölü fiyatına [Miktar] **alır**³ elimizden [Kaynak]. Gene yazı bulamayız. (ZK-TTG: 286)

阿卜迪阿加也对我们很生气。他 [Eden] 会以极低的价格 [Miktar] 从我们手中 [Kaynak] **收购** ³。我们还是找不到工作。

Ā bo dí ā jiā yě duì wǒmen hěn shēngqì. Tā huì yǐ jí dī de jiàgé cóng wǒmen shǒuzhōng shōugòu. Wǒmen háishì zhǎo bù dào gōngzuò.

3.2. TÜRKÇE BULUNMA DURUMU EKİ KULLANILAN CÜMLELERİN İŞLEVLERİ ÜZERİNDEN TÜRKÇE VE ÇİNCEDE FİİL İSTEMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

1) Somut veya soyut yeri (varlık ve kavram dahil) bildirir.

a) Çince cümlelerde, fiil ile yer isimleri arasında “在 (zài)” edatı ile bağlantı kurulur, yer isimleri edatın nesnesi olur. Edat ve yer isimleri birlikte “edat öbeği” oluşturur ve Çince cümlede tamamlayıcı veya zarf tümleci olarak görev yapabilir, fiilden önce veya sonra yer alabilir. Yapısal olarak şu şekildedir:

Türkçe: Özne + Yer Tamlayıcısı (Bulunma Hâli) + Fiil

Çince: Özne + Zarf Tümleci (Edat + Nesne) + Fiil

=Özne + Fiil + Edat Öbeği Tamamlayıcısı (Edat + Nesne)

...yemeklerde kullanılan hafif ve lezzetli yağ [Etkilenen] kavanozlarda [Yer]

saklanırdı. (AT-ÖDB: 4)

.....在食物中使用的轻盈美味的鹅油 [Etkilenen] 被储存 2 在罐子里 [Yer]。

.....Zài shíwù zhòng shīyòng de qīngyíng měiwèi de é yóu bèi chúcún zài guānzi lǐ.

Fatma'nın Azeri Türkçesi ile ilk karşılaşması [Konu] burada [Yer] **oldu** 2.

法特玛第一次接触阿塞拜疆土耳其语 [Konu] 就是在这里 [Yer] 发生 2 的。

Fǎ tè mǎ dì yī cì jiēchù āsèbàijiāng tǔ'ěr qí yǔ jiùshì zài zhèlǐ fāshēng de.

O ilk haritalarda [Yer] Cemalettin'in attığı imza [Konu] **kaldı** 2: Cemalettin Konuk.

(AT-ÖDB: 8)

在最初的那些地图上 [Yer], 杰马莱丁签的名 [Konu] 留 2 了下来: 杰马莱丁·科努克。

Zài zuìchū dì nàxiē dìtú shàng, jié mǎ lái dīng qiān de míng liúle xiàlái: Jié mǎ lái dīng·kē nǔ kè.

(O) [Eden] Kapının önünde [Yer] bir lahza **durdu** 2. (İP-GYH: 204)

他 [Eden] 在门前 [Yer] 站 2 了一会儿。

Tā zài mén qián zhànle yīhuǐ'er.

“(Siz) [Eden] Hangi dairede [Yer] **oturuyorsunuz** 2!” (SA-KMM: 90)

“您 [Eden] 住 2 在哪个公寓 [Yer]!”

“Nín zhù zài nǎge gōngyù!”

(Biz) [Eden] Kumlu yollarda [Yer] uzun müddet **dolaştık**₂. (SA-KMM: 97)

我们 [Eden] 在沙路上 [Yer] **走**₂ 了很长时间。

Wǒmen zài shā lùshàng zǒule hěn cháng shíjiān.

(Onun) [Eden] Burada [Yer] **oturduğu**₂ sürece pofurdadı durdu. (TK-AÇE: 198)

他 [Eden] **坐**₂ 在这里 [Yer] 的时候一直在喘着粗气。

Tā zuò zài zhèlǐ de shíhòu yīzhí zài chuǎnzhe cū qì.

b) Çince cümlelerde, fiil ile yer isimleri arasında “在 (zài)” edatı ile bağlantı kurulur, yer isimleri edatın nesnesi olur. Edat ve yer isimleri birlikte “edat öbeği” oluşturur ve Çince cümlede yalnızca zarf tümleci olarak görev yapar, fiilden önce yer alır. Yapısal olarak şu şekildedir:

Türkçe: Özne + Yer Tamlayıcısı (Bulunma Hâli) + Fiil

Çince: Özne + Zarf Tümleci (Edat + Nesne) + Fiil

(O) [Eden] Ne güzel **geçmişti**₃ çocukluğu [Konu] Volkovisk’in hemen dışındaki çiftliklerinde [Yer]. (AT-ÖDB: 3)

他 [Eden] 在沃尔科维斯克郊外的农场 [Yer] **度过**₃ 了 美好的童年 [Konu]。

Tā zài wò ěr kē wéi sīkè jiāowài de nóngchǎng dùguòle měihǎo de tóngnián.

Bu yüzden (onlar) [Eden] **kaz** [Etkilenen] **beslerlerdi**₃ çiftliklerinde [Yer]. (AT-ÖDB: 3)

因此, 他们 [Eden] 在农场里 [Yer] **养**₃ **鹅** [Etkilenen]。

Yīncǐ, tāmen zài nóngchǎng lǐ yǎng é.

Bayraşevski ailesi [Eden] evde [Yer] Lehçe [Konu] **konusuyordu**₃. (AT-ÖDB: 5)

巴雅谢夫斯基一家 [Eden] 在家里 [Yer] **说**₃ 波兰语 [Konu]。

Bā yǎ xiè fū sī jī yījiā zài jiālǐ shuō bōlán yǔ.

Fatma’nın Litvanya Türkleri’nden olan iki ablası [Eden] da çarşıda pazarda [Yer] **“men ölüm”** [Konu] **diyorlardı**₃ artık, tıpkı Azeriler gibi. (AT-ÖDB: 6)

法特玛的两个立陶宛土耳其姐姐 [Eden] 在市场上 [Yer] 也开始像阿塞拜疆人一样说 3”men ölüm” [Konu]。

Fǎ tè mǎ de liǎng gè lìtáowǎn tǔ'ěrqí jiějiě zài shìchǎng shàng yě kāishǐ xiàng āsèbàijiāng rén yīyàng shuō “men ölüm”.

İnanamazdı da, çünkü sakin ve sevimli şehri Volkovisk'te [Yer] olağanüstü bir şey [Konu] olmuyordu₂ ki hiç. (AT-ÖDB: 6)

他也无法相信，因为在他宁静可爱的城市沃尔科维斯克 [Yer] 从来没有发生过 2 过什么不寻常的事情 [Konu]。

Tā yě wúfǎ xiāngxìn, yīnwèi zài tā níngjìng kě'ài de chéngshì wò'ěr kē wéi sīkè cónglái méiyǒu fāshēngguò shèn me bù xúncháng de shìqíng.

(Biz) [Eden] Ankara'nın kent olma telaşındaki bulvarlarında [Yer] el ele yürürdük₂. (BU-GYÇ: 79)

我们 [Eden] 曾在安卡拉为成为城市而忙碌的大街上 [Yer] 手牵手散步 2。

Wǒmen céng zài ānkālā wéi chéngwéi chéngshì ér mánglù de dàjiē shàngshǒu qiānshǒu sànbù.

(Ben) [Eden] Bir keresinde annemin çantasında [Yer] onun bir fotoğrafını [Etkilenen] bulmuştum₃. (BU-GYÇ: 79)

有一次，我 [Eden] 在我妈妈的包里 [Yer] 找到 3 了一张他的照片 [Etkilenen]。

Yǒu yīcì, wǒ zài wǒ māmā de bāo lí zhǎodàole yī zhāng tā de zhàopiàn.

(O) [Eden] İstanbul'da [Yer] hukuk tahsilini [Konu] yapmış₃, ... (İP-GYH: 200)

他 [Eden] 曾在伊斯坦布尔 [Yer] 学习 3 法律 [Konu],

Tā céng zài yīsītǎnbù'ěr xuéxí fǎlǜ,.....

Bir mektup arkadaşı [Eden] büyük seferberlikte onu [Etkilenen] Tebriz'de bir cami kapısında [Yer] görmüş₃, ... (İP-GYH: 200)

在大动员期间，一位笔友 [Eden] 在大不里士的一座清真寺门口 [Yer] 看到 3 了他 [Etkilenen],

Zài dà dòngyuán qíjiān, yī wèi bǐyǒu zài dà bù lǐ shì dì yīzuò qīngzhēnsì ménkǒu kàn dào le tā,

(Ben) [Eden] Bu sırada dinlediklerimi [Konu] kısaca yukarıda [Yer] **anlattım**³. (İP-GYH: 202)

我 [Eden] 在上面 [Yer] 简单**讲述**³ 了 这段时间我所听到的内容 [Konu]。

Wǒ zài shàngmiàn jiǎndān jiǎngshù le zhè duàn shíjiān wǒ suǒ tīng dào de nèiróng.

“(Siz) [Eden] Beni [Etkilenen] burada [Yer] m¹ **beklediniz**?” (SA-KMM: 94)

“您 [Eden] 在这里 [Yer] **等**³ 我 [Etkilenen] 吗？”

“Nín zài zhèlǐ děng wǒ ma?”

...(Ben) [Eden] bir arabaya atlıyacağım saate kadar tek başıma orada [Yer] **bekleyeceğim**². (TK-AÇE: 198)

.....我 [Eden] 会独自在那里 [Yer] **等**² 到我可以跳上一辆车的时刻。

.....Wǒ huì dúzì zài nàlǐ děngdào wǒ kěyǐ tiào shàng yī liàng chē de shíkè.

(Biz) [Eden] Sınavları bilmemeleri [Konu] **okuyoruz**³ işte gazetelerde [Yer]. (TK-AÇE: 199)

我们 [Eden] 在报纸上 [Yer] **读**³ 到他们不了解考试的情况 [Konu]。

Wǒmen zài bàozhǐ shàng dú dào tāmen bù liǎojiě kǎoshì de qíngkuàng.

(Onlar) [Eden] Beni [Etkilenen] oracıkta [Yer] taş sopa yağmuru altında döve döve **öldürdüler**³. (TK-AÇE: 199)

他们 [Eden] 在那个地方 [Yer] 用石头和棍棒**把我** [Etkilenen] 活活**打**³ 死了。

Tāmen zài nàgè dìfāng yòng shítou hé gùnbàng bǎ wǒ huóhuó dǎ sǐ le.

İki çocuk [Eden], pis bir su yolunun önünde [Yer] topraktan bentler yaparak **oyunuyordu**². (TK-AÇE: 199)

两个孩子 [Eden] 在一条污水沟前 [Yer] **玩**² 着，用泥土筑起了堤坝。

Liǎng gè háizi zài yītiáo wūshuǐ gōu qián wán² zhe, yòng ní tǔ zhù qǐ le dībà.

...(Ben) [Eden] hiç bir şey söylemeden beklediğini [Konu] puğralı aynada [Yer] **görmüştüm**₃. (TK-AÇE: 199)

.....我 [Eden] 在带粉的镜子里 [Yer] **看到** ₃ 他什么都没说 [Konu], 只是在等待。

.....Wǒ zài dài fēn de jìngzi lǐ kàn dào tā shénme dōu méi shuō, zhǐshì zài děngdài.

Ve (O) [Eden] karanlık hayalde [Yer] bütünleşmelerle **ağarır**₂. (TK-AÇE: 199)

(它) [Eden] 在黑暗的幻象中 [Yer] 随着融合渐渐**明亮** ₂。

(Tā) zài hēi'àn de huànxiàng zhōng suízhe rónghé jiànjiàn míngliàng.

(Onlar) [Eden] Merdiven başında [Yer] Faiz Bey'le [Eden] **karşılaştılar**₃. (PS-FH: 72)

他们 [Eden] 在楼梯口 [Yer] **遇到** ₃ 了 法伊兹先生 [Eden]。

Tāmen zài lóutī kǒu yù dào le fǎ yī zī xiānshēng.

c) Yer isimleri, Çince cümlede özne olarak görev yapar. Yapısal olarak şu şekildedir:

Türkçe: Özne + Yer Tamlayıcısı (Bulunma Hâli) + Fiil

Çince: Özne [Yer] + Fiil + Nesne [Konu]

Biden'in sürpriz çıkışında [Yer] iç ve dış siyasi hesaplar [Konu] **yatıyor**₂. (Hurriyet-2Haziran2024)

拜登的意外举动中 [Yer] **有** ₂ 着内外政治考量 [Konu]。

Bài dēng de yìwài jǔdòng zhōng yǒuzhe nèiwài zhèngzhì kǎoliáng.

2) Fiilin zamanını bildirir. Çince cümlelerde, fiil ile zaman isimleri arasında zamanı belirten bir edat ile bağlantı kurulur, zaman isimleri edatın nesnesi olur. Edat ve zaman isimleri birlikte “edat öbeği” oluşturur ve cümlelerin zarf tümleci olarak fiilden önce yer alır; bazen ise edat atlanabilir. Yapısal olarak şu şekildedir:

Türkçe: Özne + Yer Tamlayıcısı (Bulunma Hâli) + Fiil

Çince: Özne + Zarf Tümleci (Nesne/Edat + Nesne) + Fiil

Fatma [Eden] kazların peşinden koşarak oynamaktan vazgeçecek kadar büyüdüğünde [Zaman], büyük ağabeyine [Faydalanan] her gün **yalvarırdı**₃: (AT-ÖDB: 4)

当长大到不再追着鹅玩的时候 [Zaman], 法特玛 [Eden] 每天都会**恳求**₂ 她的大哥 [Etkilenen]:

Dāng zhǎng dà dào bù zài zhuīzhe é wán de shíhòu, fǎ tè mǎ měitiān dūhuì kěnniú tā de dàgē:

(O) [Eden] Hep bir hayvan [Etkilenen] **besledi**₃ uzun ömrünün çeşitli dönemlerinde [Zaman]. (AT-ÖDB: 4)

在她漫长一生的不同时期中 [Zaman], 她 [Eden] 总是**养**₂ 一只动物 [Etkilenen]。

Zài tā màncháng yīshēng de bùtóng shíqí zhōng, tā zǒng shì yǎngzhe yī zhǐ dòngwù.

Koleji bitirmesine yakın bir gün konusabildiği, okuyup yazabildiği dilleri saydığında [Zaman] **kendi** [Deneyimci] de **şaşırdı**₂... (AT-ÖDB: 5)

在临近完成学业的某一天, 当她数自己能说、读、写的语言时 [Zaman], 她自己 [Deneyimci] 也**感到**₁ 惊讶.....

Zài línjìn wánchéng xuéyè de mǒu yītiān, dāng tā shù zìjǐ néng shuō, dú, xiě de yǔyán shí, tā zìjǐ yě gǎndào jīngyà.....

Birlikte dolaşmamız için izin istediğimde [Zaman], **annem** [Eden] hiç **karşı çıkmaz**₂... (BU-GYÇ: 79)

当我请求允许我们一起外出时 [Zaman], 我妈妈 [Eden] 从不**反对**₁.....

Dāng wǒ qǐngqiú yùnxǔ wǒmen yìqǐ wàichū shí, wǒ māmā cóng bù fǎnduì.....

Yoo hayır, bir insanın [Deneyimci] aynı anda [Zaman] **pek çok kişiyi** [Uyarıcı] **sevebileceğini**₃, **âşık olabileceğini**₃ reddetmiyorum. (BU-GYÇ: 77)

不不, 我不否认一个人 [Deneyimci] 可以**同时** [Zaman] **爱上**₃ 很多人 [Etkilenen]。

Bù bù, wǒ bù fǒuren yīgè rén kěyǐ tóngshí ài shàng hěnduō rén.

Fakat dediğim gibi, bazı şeyler [Konu] insanın hiç planlamadığı ve beklemediği zamanlarda [Zaman] **ortaya çıkıyor**²... (BU-GYÇ: 78)

但正如我所说的, 有些事情 [Konu] 在人们没有计划或没有预料的情况下 [Zaman] **发生** ²...

Dàn zhèngrú wǒ suǒ shuō de, yǒuxiē shìqíng zài rénmen méiyǒu jìhuà huò méiyǒu yùliào de qíngkuàng xià fāshēng...

Sorduğumda [Zaman], (O) [Eden] işlerinin ters gittiğini, bunalımlı bir dönem yaşadığımı [Konu] **söyledi**³, keyifsizce. (BU-GYÇ: 82)

当我问他时 [Zaman], 他 [Eden] **说** ² 他的生意出了问题 [Konu], 正在经历一段抑郁期。

Dāng wǒ wèn tā shí, tā shuō tā de shēngyì chūle wèntí, zhèngzài jīnglì yīduàn yìyù qī.

...bazı anlarında [Zaman] (Onun) [Eden] hakikaten çok güzel konuştuğunu² söylüyorlardı. (İP-GYH: 203)

.....他们说在某些时刻 [Zaman], 她 [Eden] **确实说** ² 得非常好。

.....Tāmen shuō zài mǒu xiē shíkè, tā quèshí shuō dé fēicháng hǎo.

(Ben) [Eden] Otuz yaşında [Zaman] **öldüm**². (TK-AÇE: 204)

我 [Eden] 三十岁时 [Zaman] **死** ² 了。

Wǒ sānshí suì shí sǐle.

Ben [Deneyimci] bu kadar nefis bir içki [Konu] hayatımda [Zaman] **hatırlamıyorum**³. (TK-AÇE: 204)

我 [Deneyimci] 一生中 [Zaman] **不记得** ³ 这么美味的酒 [Konu]。

Wǒ yīshēng zhōng bù jìdé zhème měiwèi de jiǔ.

Ünlü tenor [Eden], kariyerinin 30'uncu yılında [Zaman], 8 Haziran Cumartesi akşamı İstanbul'da [Yer] konser [Konu] **verecek**⁴. (Hurriyet-2Haziran2024)

著名男高音 [Eden] 将在他职业生涯的第 30 年 [Zaman]，于 6 月 8 日星期六晚上在伊斯坦布尔 [Yer] 举办 4 音乐会 [Konu]。

Zhùmíng nán gāoyīn jiàng zài tā zhíyè shēngyá de dì 30 nián, yú 6 yuè 8 rì xīngqīliù wǎnshàng zài yīstǎnbù'ěr jǔbàn yīnyuè huì.

Klasik Çincede “于 (yú)” edatı + isim, edat öbeği tamamlayıcısı olarak kullanıldığında, zarf tümlecinin sona yerleştirildiği özel bir kullanım oluşturur:

(Ben) [Eden] 1154 yılında [Zaman] doğdum². (TK-AÇE: 204)

我 [Eden] 出生² 于 1154 年 [Zaman]。

Wǒ chūshēng yú 1154 nián.

3) Durum ve ortam içinde olma, içinde bulunma anlatımıyla bağlar. Çince cümlelerde, fiil ile isimler arasında durumu belirten bir edat ile bağlantı kurulur, isimler edatın nesnesi olur. Edat ve isimler birlikte “edat öbeği” oluşturur ve cümlenin zarf tümleci olarak fiilden önce yer alır. Yapısal olarak şu şekildedir:

Türkçe: Özne + Yer Tamlayıcısı (Bulunma Hâli) + Fiil

Çince: Özne + Zarf Tümleci (Edat + Nesne) + Fiil

Hayat [Eden] kendi ritüeli içinde [Durum], ağır bir ritimle akıp gidiyor², insanlar çoluk çocuğa karışıyor, yaşlanıp ölüyorlardı. (AT-ÖDB: 6)

生活 [Eden] 在它自己的仪式中 [Durum]，以缓慢的节奏流淌消逝²，人们结婚生子，变老然后死去。

Shēnghuó zài tā zìjǐ de yíshì zhōng, yǐ huǎnmàn de jiézòu liútǎng xiāoshì, rénmen jiéhūn shēngzǐ, biàn lǎo ránhòu sǐqù.

Bazı şeyler [Konu] böyle lüç beklenmedik biçimde [Durum] oluşurlar² ya. (BU-GYÇ: 77)

有些事情 [Konu] 会以这样意想不到的方式 [Durum] 发生²。

Yǒuxiē shìqíng huì yǐ zhèyàng yì xiǎngbùdào de fāngshì fā shēng.

(Onlar) [Eden] Beni akıllı, saygın, cesur, içten bir dişi olarak tanımlayıp, özel bir insan olduğumda [Konu] birleştiler². (BU-GYÇ: 84)

他们 [Eden] 在我是一个聪明、受人尊敬、勇敢且真诚的女性，是一个特别的人上 [Konu] **达成** 2 一致。

Tāmen zài wǒ shì yīgè cōngmíng, shòu rén zūnjìng, yǒnggǎn qiè zhēnchéng de nǚxìng, shì yīgè tèbié de rén shàng dáchéng yīzhì.

(Biz) [Eden] Herhalde bu havada [Durum] bir kır gezintisi [Konu] **yapacak** 3 değildik.
(SA-KMM: 96)

我们 [Eden] 大概不打算在这种天气里 [Durum] **进行** 3 郊游 [Konu]。

Wǒmen dàgài bù dǎsuàn zài zhè zhǒng tiānqì lǐ jìnxíng jiāoyóu.

3.3. TÜRKÇE AYRILMA DURUMU EKİ KULLANILAN CÜMLELERİN İŞLEVLERİ ÜZERİNDEN TÜRKÇE VE ÇİNCEDE FİİL İSTEMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

1) “Yer ve yön bildiren sözlerle ad tamlamasının tamlaman ögesi olarak fiildeki oluş ve kılışın yer ve yönünü gösterir” (Korkmaz, 2009: 307).

a) Çince cümlelerde, fiil ile güzergâh arasında bir edat ile bağlantı kurulur, güzergâh edatın nesnesi olur. Edat ve güzergâh birlikte “edat öbeği” oluşturur ve cümlenin zarf tümleci olarak fiilden önce yer alır. Yapısal olarak şu şekildedir:

Türkçe: Özne + Yer Tamlayıcısı (Ayrılma Hâli) + Fiil

Çince: Özne + Zarf Tümleci (Edat + Nesne) + Fiil

...her kapı çalışında (O) [Eden] “Tahsin’dir!” diye yerinden [Güzergâh] **fırlamış** 2.

(İP-GYH: 201)

...每次有人敲门时，她 [Eden] 都会从地上 [Güzergâh] **跳** 2 起来说：“一定是塔赫辛！”。

...Měi cì yǒurén qiāo mén shí, tā dūhui cóng dìshàng tiào qǐlái shuō: “Yīdìng shì tā hè xīn!”.

Buradaki köprüünün üzerinden [Güzergâh] Maria Puder’in evi [Konu] **görünüyordu** 2.
(SA-KMM: 92)

从这里的桥上 [Güzergâh] **能看到** 2 玛丽亚·普德的房子 [Etkilenen]。

Cóng zhèlǐ de qiáo shàng néng kàn dào mǎliyà·pǔ dé de fángzi.

(O) [Eden] Küçük bir koya [Hedef] kırk metre kadar yukardan [Güzergâh] **bakardı**3. (TK-AÇE: 218)

他 [Eden] 从四十米高的地方 [Güzergâh] **俯瞰** 3 一个小海湾 [Hedef]。Tā cóng sìshí mǐ gāo dì dìfāng fùkàn yīgè xiǎo hǎiwān.

(O) [Eden] Oturduğu yerden [Güzergâh] iskeleyi [Konu] **görüyordu**3. (TK-AÇE: 218)

他 [Eden] 从坐着的地方 [Güzergâh] **可以看到** 3 码头 [Etkilenen]。Tā cóng zuòzhe dì dìfāng kěyǐ kàn dào mǎtóu.

Limana bakan penceresinden [Güzergâh] deniz [Etkilenen] **görünürdü**2. (TK-AÇE: 218)

从俯瞰海港的窗户 [Güzergâh] **可以看到** 2 大海 [Etkilenen]。Cóng fùkàn hǎigǎng de chuānghù kěyǐ kàn dào dàhǎi.

Çınarın üstüne çıkmış kedi [Eden] oradan [Güzergâh] **miyavladı**2. (TK-AÇE: 218)

爬上悬铃木的猫 [Eden] 从那里 [Güzergâh] **喵喵叫** 2 着。Pá shàng xuánlíngmù de māo cóng nǎlǐ miāo miāo jiàozhe.

Biraz temizce giyindin mi (onlar) [Eden] insanın arkasından [Güzergâh] fena fena **bakıyorlar**2, ... (PS-FH: 27)

只要稍微穿得整洁一点，人们 [Eden] 就会从背后 [Güzergâh] 恶狠狠地**盯** 2 着，.....

Zhǐyào shāowéi chuān dé zhěngjié yīdiǎn, rénmen jiù huì cóng bèihòu èhěnhěn de dīngzhe,

只要稍微穿得整洁一点，人们 [Eden] 就会在背后 [Yer] 恶狠狠地**盯** 2 着，.....

Zhǐyào shāowéi chuān dé zhěngjié yīdiǎn, rénmen jiù huì zài bèihòu èhěnhěn de dīngzhe,

Neriman [Eden] babasını da itti, merdivenleri hızla çıktı, odasına koştu, kapıyı [Etkilenen] kapadı ve içeriden [Güzergâh] **kilitledi**3. (PS-FH: 72)

内里曼 [Eden] 推开了她的父亲，迅速上了楼梯，跑进自己的房间，关上并从里面 [Güzergâh] 锁³了门 [Etkilenen]。

Nèilǐ màn tuī kāile tā de fùqīn, xùnsù shàngle lóutī, pǎo jìn zìjǐ de fángjiān, guānshàng bìng cóng lǐmiàn suǒle mén.

Charlotte Bronte'nin Jane Eyre'si [Konu] yalnızca tek bir bakış açısından [Güzergâh], kahramanından [Güzergâh] **anlatılır**₂ ve **okur**₂ Jane'in anlattıklarını doğru kabul etmek durumundadır. (TE-ENO: 15)

夏洛特·勃朗特的《简·爱》 [Konu] 仅从一个视角 [Güzergâh], 即从女主角的视角 [Güzergâh] **叙述**₂ 和 **阅读**₂, 读者必须将简所讲述的事情视为真实。

Xià luò tè·bó lǎng tè de “jiǎn·ài” jǐn cóng yīgè shìjiǎo, jí cóng nǚ zhǔjiǎo de shìjiǎo xùshù hé yuèdú, dúzhě bixū jiāng jiǎn suǒ jiǎngshù de shìqíng shì wéi zhēnshí.

Kendi içinden [Güzergâh] mi **kavranır**₂ yoksa diğer karakterlerin bakış açılarından [Güzergâh] mı **ele alınır**₂? (TE-ENO: 73)

是从自身的角度 [Güzergâh] 来**理解**₂, 还是从其他角色的视角 [Güzergâh] 来**探讨**₂?

Shì cóng zìshēn de jiǎodù lái lǐjiě, háishì cóng qítā juésè de shìjiǎo lái tàntǎo?

i) “Birisinden veya bir şeyden geçmek” anlamını ifade eden fiiller, Çince de bazen güzergâh ile doğrudan bağlantılı olabilir, başka öge veya dil bilgisi işareti bulunmaz. Güzergâh, fiilin nesnesi olup fiilden sonra gelir. Yapısal olarak şu şekildedir:

Türkçe: Özne + Yer Tamlayıcısı (Ayrılma Hâli) + Fiil

Çince: Özne + Fiil + Nesne [Güzergâh]

Taze bir rüzgar [Eden] **geçerdi**₂ Fatma'nın yüzünden [Güzergâh]. (AT-ÖDB: 4)

一阵清新的微风 [Eden] 从法特玛的脸庞 [Güzergâh] **拂过**₂。

Yīzhèn qīngxīn de wéifēng cóng fǎ tè mǎ de liǎnpáng fúguò.

一阵清新的微风 [Eden] **拂过**₂ 法特玛的脸庞 [Etkilenen]。

Yīzhèn qīngxīn de wéifēng fúguò fǎ tè mǎ de liǎnpáng.

Üstünden [Güzergâh] sular [Eden] **akıyorlar**₂. (TK-AÇE: 217)

水 [Eden] 从上面 [Güzergâh] 流过 2。

Shuǐ cóng shàngmiàn liúguò.

水 [Eden] 流过 2 上面 [Güzergâh]。

Shuǐliúguò shàngmiàn.

(O) [Eden] Bir daha Sofulardaki bu evin önünden [Güzergâh] **geçmeyecek**2. (TK-AÇE: 307)

他 [Eden] 再也不会从索夫拉尔的这座房子前 [Güzergâh] 经过 2 了。

Tā zài yě bù huì cóng suǒ fū lǎ ěr de zhè zuò fángzi qián jīngguòle.

他 [Eden] 再也不会经过 2 索夫拉尔的这座房子 [Yer] 了。

Tā zài yě bù huì jīngguò suǒ fū lǎ ěr de zhè zuò fángzile.

Komutanın odasına giden yol [Yer] bu tünelden [Güzergâh] **geçiyor**2. (NA-DBB: 89)

通往指挥官办公室的路 [Yer] 从这条隧道 [Güzergâh] 经过 2。

Tōng wǎng zhǐhuī guān bàngōngshì de lù cóng zhè tiáo suìdào jīngguò.

通往指挥官办公室的路 [Yer] 经过 2 这条隧道 [Yer]。

Tōng wǎng zhǐhuī guān bàngōngshì de lù jīngguò zhè tiáo suìdào.

İki kişi [Eden] konuşarak önünden [Güzergâh] **geçtiler**2 ve ona bakmadılar. (PS-FH:

11)

两个人 [Eden] 说着话从他面前 [Güzergâh] 经过 2, 没有看他。

Liǎng gèrén shuōzhe huà cóng tā miànqián jīngguò, méiyǒu kàn tā.

两个人 [Eden] 说着话经过 2 他面前 [Yer], 没有看他。

Liǎng gèrén shuōzhe huà jīngguò tā miànqián, méiyǒu kàn tā.

Kim bilir, (onlar) [Eden] kaç defa bu yollardan [Güzergâh] beraber geçtiler. (PS-FH:

13)

谁知道, 他们 [Eden] 一起从这些路 [Güzergâh] 经过 2 多少次了。

Shéi zhīdào, tāmen yīqǐ cóng zhèxiē lù jīngguò duōshǎo cìle.

谁知道, 他们 [Eden] 一起经过 2 这些路 [Yer] 多少次了。

Shéi zhīdào, tāmen yīqǐ jīngguò zhèxiē lù duōshǎo cìle.

Neriman [Eden], Darülelhan'dan çıkmış, yanında Fahriye ile kahvenin önünden [Güzergâh] **geçiyordu**₂. (PS-FH: 24)

内里曼 [Eden] 从音乐学院出来, 和法赫里耶一起从咖啡馆前 [Güzergâh] **经过**₂。

Nèilǐ màn cóng yīnyuè xuéyuàn chūlái, hé fǎ hè lǐ yé yīqǐ cóng kāfēi guǎn qián jīngguò.

内里曼 [Eden] 从音乐学院出来, 和法赫里耶一起**经过**₂ 咖啡馆前 [Yer]。

Nèilǐ màn cóng yīnyuè xuéyuàn chūlái, hé fǎ hè lǐ yé yīqǐ jīngguò kāfēi guǎn qián.

b) Bazı güzergâhlar, Çince cümlede yer olarak değerlendirilir. Fiil ile yer ismi arasında “在 (zài)” edatı ile bağlantı kurulur, yer ismi edatın nesnesi olur. Edat ve yer ismi birlikte “edat öbeği” oluşturur ve Çince cümlede zarf tümleci olarak fiilden önce yer alır; bazen ise tamamlayıcı olarak fiilden sonra yer alabilir. Yapısal olarak şu şekildedir:

Türkçe: Özne + Yer Tamlayıcısı (Ayrılma Hâli) + Fiil

Çince: Özne + Zarf Tümleci (Edat + Nesne) + Fiil

(=Özne + Fiil + Edat Öbeği Tamamlayıcısı (Edat + Nesne))

Fatma [Eden] atlara tutulmadan önce kazların peşinden [Güzergâh] **koşardı**₂... (AT-ÖDB: 3)

在迷上马之前, 法特玛 [Eden] 总是在鹅后面 [Yer] **追**₂ 着.....

Zài mí shàngmǎ zhīqián, fǎ tè mǎ zǒng shì zài é hòumiàn zhuīzhe.....

在迷上马之前, 法特玛 [Eden] 总是**追**₂ 在鹅后面 [Yer].....

Zài mí shàngmǎ zhīqián, fǎ tè mǎ zǒng shì zhuī zài é hòumiàn.....

(O) [Eden] Arkadan [Güzergâh] hararetle **ilave etti**₂: (PS-FH: 33)

他 [Eden] 在后面 [Yer] **激动地补充**₂ 道:

Tā zài hòumiàn jīdòng dì bǔchōng dào:

2) Fiilin çıkış noktasını, hareketin nereden başladığını bildirir (Korkmaz, 2009: 301).

a) Çince cümlelerde, fiil ile fiilin başladığı noktayı belirten yer isimleri arasında “从 (cóng)” edatı ile bağlantı kurulur, yer isimleri edatın nesnesi olur. Edat ve yer isimleri birlikte “edat öbeği” oluşturur ve cümlenin zarf tümleci olarak fiilden önce yer alır. Yapısal olarak şu şekildedir:

Türkçe: Özne + Yer Tamlayıcısı (Ayrılma Hâli) + Fiil

Çince: Özne + Zarf Tümleci (Edat + Nesne) + Fiil

(Ben) [Etkilenen] Tasımı tarafımı toplayıp, başkentten [Kaynak] İstanbul’a [Hedef] postaladım³. (BU-GYÇ: 82)

我 [Etkilenen] 收拾好行李, 从首都 [Kaynak] 被送³ 往伊斯坦布尔 [Hedef]。

Wǒ shōushí hǎo xínglǐ, cóng shǒudū bèi sòng wǎng yīstǎnbù'ěr.

(O) [Eden] Haradan [Kaynak] bir at [Etkilenen] getirdi... (AT-ÖDB: 4)

他 [Eden] 从马厩里 [Kaynak] 牵来³ 了一匹马 [Etkilenen].....

Tā cóng mǎjiù lǐ qiān lái yī pǐ mǎ.....

İki ağabeyinin [Eden] savaştan [Kaynak] dönemeyeceklerini² bilmiyordu. (AT-ÖDB: 8)

她不知道她的两个哥哥 [Eden] 将无法从战争中 [Kaynak] 回来²。

Tā bù zhīdào tā de liǎng gè gēgē jiāng wúfǎ cóng zhànzhēng zhōng huílái.

Karlı bir Ankara akşamıydı, (biz) [Eden] Peter Pan’ı ikinci kez izlemiş, tiyatrodan [Kaynak] eve [Hedef] dönüyorduk³. (BU-GYÇ: 80)

那是一个安卡拉大雪纷飞的夜晚, 我们 [Eden] 已经看了第二遍《彼得·潘》, 正从剧院 [Kaynak] 回³ 家 [Hedef]。

Nà shì yīgè ānkālā dàxuě fēnfēi de yèwǎn, wǒmen yǐjīng kànle dì èr biàn “bǐdé·pān”, zhèng cóng jùyuàn huí jiā.

Biri [Eden] Ankara’dan [Kaynak], öbürü [Eden] İzmir’den [Kaynak], üçüncüsü [Eden] Moda’dan [Kaynak] kalkıp² adaya gittiler. (BU-GYÇ: 84)

其中一人 [Eden] 从安卡拉 [Kaynak], 另一人 [Eden] 从伊兹密尔 [Kaynak], 第三人 [Eden] 从莫达 [Kaynak] 启程² 前往该岛。

Qízhōng yīrén cóng ānkālā, líng yīrén cóng yī zī mì ěr, dì sān rén cóng mò dá
qǐchéng qiánwǎng gāi dǎo.

(O) [Eden] Seslerine kulak bile asmadan kahveden [Kaynak] **çıktı**². (İP-GYH: 205)

他 [Eden] 甚至没有听清他们的声音就从咖啡馆 [Kaynak] **出去**²了。

Tā shènzhì méiyǒu tīng qīng tāmen de shēngyīn jiù cóng kāfēi guǎn chūquē.

(Ben) [Eden] Bu şüpheyi [Etkilenen] derhal kafamdan [Kaynak] **kovdum**³. (SA-KMM:

93)

我 [Eden] 立刻把这个怀疑 [Etkilenen] 从脑海中 [Kaynak] **驱除**³。

Wǒ lìkè bǎ zhège huáiyí cóng nǎohǎi zhōng qūchú.

Dağlardan [Kaynak] dört kol bir rüzgâr [Eden] **esiyordu**². (TK-AÇE: 217)

四面八方的风 [Eden] 从山上 [Kaynak] **吹**²来。

Sìmiànbāfāng de fēng cóng shānshàng chuī lái.

Eksilmesin² şu mutlu şafaklar [Konu] bu ülkeden [Kaynak]. (TK-AÇE: 217)

不要让这些幸福的曙光 [Kaynak] 从这个国家 [Kaynak] **消逝**²。

Bùyào ràng zhèxiē xìngfú de shǔguāng cóng zhège guójiā xiāoshì.

Memidik [Eden], söğüt yaprağı bıçağını [Etkilenen] olanca hızıyla kınından [Kaynak]
çektı³. (TK-AÇE: 218)

梅米迪克 [Eden] 以最快的速度从鞘中 [Kaynak] **抽出**³了柳叶刀 [Etkilenen]。

Méi mǐ díkè yǐ zuì kuài de sùdù cóng qiào zhōng chōuchū le liǔ yè dāo.

Bir gün ne göreyim Yusuf [Eden] evden [Kaynak] sazını [Etkilenen] getirmiş. (TK-AÇE:
218)

有一天我看到了什么，优素福 [Eden] 从家里 [Kaynak] **带来**³了他的萨兹琴

[Etkilenen]。

Yǒu yītiān wǒ kàn dào le shénme, yōu sù fú cóng jiālǐ dài lái le tā de sà zī qín.

Kanımın [Etkilenen] damarlarımdan [Kaynak] **çekildiğini**2 duydum. (ZK-TTG: 301)
我感觉到我的血液 [Etkilenen] 从我的血管中 [Kaynak] 被抽离 2。

Wǒ gǎnjué dào wǒ de xiěyè cóng wǒ de xiěguǎn zhōng bèi chōu lí.

Arabacı hanım [Eden] kahvesinden [Kaynak] bir kucak eşya [Etkilenen] **getirdi**3. (ZK-TTG: 301)

女车夫 [Eden] 从她的咖啡馆 [Kaynak] 带来 3 了一大堆东西 [Etkilenen]。

Nǚ chēfū cóng tā de kāfēi guǎn dài láile yī dà duī dōngxī.

Daha sekiz ay olmuştu (o) [Eden] cezaevinden [Kaynak] **çıkalı**2. (NA-DBB: 75)

自他 [Eden] 从监狱 [Kaynak] 出来 2 才过了八个月。

Zì tā cóng jiānyù chūlái cáiguòle bā gè yuè.

(Biz) [Eden] Bunun farkına varınca hatadan [Kaynak] **dönmeliyiz**2. (NA-DBB: 83)

一旦意识到这一点，我们 [Eden] 就必须自错误 [Kaynak] 回头 2。

Yīdàn yìshí dào zhè yīdiǎn, wǒmen jiù bixū zì cuòwù huítóu.

Biz [Eden] sıfırdan [Kaynak] **başladık**2 alınımız teriyle hilemiz yok çok şükür hesabımız apaçık. (NA-DBB: 68)

我们 [Eden] 从零 [Kaynak] 开始 2，凭着汗水，没有任何欺诈，感谢上天，我们的账目清清楚楚。

Wǒmen cóng líng kāishǐ, píngzhe hànshuǐ, méiyǒu rènhe qīzhà, gǎnxiè shàngtiān, wǒmen de zhàngmù qīng qīngchǔ chǔ.

Ben onun emekli olduğunu biliyordum ama (onun) [Eden] polislikten [Kaynak] **emekli olduğumu**2 bilmiyordum. (NA-DBB: 85)

我知道他退休了，但不知道他 [Eden] 从警察岗位上 [Kaynak] 退休 2。

Wǒ zhīdào tā tuìxiūle, dàn bù zhīdào tā cóng jǐngchá gǎngwèi shàng tuìxiū.

Tutkuların [Konu] gözlerinden [Kaynak] **fişkııyor**2. (NA-DBB: 89)

你的激情 [Konu] 正从你的眼中 [Kaynak] 迸发 2。

Nǐ de jīqíng zhèng cóng nǐ de yǎnzhōng bèngfā.

Ejderin [Eden] Moskova sinema okulundan [Kaynak] **mezun olurken**² yaptığı diploma filmi Nazım üzerineymiş. (NA-DBB: 112)

艾杰德 [Eden] 从莫斯科电影学院 [Kaynak] **毕业**² 时拍摄的毕业影片是关于纳泽姆的。

Ài jié dé cóng mòsīkē diànyǐng xuéyuàn bìyè shí pāishè de bìyè yǐngpiàn shì guānyú nà zé mǔ de.

İkinci bir sarsıntı [Eden], bir yuvarlanma tehlikesi pahasına beni [Etkilenen] bu düşüncelerden [Kaynak] **uyandırdı**³. (NA-DBB: 132)

第二次颠簸 [Eden] 把我 [Etkilenen] 从这些思绪中 [Kaynak] **唤醒**³, 带来了翻车的危险。

Dì èr cì diānbǒ bǎ wǒ cóng zhèxiē sīxù zhōng huànxǐng, dài lái le fānchē de wéixiǎn.

Nihayet bu yorgunluk [Konu], sesinden [Kaynak] bütün vücuduna ve şuuruna [Hedef] **geçti**³: (PS-FH: 9)

最终, 这种疲惫感 [Konu] 从他的声音 [Kaynak] **蔓延**³ 到全身和意识 [Hedef]:
Zuìzhōng, zhè zhǒng píbèi gǎn cóng tā de shēngyīn mànyán dào quánsēn hé yìshí:

Özdemir [Etkilenen] gözden [Kaynak] **kaybolurken**², Işık ise jet ski'ye tutunarak yardım bekledi. (Hurriyet-25Haziran2024)

厄兹德米尔 [Etkilenen] 从视线 [Kaynak] **消失**², 而伊什克则紧紧抓住摩托艇等待救援。

È zī dé mǐ ěr cóng shìxiàn xiāoshī, ér yī shén kè zé jǐn jǐn zhuā zhù mótuō tǐng děngdài jiùyuán.

b) Çince cümlelerde, fiil ile yer isimleri arasında “从 (cóng)” edatı ile bağlantı kurulabilir, yer isimleri edatın nesnesi olur. Edat ve yer isimleri birlikte “edat öbeği”

oluşturur ve cümlelerin zarf tümleci olarak fiilden önce yer alır. Fiil ile yer isimleri doğrudan da bağlantılı olabilir, başka öge veya dil bilgisi işareti bulunmaz. Yer isimleri, fiilin nesnesi olup fiilden sonra gelir. Yapısal olarak şu şekildedir:

Türkçe: Özne + Yer Tamlayıcısı (Ayrılma Hâli) + Fiil

Çince: Özne + Zarf Tümleci (Edat + Nesne) + Fiil

=Özne + Fiil + Nesne

Paşa [Eden] arabadan [Kaynak] **atlayıp**₂ karşıdaki arabaya yaklaştı. (NA-DBB: 67)

帕夏 [Eden] **跳下**₂ 车 [Konu], 向对面的汽车走去。

Pà xià tiào xià chē, xiàng duìmiàn de qìchē zǒu qù.

帕夏 [Eden] 从车上 [Kaynak] **跳下**₂, 向对面的汽车走去。

Pà xià cóng chē shàng tiào xià, xiàng duìmiàn de qìchē zǒu qù.

Bir yıllık da kirayı peşin verdiğimizden (biz) [Eden] evden [Kaynak] **çıkamazdık**₂. (NA-DBB: 75)

因为我们 [Eden] 预付了一年的房租，所以不能**离开**₂ 房子 [Kaynak]。

Yīnwèi wǒmen yùfùle yī nián de fángzū, suǒyǐ bùnéng líkāi fángzi.

因为我们 [Eden] 预付了一年的房租，所以不能**从房子** [Kaynak] **离开**₂。

Yīnwèi wǒmen yùfùle yī nián de fángzū, suǒyǐ bùnéng cóng fángzi líkāi.

Kız [Eden], yüzünü örterek çadırdan [Kaynak] **fırladı**₂. (NA-DBB: 88)

女孩 [Eden] 捂着脸**冲出**₂ 了帐篷 [Kaynak]。

Nǚhái wǔzhe liǎn chōng chūle zhàngpéng.

女孩 [Eden] 捂着脸**从帐篷** [Kaynak] **冲出**₂。

Nǚhái wǔzhe liǎn cóng zhàngpéng chōng chū.

(Biz) [Eden] Servisten [Kaynak] **inince**₂ bir taksi bulup, eve varıyoruz. (NA-DBB: 99)

我们 [Eden] **下**₂ 了班车 [Kaynak] 后找了一辆出租车，回到了家。

Wǒmen xiàle bānchē hòu zhǎole yī liàng chūzū chē, huí dào le jiā.

我们 [Eden] 从班车上 [Kaynak] **下来**₂ 后找了一辆出租车，回到了家。

Wǒmen cóng bānchē shàng xià lái hòu zhǎole yī liàng chūzū chē, huí dào le jiā.

c) Bazı dinamik algısal isimler, örneğin koku, ses veya bazı dinamik nesnelere, örneğin su gibi durumlar için Çince cümlelerde fiil ile yer isimleri arasında “从 (cóng)” edatı ile bağlantı kurulabilir, yer isimleri edatın nesnesi olur. Edat ve yer isimleri birlikte “edat öbeği” oluşturur ve cümlenin zarf tümleci olarak fiilden önce yer alır. Aynı zamanda, yer isimleri özne olarak da kullanılabilir ve bu dinamik isimler fiilin nesnesi olarak fiilden sonra gelir. Yapısal olarak şu şekildedir:

Türkçe: Özne + Yer Tamlayıcısı (Ayrılma Hâli) + Fiil

Çince: Özne + Zarf Tümleci (Edat + Nesne [Kaynak]) + Fiil

=Nesne [Kaynak] + Fiil + Özne

Sabaha yakındı. Dışarıdan [Kaynak] gürültü [Konu] **geliyordu**₂. (ZK-TTG: 301)

快到早上了, 嘈杂声 [Konu] 从外面 [Kaynak] **传来**₂。

Kuài dào zǎoshàngle, cáozá shēng cóng wàimiàn chuán lái.

快到早上了, 外面 [Kaynak] **传来**₂ 嘈杂声 [Konu]。

Kuài dào zǎoshàngle, wàimiàn chuán lái cáozá shēng.

Akşamüstü her evden [Kaynak] bir sıcak ekmek kokusu [Konu] **geliyordu**₂. (ZK-TTG: 301)

傍晚时分, 热面包的香味 [Konu] 从每家每户 [Kaynak] **都传**₂了出来。

Bàngwǎn shífēn, rè miànbāo de xiāngwèi cóng měi jiā měi hù dōu chuánle chūlái.

傍晚时分, 每家每户 [Kaynak] **都传出**₂ 一阵热面包的香味 [Konu]。

Bàngwǎn shífēn, měi jiā měi hù dōu chuán chū yīzhèn rè miànbāo de xiāngwèi.

Sular [Konu] musluklardan [Kaynak] **akacak**₂ elbet, ben yine de bir çeşme yaptırmalıyım. (NA-DBB: 64)

当然水龙头里 [Kaynak] **会流出**₂ 水 [Konu], 但我还是得建一个喷泉。

Dāngrán shuǐlóngtóu li huì liúchū shuǐ, dàn wǒ háishì dé jiàn yīgè pēnquán.

当然水 [Konu] **会从水龙头里** [Kaynak] **流**₂出来, 但我还是得建个喷泉。

Dāngrán shuǐ huì cóng shuǐlóngtóu li liú chūlái, dàn wǒ háishì dé jiàn gè pēnquán.

Mutfaktaki musluktan [Kaynak] arada bir su [Konu] **damlıyordu**₂. (NA-DBB: 80)

厨房的水龙头 [Kaynak] 不时**滴**₂水 [Konu]。

Chúfáng de shuǐlóngtóu bùshí dīshuǐ.

水 [Konu] 不时从厨房的水龙头 [Kaynak] **滴**₂下来。

Shuǐ bùshí cóng chúfáng de shuǐlóngtóu dī xiàlá.

Bazen böyle kaynak belirten isimler kişi de olabilir. Bu durumda bu kişi isimleri genellikle sadece özne olarak kullanılabilir, yani “Nesne [Kaynak] + Fiil + Özne” yapısında bulunur ve “Özne + Zarf Tümleci (Edat + Nesne [Kaynak]) + Fiil” yapısı kullanılamaz. Örneğin:

İznik Gölü’nde jet ski kazasında boğulan Kübra Özdemir’den [Kaynak] (25) geriye, aynı gölün çevresinde çektiği fotoğrafı [Konu] **kaldı**₂. (Hurriyet-25Haziran2024)

在伊兹尼克湖发生摩托艇事故中溺亡的 25 岁的库布拉·厄兹德米尔 [Eden], **留下**₂了她在同一个湖周围拍的照片 [Konu] 。

Zài yī zī níkè hú fāshēng mótuō tǐng shìgù zhōng nì wáng de 25 suì de kù bù lā·è zī dé mǐ ěr, liú xiàle tā zài tóng yīgè hú zhōuwéi pāi de zhàopiàn.

d) Çince cümlelerde, fiil ile yer olmayan isimler arasında “与 (yǔ)” edatı ile bağlantı kurulur, bu isimler edatın nesnesi olur. Edat ve yer olmayan isimler birlikte “edat öbeği” oluşturur ve cümlenin zarf tümleci olarak fiilden önce yer alır. Bu tür yer olmayan isimler genellikle insanlar veya soyut kavramlardır ve ayrılma anlamını ifade eder. Yapısal olarak şu şekildedir:

Türkçe: Özne + Yer Tamlayıcısı (Ayrılma Hâli) + Fiil

Çince: Özne + Zarf Tümleci (Edat + Nesne) + Fiil

(Onlar) [Eden] Önce Alman komşularından [Kaynak] **koptular**₂, şehrin huzuru kaçtı. (AT-ÖDB: 6)

他们 [Eden] 先是与德国邻居 [Eden] **断**₃了联系 [Konu], 城市的宁静也因此消失了。

Tāmen xiānshì yǔ déguó línjū duànle liánxì, chéngshì dì níngjìng yě yīncǐ xiāoshīle.

(O) [Eden] Beni [Etkilenen] zamandan, sükundan, yalnızlıktan [Kaynak] **ayırır**³. (TK-AÇE: 221)

它 [Eden] 将我 [Etkilenen] 与时间、宁静和孤独 [Konu] 隔开³。

Tā jiāng wǒ yǔ shíjiān, níngjìng hé gūdú gé kāi.

(O) [Eden] Üç yılda iki kocadan [Eden] **boşandı**². (NA-DBB: 70)

她 [Eden] 在三年内与两任丈夫 [Eden] 离婚²。

Tā zài sān niǎnnèi yǔ liǎng rèn zhàngfū líhūn.

...(Bu) [Eden] onları [Etkilenen] birbirinden [Kaynak] **uzaklaştırıyordu**³. (PS-FH: 16)

这 [Eden] 让他们 [Etkilenen] 与彼此疏远²。

Zhè ràng tāmen yǔ bǐcǐ shūyuǎn.

Bazen ayrılan iki kişiden biri, diğ erinin nesnesi olarak kullanılabilir. Bu durumda, fiil ile iki kişi doğrudan bağlantılıdır, başka öge veya dil bilgisi işareti bulunmaz.

-Ben [Eden] dün senden [Kaynak] **ayrıldıktan**² sonra Fahriye'ye gittim, toplantıdan vazgeçilmiş, ... (PS-FH: 25)

“我 [Eden] 昨天和你 [Eden] 分别²后去了法赫里耶那里，会议取消了，.....”

“Wǒ zuótiān hé nǐ fēnbié hòu qù le fǎ hè lǐ yé nàlǐ, huìyì qǔxiāole,”

“我 [Eden] 昨天离开²你 [Kaynak] 后去了法赫里耶那里，会议取消了，.....”

“Wǒ zuótiān líkāi nǐ hòu qù le fǎ hè lǐ yé nàlǐ, huìyì qǔxiāole,”

3) Bir oluş veya kılışın nesne görevindeki bir varlığı ya da kavramı ifade eder. Çince cümlelerde, fiil ile isimler doğrudan bağlantılıdır, başka öge veya dil bilgisi işareti bulunmaz. İsimler, fiilin nesnesi olup fiilden sonra gelir. Bu tür isimler, kişi, nesne, fiil veya fiil öbeği olabilir. Yapısal olarak şu şekildedir:

Türkçe: Özne + Yer Tamlayıcısı (Ayrılma Hâli) + Fiil

Çince: Özne + Fiil + Nesne

(Ben) [Eden] Bir erkek arkadaşımdan [Faydalanan] **rica edip**², üç erkeği ayrı ayrı telefonla arattım. (BU-GYÇ: 84)

我 [Eden] 请² 我的一位男性朋友 [Etkilenen] 分别给这三个人打电话。

Wǒ qǐng wǒ de yī wèi nánxìng péngyǒu fēnbié gěi zhè sān gèrén dǎ diànhuà.

Fakat (onlar) [Eden] daha evvel ondan [Konu] **bahsetmişlerdi**. (İP-GYH: 200)

但他们 [Eden] 之前提到 2 过他 [Konu]。

Dàn tāmen zhīqián tí dào guò tā.

(Siz) [Eden] Vazgeçin, demiş, bunlardan [Konu] **vazgeçin**. (İP-GYH: 201)

他说, (您) [Eden] 放弃吧, **放弃** 2 这些事情 [Konu] 吧。

Tā shuō, (nín) fàngqì ba, fàngqì zhèxiē shìqíng ba.

(O) [Eden] Çok gezmişti, fakat seyahatlerinden [Konu] hiç **bahsetmez**, ... (İP-GYH: 203)

他 [Eden] 经常旅行, 但从不提起 2 他的旅行 [Konu], ...

Tā jīngcháng lǚxíng, dàn cóng bù tíqǐ tā de lǚxíng, ...

(Ben) [Eden] Nihayet düşünmekten [Konu] **vazgeçtim**. (TK-AÇE: 222)

我 [Eden] 最终**放弃** 2 了思考 [Konu]。

Wǒ zuìzhōng fàngqì le sīkǎo.

(Biz) [Eden] Ne **anlarımız** 2 sanayiden [Konu], ne **anlarımız** 2 ticaretten [Konu]... (NA-DBB: 65)

我们 [Eden] 既不懂 2 工业 [Konu], 也不懂 2 商业 [Konu].....

Wǒmen jì bù dǒng gōngyè, yě bù dǒng shāngyè.....

(Ben) [Eden] Dağınık mısralardan, beyitlerden, kıtalardan [Konu] **bahsetmesem** 2 [söz etmesem] daha iyi olur. (NA-DBB: 68)

如果我 [Eden] 不提 2 那些散乱的诗句、对联和诗节 [Konu] 会更好。

Rúguǒ wǒ bù tí nàxiē sǎnlùn de shījù, duìlián hè shī jié huì gèng hǎo.

(Siz) [Deneyimci] Adaletten [Konu] **emin olunuz** 2! demekle iktifa ediyordu. (NA-DBB: 85)

他只是说：“请你们 [Eden] 相信 2 正义 [Konu]！”

Tā zhǐshì shuō: “Qǐng nǐmen xiāngxìn zhèngyì!”

(Biz) [Eden] Suat’dan [Konu] **konuşalım**2 öyleyse, ha? (NA-DBB: 109)

那我们 [Eden] 来谈谈 2 苏亚特 [Konu] 吧,好吗?

Nà wǒmen lái tán tán sū yà tè ba, hǎo ma?

Hay Allah [Eden] anamdān [Faydalanan] **razı olsun**2. (NA-DBB: 116)

愿安拉 [Eden] 保佑 2 我的母亲 [Etkilenen]。

Yuàn ān lā bǎoyòu wǒ de mǔqīn.

(Sen) [Eden] Kurallardan [Konu] **saptın**2 mı, işin var demek bu. (NA-DBB: 118)

你 [Eden] 背离 2 了规矩 [Konu] 吗, 这意味着你有麻烦了。

Nǐ bèilíle guījǔ ma, zhè yìwèizhe nǐ yǒu máfanle.

(Sen) [Eden] Sevgiden **söz ediyorsun**2, Bağdat gönlü olmadan, sana nasıl varabilir? (NA-DBB: 123)

你 [Eden] 谈及 2 爱 [Konu], 巴格达他没爱上, 它(爱)怎么能到你的身边?

Nǐ tán jí ài, bāgédá tā méi ài shàng, tā (ài) zěnme néng dào nǐ de shēnbiān?

Ve (onlar) [Eden] biraz Şark edebiyatından [Konu], biraz musikiden [Konu] **bahsettiler**2. (PS-FH: 17)

他们 [Eden] 还谈论 2 了一些东方文学和音乐 [Konu]。

Tāmen hái tánlùnle yīxiē dōngfāng wénxué hé yīnyuè.

Ama (onlar) [Eden] aşırıya kaçmaktan [Konu] da **sakınmalıdır**2. (TE-ENO: 19)

但(人们) [Eden] 也应避免 2 走向极端 [Konu]。

Dàn (rénmen) yě yīng bìmiǎn zǒuxiàng jíduān.

4) Eklendiği adı fiile “...-dan dolayı, ...-dığı için, ... dolayısıyla” anlatımı ve sebep-sonuç ilişkisi ile bağlar (Korkmaz, 2009: 302).

a) Türkçede bir deneyimciyi ve bir uyarıcıyı yöneten bazı fiiller, Çince cümlede bu uyarıcıyı fiilin etkileneeni ya da konusu olarak doğrudan fiile bağlar, başka öge veya dil bilgisi işareti bulunmaz. Bu etkilenen ya da konu, fiilin nesnesi olup fiilden sonra gelir. Bu tür fiiller genellikle algı, duygu ve psikolojik durumu ifade eder. Yapısal olarak şu şekildedir:

Türkçe: Özne + Yer Tamlayıcısı (Yönelme Hâli) + Fiil

Çince: Özne + Fiil + Nesne

Lakin derin görenler [Deneyimci] **usanmış** hikâyeden [Uyarıcı]. (TK-AÇE: 221)

然而，那些看得深远的人 [Deneyimci] 已经**厌倦** 了 这些故事 [Konu]。

Rán'ér, nàxiē kàn dé shēnyuǎn de rén yǐjīng yànjuǎnle zhèxiē gùshi.

Zaten hükümetteki arkadaşları [Deneyimci] da ondan [Uyarıcı] **bezmışler**2... (TK-AÇE: 221)

他在政府里的朋友 [Deneyimci] 已经**厌倦** 了 他 [Etkilenen].....

Tā zài zhèngfǔ lǐ de péngyǒu yǐjīng yànjuǎnle tā.....

Ölmüş eşek [Deneyimci] kurttan [Uyarıcı] **korkar**2 mı? (TK-AÇE: 221)

死驴 [Deneyimci] 还**怕** 2 狼 [Konu] 吗?

Sǐ lǘ hái pà láng ma?

Odada yalnızdık, (ben) [Deneyimci] deliyi azdırmaktan [Uyarıcı] **korkuyordum**2. (TK-AÇE: 223)

在房间里独处，我 [Deneyimci] **害怕** 2 激怒那个疯子 [Konu]。

Zài fángjiān lǐ dúchǔ, wǒ hàipà jīnù nàgè fēngzi.

(Ben) [Deneyimci] Kadınları beğeniyor ve onlarla sohbetten [Uyarıcı] **hoşlanıyordum**2. (TK-AÇE: 223)

我 [Deneyimci] 喜欢女人，**喜欢** 2 和她们聊天 [Konu]。

Wǒ xǐhuān nǚrén, xǐhuān hé tāmen liáotiān.

(Onlar) [Deneyimci] Yıllar yılı balık yemekten [Uyarıcı] **bıkmışlardı**2. (TK-AÇE: 223)

他们 [Deneyimci] 已经**厌倦** 了 常年吃鱼 [Konu]。

Tāmen yǐjīng yànjuànle chángnián chī yú.

Gelin yaklaşım dalgalar yanıma (ben) [Deneyimci] **bıktım**₂ insanlardan [Uyarıcı], şehirlerden [Uyarıcı] **bıktım**₂! (NA-DBB: 69)

海浪啊, 靠近我吧, 我 [Deneyimci] 厌倦₂了人群 [Uyarıcı], 厌倦₂了城市 [Uyarıcı]!
Hǎilàng a, kào jìn wǒ ba, wǒ yànjuànle rénqún, yànjuànle chéngshì!

-Uslu durun! diyorum, ben [Deneyimci] öyle haylazlıktan [Uyarıcı] **hoşlanmam**₂.
(NA-DBB: 96)

“安分点!”我说, “我 [Deneyimci] 可不喜欢₂那些调皮捣蛋的行为 [Konu].”

“Ān fèn diǎn!” Wǒ shuō, “wǒ kěbù xǐhuān nàxiē tiáopí dǎodàn de xíngwéi.”

Adam [Deneyimci] belki duymaz, ama o pastırmadan [Uyarıcı] **ıgrenir**₂. (NA-DBB: 97)

那个人可能听不见, 但他 [Deneyimci] 厌恶₂那熏肉 [Uyarıcı].

Nàgè rén kěnéng tīng bùjiàn, dàn tā yànwù nà xūn ròu.

...Şinasi [Deneyimci], onunla kendisi arasındaki farkı hissetmekten [Uyarıcı] de **yoruluyordum**₂. (PS-FH: 9)

希纳西 [Deneyimci] 已经厌倦₂了感受她和自己之间的差距 [Konu].

Xī nàxī yǐjīng yànjuànle gǎnshòu tā hé zìjǐ zhī jiān de chājù.

Izdırabın verdiği intibah zamanlarında, (...) insan [Deneyimci] kendi içindeki adaletten [Uyarıcı] **ürkmeye**₂ başlar. (PS-FH: 23)

在痛苦带来的醒悟时刻,, 人 [Deneyimci] 会开始害怕₂自己内心的正义 [Konu].

Zài tòngkǔ dài lái de xǐngwù shíkè,, rén huì kāishǐ hàipà zìjǐ nèixīn de zhèngyì.

...(O) [Deneyimci] bu farkların her birine ayrı ayrı dikkat etmekten [Uyarıcı] **hoşlanıyordum**₂. (PS-FH: 30)

.....他 [Deneyimci] 喜欢 ₂ 逐一关注这些差异中的每一个 [Konu]。
.....Tā xǐhuān zhúyī guānzhù zhèxiē chāyì zhōng de měi yīgè.

Q [Deneyimci] da kızının kendisine karşı sevgisinden [Uyarıcı] **şüphe ediyordu**₂; ...
(PS-FH: 85)

他 [Deneyimci] 也怀疑 ₂ 过女儿对他的爱 [Konu]; ...
Tā yě huáiyíguò nǚ'ér duì tā de ài; ...

Okuyucular olarak bizler [Deneyimci] Jane'in hikâyeyi anlatırken kendi çıkarımı gözettiğinden [Uyarıcı] yahut yeri geldiğinde biraz kötü niyetli davrandığından [Uyarıcı] **şüphelenebiliriz**₂. (TE-ENO: 15)

作为读者，我们 [Deneyimci] 可能会怀疑 ₂ 简在讲述故事时是否考虑了自己的利益 [Konu]，或者在某些情况下是否有些恶意 [Konu]。

Zuòwéi dúzhě, wǒmen kěnéng huì huáiyí jiǎn zài jiǎngshù gùshì shí shìfǒu kǎolùle zìjǐ de lìyì, huòzhě zài mǒu xiē qíngkuàng xià shìfǒu yǒuxiē èyì.

b) Türkçede bir deneyimciyi ve bir uyarıcıyı veya sebebi (olay veya nesne) yöneten fiiller, Çince cümlede sebebi belirten edat ile sebep, “edat öbeği” oluşturur ve cümlenin zarf tümleci olarak fiilden önce yer alır. Yapısal olarak şu şekildedir:

Türkçe: Özne + Yer Tamlayıcısı (Ayrılma Hâli) + Fiil

Çince: Özne + Zarf Tümleci (Edat + Nesne) + Fiil

Ama Bayraşevski ailesi [Etkilenen] o coğrafyada yaşayanların kaderini değiştiren bu büyük tarihi olaydan [Uyarıcı] **pek etkilenmemiştir**₂. (AT-ÖDB: 6)

但是，拜拉舍夫斯基家族 [Etkilenen] 并没有被这个改变那个地区居民命运的重大历史事件 [Sebe] **影响** ₂ 太大。

Dànshì, bài lā shě fū sī jī jiāzú bìng méiyǒu bèi zhègè gǎibiàn nàgè dìqū jūmín mìngyùn de zhòngdà lìshǐ shìjiàn yǐngxiǎng tài dà.

Sık sık iş gezilerinde olduğundan [Sebe], (biz) [Eden] tatillerde [Zaman] **bile pek görüşemiyorduk**₃. (BU-GYÇ: 82)

由于他经常出差 [Sebe]，即使在假期 [Zaman] 我们 [Eden] **也很少见面** ₃。

Yóuyú tā jīngcháng chūchāi, jíshǐ zài jiàqī wǒmen yě hěn shǎo jiànmiàn.

(Ben) [Eden] Zaten bu işi [Etkilenen] annemin yüzünden [Sebep] **yapıyorum**³. (SA-KMM: 98)

我 [Eden] 因为我妈妈 [Sebep] **做**³ 这个工作 [Etkilenen]。

Wǒ yīnwèi wǒ māmā zuò zhègè gōngzuò.

Diyebilirim ki, ben de dahil olmak üzere hemen hepimiz [Deneyimci], o geceki çocukça korkumuzu hatırlamaktan [Uyarıcı] **utaniyor**² gibiydik. (İP-GYH: 205)

我可以說，几乎我们所有人，包括我在内 [Deneyimci]，似乎都羞² 于回忆那天晚上我们幼稚的恐惧 [Uyarıcı]。

Wǒ kěyǐ shuō, jīhū wǒmen suǒyǒu rén, bāokuò wǒ zài nèi, sìhū dōu xiū yú huíyì nèitiān wǎnshàng wǒmen yòuzhì de kǒngjù.

Soğuktan [Sebep] ayak parmaklarım [Eden] sızlamağa [Konu] **başlamıştı**³. (TK-AÇE: 224)

因为寒冷 [Sebep]，我的脚趾 [Eden] **开始**³ 疼痛 [Konu]。

Yīnwèi hánlěng, wǒ de jiǎozhǐ kāishǐ téngtòng.

Bir çocuk [Eden] neden ağlar², açlıktan [Sebep]. (TK-AÇE: 224)

孩子 [Eden] 为什么会哭²，因为饥饿 [Sebep]。

Háizi wèishéme huì kū, yīnwèi jī'è.

(Ben) [Etkilenen] Açlıktan, yorgunluktan [Sebep] nerdeyse ölecektim². (TK-AÇE: 224)

我 [Etkilenen] 都快因饥饿和劳累 [Sebep] 而死² 去。

Wǒ dū kuài yīn jī'è hé láolèi ér sǐqù.

Can sıkıntısından [Sebep] (ben) [Eden] günde bir ya da iki kez kendime [Faydalanan] menemen ya da omlet yapmaya [Konu] **başlamıştım**⁴. (ZK-TTG: 303)

由于无聊 [Sebep], 我 [Eden] 开始⁴ 给自己 [Faydalanana] 每天做一到两次梅内门或西式蛋糕 [Konu]。

Yóuyú wúliáo, wǒ kāishǐ jǐ zìjǐ měitiān zuò yī dào liǎng cì méinèi mén huò xīshì dàn bǐng.

Bir sabah gözleri [Eden] korkudan [Sebep] **büyümüş²**, dükkanıma geldi, elindeki gazeteyi uzattı. (ZK-TTG: 303)

一天早上, 他的眼睛 [Eden] 因恐惧 [Sebep] 而睁大², 来到我的店里, 递给我他手中的报纸。

Yītīān zǎoshang, tā de yǎnjīng yīn kǒngjù ér zhēng dà, lái dào wǒ de diàn lǐ, dì gěi wǒ tā shǒuzhōng de bàozhǐ.

(O) [Deneyimci] Gülmekten [Sebep] **bayılıyordu²**. (NA-DBB: 69)

他 [Deneyimci] 因为大笑 [Sebep] 晕²了过去。

Tā yīn wéi dà xiào yūnle guòqù.

(O) [Deneyimci] Açlıktan uykusuzluktan [Sebep] **bitmiş²**, iki parmak sakalıyla adamlıktan çıkmış. (NA-DBB: 70)

他 [Deneyimci] 因饥饿和睡眠不足 [Sebep] 疲惫不堪², 两指长的胡子让他看起来不像个人样。

Tā yīn jī'è hé shuìmián bùzú píbèi bùkān, liǎng zhǐ zhǎng de húzi ràng tā kàn qǐlái bu xiàng gèrén yàng.

Biçare küçük göğsü [Deneyimci] havasızlıktan [Sebep] **bunahyordu²**. (NA-DBB: 71)

可怜的小胸脯 [Deneyimci] 因缺氧 [Sebep] 而窒息²。

Kělián de xiǎo xiōngpú yīn quē yǎng ér zhìxí.

(O) [Etkilenen] Ya bir yerde [Yer] soğuktan [Sebep] **donup³** öldü, ya canavar parladı! (NA-DBB: 82)

他 [Etkilenen] 要么在某个地方 [Yer] 因为寒冷 [Sebep] 冻僵³ 死掉, 要么被野兽撕碎了!

Tā yàome zài mǒu gè dìfāng yīnwèi hán lěngdòng jiāngsǐ diào, yàome bèi yěshòu sī suile!

Şunu söyleyeyim yeri gelmişken, ben [Etkilenen] şüirden çok romandan, öyküden, oyundan [Uyarıcı] **etkilenmişimdir**₂. (NA-DBB: 86)

顺便说一下，与诗歌相比，我 [Etkilenen] 一直更受小说、故事和戏剧 [Sebepl] **影响**₂。

Shùnbìan shuō yīxià, yǔ shīgē xiāng bǐ, wǒ yīzhí gēng shòu xiǎoshuō, gùshì hé xījù yǐngxiǎng.

Gördüklerimle yüzüm [Deneyimci] utanç ve hicaptan [Sebepl] **kızardı**₂. (NA-DBB: 109)

看到这些，我的脸 [Deneyimci] 因羞愧和尴尬 [Sebepl] 而**涨红**₂。

Kàn dào zhèxiē, wǒ de liǎn yīn xiūkuì hé gāngà ér zhǎng hóng.

(Biz) [Deneyimci] Küçük şeylerden [Sebepl] **mutlu olabileceğimiz**₂ gibi, mutsuz da olabiliriz. (NA-DBB: 112)

正如我们 [Deneyimci] 可以因为小事 [Sebepl] 而**快乐**₂ 一样，我们也可以因为小事而感到不快乐。

Zhèngrú wǒmen kěyǐ yīnwèi xiǎoshì ér kuàilè yīyàng, wǒmen yě kěyǐ yīnwèi xiǎoshì ér gǎndào bù kuàilè.

...(Onlar) [Eden] Şinasi'nin önde olmasından [Sebepl] istifade ederek **bakıştılar**₁. (PS-FH: 26)

因为希纳西在前面 [Sebepl], 她们 [Eden] 趁机互相**看了看**₁。

Yīnwèi xī nàxī zài qiánmiàn, tāmen chènjī hùxiāng kànle kàn.

-Ama biz olmasak (o) [Deneyimci] açlıktan [Sebepl] **geberir**₂. (PS-FH: 48)

-但是没有我们的话他 [Deneyimci] 会因饥饿 [Sebepl] **死去**₂。

-Dànshì méiyǒu wǒmen dehuà tā huì yīn jī'è sǐqù.

Klasik Çince “于 (yú)” edatı + isim, edat öbeği tamamlayıcısı olarak kullanıldığında, zarf tümlecinin sona yerleştirildiği özel bir kullanım oluşturur:

Anası [Deneyimci] sevincinden [Sebep] **ölümler geçirmiş**₂. (İP-GYH: 201)

他的母亲 [Deneyimci] **死** ₂ 于喜悦 [Sebep]。

Tā de mǔqīn sǐ yú xǐyuè.

他的母亲 [Deneyimci] 因为高兴 [Sebep] **而去世** ₂。

Tā de mǔqīn yīnwèi gāoxìng ér qùshì.

c) Türkçede bir deneyimciyi ve bir uyarıcıyı (fiil veya fiil öbeği) yöneten fiiller, Çince cümlede bu uyarıcıyı sebep olarak değerlendirilir. Türkçedeki “yanmak”, “pişman olmak”, “çekinmek” gibi fiillerin oluşturduğu {Fiil²}-{DIĞI+şahıs+A} + {Fiil¹} yapısı, Çincede sıfat olarak yüklem görevindedir ve ardından doğrudan sebep gelir, örneğin “后悔” (pişman), “高兴” (mutlu), “满意” (memnun) gibi. Fiil² veya fiil² içeren fiil öbeği, sıfatın nesnesi olup sıfattan sonra gelir. Bunlar doğrudan bağlantılıdır ve başka öge veya dil bilgisi işareti bulunmaz. Bu tür cümle yapısı, **3.3. 4) b)** yapısına dönüştürülebilir. Yapısal olarak şu şekildedir:

Türkçe: Özne + Yer Tamlayıcısı (Ayrılma Hâli) + Fiil

Çince: Özne + Fiil + Nesne (Fiil/Fiil Öbeği)

=Özne + Zarf Tümleci (Edat + Nesne) + Fiil

Karısı [Deneyimci] böyle bir günde berbere gittiğinden [Sebep] **pişman olmuş**₂ gibi, gözleri dolmaya başlamış mırıldandı: (NA-DBB: 116)

他的妻子 [Deneyimci] 好像后悔 ₂ 在这样的一天去理发 [Sebep], 眼中开始噙满泪水, 低声说:

Tā de qīzi hǎoxiàng hòuhuǐ zài zhèyàng de yītiān qù lǐfǎ, yǎnzhōng kāishǐ qín mǎn lèishuǐ, dī shēng shuō:

他的妻子 [Deneyimci] 好像因为 在这样的一天去理发 [Sebep] **而后悔** ₂, 眼中开始噙满泪水, 低声说:

Tā de qīzi hǎoxiàng yīnwèi zài zhèyàng de yītiān qù lǐfǎ ér hòuhuǐ, yǎnzhōng kāishǐ qín mǎn lèishuǐ, dī shēng shuō:

5) “Zaman gösteren adlarda fiilin oluşu ve kılışın zamanını bildirir” (Korkmaz, 2009: 303). Çince cümlelerde, zaman isimleri cümlenin zarf tümleci olarak görev yapar ve fiilden önce yer alır. Zaman isimlerinin önünde başka bir ek öge veya dil bilgisi işareti bulunmayabilir. Bazen ise bir edat eklenerek zaman isimleri ile birlikte “edat öbeği” oluşturulur. Yapısal olarak şu şekildedir:

Türkçe: Özne + Yer Tamlayıcısı (Ayrılma Hâli) + Fiil

Çince: Özne + Zarf Tümleci (Nesne/Edat + Nesne) + Fiil

...ilk önce (o) [Eden] arkadaşını tanımadan [Zaman] sadaka [Konu] **istemiş**₃, ... (İP-GYH: 200)

.....一开始他 [Eden] 在还没认出他朋友之前 [Zaman] 就**请求**₃ 施舍 [Konu],

.....Yī kāishǐ tā zài hái méi rèn chū tā péngyǒu zhīqián jiù qǐngqiú shīshě,

Daha ben doğmadan [Zaman] (o) [Eden] Katolik [Konu] **olmuş**₃! (SA-KMM: 96)

在我出生之前 [Zaman], 他 [Eden] 就**成**₃ 了天主教徒 [Konu]!

Zài wǒ chūshēng zhīqián, tā jiù chéng le tiānzhǔjiào tú!

Bu hanımcağıza neler olduğunu anlayamıyorum. (O) [Eden] İlk akşamdan [Zaman] uykuya [Konu] **dahyor**₃. (ZK-TTG: 304)

我不明白这位女士怎么了。她 [Eden] 从第一天晚上 [Zaman] 就**陷入**₃ 沉睡 [Konu] 了。

Wǒ bù míngbái zhè wèi nǚshì zěnmeliǎo. Tā cóng dì yī tiān wǎnshàng jiù xiànrù chénshuìle.

Fasulye, mercimek ve nohut gibi yiyecekleri pişirmek için (biri) [Eden] akşamdan [Zaman] (onları) [Etkilenen] **ıslatmak**₃ gerekir. (ZK-TTG: 304)

要烹饪像豆子、扁豆和鹰嘴豆这样的食物，需要 (某人) [Eden] 从前一天晚上 [Zaman] 就**浸泡**₃ (它们) [Etkilenen]。

Yào pēngrèn xiàng dòuzi, biǎndòu hé yīng zuǐ dòu zhèyàng de shíwù, xūyào (mǒu rén) cóngqián yītiān wǎnshàng jiù jìnpào (tāmen).

Bizimkiler [Eden] yarın sabah erkenden [Zaman] yola [Hedef] **çıkacaklar**³. (ZK-TTG: 304)

我们的人 [Eden] 明天一大早 [Zaman] 就要上³路 [Hedef]。

Wōmen de rén míngtiān yī dà zǎo jiù yào shànglù.

...roman [Eden] bu beklentileri [Etkilenen] daha en başından [Zaman] hınzırca **suya düşürüyor**³. (TE-ENO: 22)

.....小说 [Eden] 从一开始 [Zaman] 就狡黠地**打破**³了这些期望 [Etkilenen]。

.....Xiǎoshuō cóng yī kāishǐ jiù jiǎoxiá de dǎpòle zhèxiē qīwàng.

6) Adı fiile bir nesnenin hangi maddeden yapıldığını veya oluştuğunu gösterme ilişkisi ile bağlar (Korkmaz, 2009: 304). Çince cümlelerde, fiil ile malzeme isimleri arasında “用 (yòng)” edatı ile bağlantı kurulur, malzeme isimleri edatın nesnesi olur. Edat ve malzeme isimleri birlikte “edat öbeği” oluşturur ve Çince cümlede zarf tümleci olarak fiilden önce yer alır. Yapısal olarak şu şekildedir:

Türkçe: Özne + Yer Tamlayıcısı (Ayrılma Hâli) + Fiil

Çince: Özne + Zarf Tümleci (Edat + Nesne) + Fiil

Mutlu insanların yaşadığı kalabalık çiftlikte, hemen her gün bir kaz kesilir, ciğerinden [Araç] **kaz ciğeri ezmesi** [Etkilenen] **yapılır**², ... (AT-ÖDB: 4)

在那个快乐的人们生活的繁忙农场里，几乎每天都会宰一只鹅，用它的肝脏 [Araç] **制作**² 鹅肝酱 [Etkilenen]，.....

Zài nàgè kuàilè de rénmen shēnghuó de fánmáng nóngchǎng lǐ, jīhū měitiān dūhuì zǎi yī zhī é, yòng tā de gānzàng zhìzuò é gān jiàng,

Sepet [Etkilenen], renkli kamışlardan [Araç] **örülmüştü**², ağzına kadar doluydu. (TK-AÇE: 226)

篮子 [Etkilenen] 用五颜六色的芦苇 [Araç] **编成**²，里面装得满满的。

Lánzi yòng wǔyánliùsè de lúwěi biān chéng, lǐmiàn zhuāng dé mǎn mǎn de.

(Onlar) [Eden] Sarayını [Etkilenen] som altından [Araç] **yapmışlar**³. Duvarlarını tuğladan örmüşler. (TK-AÇE: 226)

他们 [Eden] 用纯金 [Araç] 建造³ 了他的宫殿 [Etkilenen], 用砖砌起了墙。
Tāmen yòng chún jīn jiàn zào le tā de gōng diàn, yòng zhuān qì qǐ le qiáng.

7) “Eklendiği adla daha sonra gelen sıfat arasında karşılaştırma ilişkisi kurar” (Korkmaz, 2009: 310). Çince cümlelerde, fiil ile karşılaştırılan isimler arasında “比 (bǐ)” edatı ile bağlantı kurulur, karşılaştırılan isimler edatın nesnesi olur. Edat ve karşılaştırılan isimler birlikte “edat öbeği” oluşturur ve Çince cümlede zarf tümleci olarak fiilden önce yer alır. Yapısal olarak şu şekildedir:

Türkçe: Özne + Yer Tamlayıcısı (Ayrılma Hâli) + Fiil

Çince: Özne + Zarf Tümleci (Edat + Nesne) + Fiil

Vücudum [Eden] bana [Faydalanan] her zamankinden [Zaman] daha hafif **geliyordum**³.
(SA-KMM: 90)

我的身体 [Eden] 让我 [Faydalanan] 比以往任何时候 [Zaman] 都感觉³ 轻盈。

Wǒ de shēntǐ ràng wǒ bǐ yǐwǎng rènghé shíhòu dōu gǎnjué qīngyíng.

...(Benim) [Eden] ömrümün bütün senelerinden [Zaman] daha çok **yaşadığımı**² hissediyordum. (SA-KMM: 92)

.....我觉得我 [Eden] 比我一生中所有的岁月 [Zaman] 活² 得都要久。

.....Wǒ juéde wǒ bǐ wǒ yīshēng zhōng suǒyǒu de suìyuè huó dé dōu yào jiǔ.

Bu akşamki şölen [Konu] bütün şölenlerden [Konu] daha görkemli **geçti**². (TK-AÇE: 231)

今晚的宴会 [Konu] 比以往的任何宴会 [Konu] 都更为盛大地举办² 了。

Jīn wǎn de yànhuì bǐ yǐwǎng de rènghé yànhuì dōu gèng wèi shèngdà dì jǔbàn le.

...bilmiyor mu, (O) [Deneyimci] herkeslerden [Deneyimci] iyi **biliyor**² ya inanmıyor, ne güzel. (TK-AÇE: 231)

.....他不知道吗? 他 [Deneyimci] 比任何人 [Deneyimci] 都清楚², 只是不相信, 挺好。

.....Tā bù zhīdào ma? Tā bǐ rènghé rén dōu qīngchǔ, zhǐshì bù xiāngxìn, tǐng hǎo.

Neriman [Eden] ilk gelen Fatih-Harbiye tramvayına [Hedef] herkesten [Eden] evvel **atlamaya**₂ muvaffak olmuştu. (PS-FH: 11)

内里曼 [Eden] 成功地比所有人 [Eden] 更早跳上₂了第一辆来的法提赫-哈尔比耶电车 [Hedef]。

Nèilǐ màn chénggōng de bǐ suǒyǒu rén gèng zǎo tiào shàngle dì yī liàng lái de fǎ tí hè-hā ěr bǐ yé diànchē.

Bir yorumun [Konu] ötekinden [Konu] daha **geçerli olduğunu**₂ ispatlayabilir miyiz? (TE-ENO: 14)

我们能证明一个解释 [Konu] 比另一个 [Konu] 更合理₂吗?

Wǒmen néng zhèngmíng yīgè jiěshì bǐ lìng yīgè gèng hélǐ ma?

Bunun yerine, muhtemelen bazıları [Konu] ötekilerden [Konu] daha **güvenilir**₂, ... (TE-ENO: 15)

相反，可能有些 [Konu] 比其他的 [Konu] 更可靠₂，.....

Xiāngfǎn, kěnéng yǒuxiē bǐ qítā de gèng kěkào,.....

Söz konusu tekniklerin tümü, (bizim) [Eden] edebi metnin diline [Konu] bir yemek tarifinin yahut alışveriş listesinin dilinden [Konu] daha çok **dikkat etmemizi**₃ ister. (TE-ENO: 17)

这些全部技巧要求我们 [Eden] 比对待食谱或购物清单的语言 [Konu] 更仔细地关注₂文学文本的语言 [Konu]。

Zhèxiē quánbù jìqiǎo yāoqiú wǒmen bǐ duìdài shípǔ huò gòuwù qīngdān de yǔyán gèng zìxì de guānzhù wénxué wénběn de yǔyán.

(Onlar) [Konu] Pek doğru apartman komşularımızdan [Konu] bile daha gerçek **görünür**₂. (TE-ENO: 75)

(它们) [Konu] 看起来₂甚至比我们楼里的邻居 [Konu] 还要真实。

(Tāmen) kàn qǐlái shènzhì bǐ wǒmen lóu lǐ de línjū hái yào zhēnshí.

Eskiden yazılmış bir eseri [Konu], bazı açılardan, (bizim) [Deneyimci] kitabı yazıldığı dönemde okuyan insanlardan [Deneyimci] daha iyi **anlayabilmemiz**₃ mümkündür. (TE-ENO: 155)

在某些方面，我们 [Deneyimci] 有可能比那些在作品创作之时阅读它的人 [Deneyimci] **更好地理解**₃ 一部过去创作的作品 [Konu]。

Zài mǒu xiē fāngmiàn, wǒmen yǒu kěnéng bǐ nàxiē zài zuòpǐn chuàngzuò zhī shí yuèdú tā de rén gèng hǎo dì lǐ jiě yī bù guòqù chuàngzuò de zuòpǐn.

Bir açıdan, nelerin nelere yol açtığını bildiğimiz için, (biz) [Deneyimci] geçmiş [Konu] geçmişten [Zaman] daha iyi **biliyor**₃ sayılırız. (TE-ENO: 154)

从某种角度来看，因为我们知道什么导致了什么，所以说我们 [Deneyimci] 比过去 [Zaman] **更了解**₃ 过去 [Konu]。

Cóng mǒu zhǒng jiǎodù lái kàn, yīnwèi wǒmen zhīdào shénme dǎozhīle shénme, suǒyǐ kěyǐ shuō wǒmen bǐ guòqù gèng liǎojiě guòqù.

Bazen “比 (bǐ)” edatına gerek duyulmaz, örneğin:

Ben [Eden] çok bir şey söylemediğim halde ona [Etkilenen] lüzumundan [Durum] fazla **tesir etti**₃. (PS-FH: 96)

虽然我没有说太多，(我) [Eden] 却超出必要 [Durum] 地**影响**₃ 了他 [Etkilenen]。

Suīrán wǒ méiyǒu shuō tài duō, (wǒ) què chāochū bìyào dì yǐngxiǎngle tā.

8) “Eklendiği adı fiile veya başka bir ada ‘mensup olma, ait olma, yerden gelme’ anlamı ve ilişkisi ile bağlar” (Korkmaz, 2009: 315).

a) Çince cümlelerde, fiil ile isimler arasında bir edat ile bağlantı kurulur, isimler edatın nesnesi olur. Edat ve isimler birlikte “edat öbeği” oluşturur ve cümlenin zarf tümleci olarak fiilden önce yer alır. Bu tür isimler genellikle öznenin talep ettiği veya yararlandığı bir kişi olur. Yapısal olarak şu şekildedir:

Türkçe: Özne + Yer Tamlayıcısı (Ayrılma Hâli) + Fiil

Çince: Özne + Zarf Tümleci (Edat + Nesne) + Fiil

Canı [Eden] istediği herhangi bir şeyi [Etkilenen] ilk rast geldiği adamdan [Kaynak] **istiyordu**₃. (İP-GYH: 203)

他 [Eden] 跟他遇到的第一个人 [Kaynak] 要³ 他想要的任何东西 [Etkilenen]。

Tā gēn tā yù dào de dì yī gè rén yào tā xiǎng yào de rèn hé dōng xī.

Öğreniyoruz² doğurduğumuz çocuklardan [Kaynak] biz [Eden] de. (TK-AÇE: 221)

我们 [Eden] 也向自己所生的孩子 [Kaynak] 学习²。

Wǒ men yě xiàng zì jǐ suǒ shēng de hái zǐ xué xī.

Biz hepimiz [Eden] denizi [Etkilenen] ondan [Kaynak] öğrendik³. (TK-AÇE: 221)

我们大家 [Eden] 都从他那里 [Kaynak] 知道³ 了大海 [Etkilenen]。

Wǒ men dà jiā dōu cóng tā nà lǐ zhī dào le dà hǎi.

b) Bir şeyin kaynağını belirten yer isimleri için, Çince cümlelerde fiil ile bu yer isimleri arasında bir edat ile bağlantı kurulur ve yer isimleri edatın nesnesi olur. Edat ve yer isimleri birlikte “edat öbeği tamamlayıcısı” oluşturur ve cümlenin tamamlayıcısı olarak fiilden sonra yer alır. Fiil ile yer isimleri arasında edat bağlantısı da kullanılabilir ve yer isimleri edatın nesnesi olur. Edat ve yer isimleri birlikte “edat öbeği” oluşturur ve cümlenin zarf tümleci olarak fiilden önce yer alır. Yapısal olarak şu şekildedir:

Türkçe: Özne + Yer Tamlayıcısı (Ayrılma Hâli) + Fiil

Çince: Özne + Fiil + Edat Öbeği Tamamlayıcısı (Edat + Nesne)

=Özne + Zarf Tümleci (Edat + Nesne) + Fiil

Benim [Eden] buradan [Kaynak] değil, kendilerinden [Kaynak] olduğumu² bir bakışta anlamalıydılar. (TK-AÇE: 229)

他们应该一眼就能看出我 [Eden] 不来² 从这里 [Kaynak] ， 而来² 自他们 [Kaynak]。

Tā men yīng gāi yī yǎn jiù néng kàn chū wǒ bù lái zì zhè lǐ , ér lái zì tā men.

他们应该一眼就能看出我 [Eden] 不从这里 [Kaynak] 来² ， 而从他们 [Kaynak] 来²。

Tā men yīng gāi yī yǎn jiù néng kàn chū wǒ bù cóng zhè lǐ lái , ér cóng tā men lái.

Aydın'dan [Kaynak] incir [Eden], Bursa'dan [Kaynak] şeftali [Eden] **çikar**². (NA-DBB:

77)

无花果 [Eden] 从艾登 [Kaynak] 来², 桃子 [Eden] 从布尔萨 [Kaynak] 来²。

Wúhuāguǒ cóng ài dēng lái, táozi cóng bù'ěr sà.

SONUÇ

Bu çalışmada, Türkçe ve Çince fiil istemleri, Türkçedeki yönelme durumu (yönelme hâli), bulunma durumu (bulunma hâli) ve ayrılma durumu (ayrılma hâli) eklerinin farklı metinlerdeki kullanımları üzerinden, Çinceye çevrilerek istem teorisi çerçevesinde karşılaştırılmıştır. İstem teorisi, fiillerin hangi tür ve sayıda tamlayıcılarla birlikte kullanılabileceğini belirleyen bir dilbilgisel kavram olarak, fiil ile onun yönettiği isim unsurları arasındaki mantıksal, söz dizimsel ve anlamsal ilişkileri ortaya koyar. Türkçe ve Çince arasındaki bu karşılaştırmalı çalışma, iki dilin yapısal ve işlevsel farklılıklarını ortaya koymuştur.

Türkçede yönelme durumu, bulunma durumu ve ayrılma durumu ekleri, fiil ve fiilin yönetebileceği isim unsurları arasındaki ilişkiyi ifade etmede önemli bir rol oynar. Bu ekler, cümledeki ögeler arasındaki mantıksal ve söz dizimsel ilişkileri belirtir ve çeşitli işlevsel anlamlar taşır. Türkçeden farklı olarak, Çince istem biçimsel işaretler ve morfolojik değişiklikler göstermediğinden, daha çok söz dizimsel yapı kuralları ve bağlaçlar aracılığıyla ifade edilir. Başka bir deyişle, Türkçe ve Çince cümlelerdeki fiil ile isim unsurları arasındaki mantıksal ilişki ve semantik ilişki aynı olabilmesine rağmen, söz dizimsel düzeyde, Türkçedeki istem çeşitli durum (hâl) ekleriyle ifade edilirken, Çincedeki istem farklı söz dizimsel yapılar ve cümle yapılarıyla ifade edilir ve bu ilişkileri belirtmek için sıkça edatlar veya bağlaçlar kullanılır. Söz dizimi konusunda, farklı türlerden kaynaklanan Türk edebî eserlerdeki cümleleri inceleyerek, Türkçe ve Çince fiil istemlerini karşılaştırmak suretiyle şu sonuçlara varılmıştır:

1. Türkçede yönelme durum eki +{(y)A} kullanılan cümleler için, Çincede:

a. Bazı fiillerin isim unsurlarıyla ilgili herhangi bir gereksinimi yoktur.

b. Bazı fiiller, belirli kelimelerle merkez-tamamlayıcı öbeği oluşturarak isim unsurlarıyla bağlantı kurar: Bu fiillerden bazıları yönelme fiilleriyle yönelme tamamlayıcısı oluşturur ve isimle bağlantı kurar; bazı fiiller ise sıfat, fiil veya fiil öbekleriyle sonuç tamamlayıcısı oluşturur ve isimle bağlantı kurar.

c. Bazı fiiller, isim unsurlarıyla edat aracılığıyla bağlantı kurar ve oluşturulan edat öbeği zarf tümleci (fiilden önce) veya tamamlayıcı (fiilden sonra) olarak işlev görür.

d. Üç veya daha fazla isim unsurunu yöneten fiiller, ortak özne-nesneli cümle veya çift nesneli cümle oluşturabilir.

e. Art arda iki eylemi ifade eden bazı fiiller, ardışık fiil cümlesi oluşturabilir.

2. Türkçede bulunma durum eki +{DA} kullanılan cümleler için, Çince:

a. Bazı fiiller, isim unsurlarıyla edat aracılığıyla bağlantı kurar ve oluşturulan edat öbeği zarf tümleci (fiilden önce) veya tamamlayıcı (fiilden sonra) olarak işlev görür.

b. Bazı isim unsurları özne olarak kullanılır ve fiille fiil-tamamlayıcı ilişkisi oluşturmaz, bunun yerine özne-yüklem ilişkisi oluşturur.

3. Türkçede ayrılma durum eki +{DAn} kullanılan cümleler için, Çince:

a. Bazı fiillerin isim unsurlarıyla ilgili herhangi bir gereksinimi yoktur.

b. Bazı fiiller, isim unsurlarıyla edat aracılığıyla bağlantı kurar ve oluşturulan edat öbeği zarf tümleci (fiilden önce) veya tamamlayıcı (fiilden sonra) olarak işlev görür.

c. Bazı isim unsurları özne olarak kullanılır ve fiille fiil-tamamlayıcı ilişkisi oluşturmaz, bunun yerine özne-yüklem ilişkisi oluşturur.

Buna göre, Türkçedeki yer tamlayıcısı kullanılan cümlelerde, Çince cümlelerin söz dizimsel yapısı çok çeşitli görünür. Başka bir deyişle, Çince fiillerin söz dizimsel istemi oldukça değişkendir. Bazı durumlarda başka hiçbir ek unsura gerek duyulmazken, bazı durumlarda edat veya özel fiiller eklenir, bazı durumlarda ise özel cümle yapıları oluşabilir.

Çince biçimsel işaretler ve morfolojik değişiklikler olmadığı için, anlamsal ifade söz dizimi değişikliklerine ve bağlaçlara dayanır. Çincenin söz dizimsel ilişkileri gevşek, dilbilgisel kuralları ise esnektir. Shen Jiaxuan'ın (2011) belirttiği gibi, "Çince dilbilgisi ve kullanımı birbirinden ayrılmaz. Çince dilbilgisini kullanımdan bağımsız olarak ele alınırsa, anlatılacak çok fazla dilbilgisi olmaz" (Shen, 2011: 15). Dolayısıyla, Çince istem dilbilgisi araştırmaları da Çincenin anlamı ve kullanımı temel alınarak yapılmalıdır. Yani söz dizimsel istemi incelerken, semantik istemin fiil ve cümle yapıları üzerindeki etkisi de göz önünde bulundurulmalıdır. Çince dilbilgisi kurallarının esnek olması nedeniyle, Türkçe cümleler Çinceye çevrilirken farklı çeviriler Çince cümlelerde farklı söz dizimsel yapılar oluşturabilir. Ancak, Türkçe ve Çincenin istem karşılaştırmalarında söz dizimsel istem düzeyinde kesin sonuçlar veya

kurallar ortaya koyulamayabilir. Buna rağmen, mantıksal istem ve semantik istem açısından benzerlikler bulunur. Başka bir deyişle, farklı dillerde aynı anlamı ifade eden bir fiil ve onun yönettiği isim unsurları arasındaki mantıksal ve anlamsal ilişkiler aynıdır. Dilin evrenselliği, cümlenin öğeleri arasındaki mantıksal ve anlamsal ilişkilerde kendini gösterir.

Türkçe ve Çince arasında semantik rollerin sınıflandırılması ve bu rollerin cümle içindeki işlevleri arasında da farklar vardır. Türkçede semantik roller, çeşitli durum (hâl) ekleriyle belirli bir dilbilgisel ve söz dizimsel ilişki içinde olabilir, bazen belirli bir karşılık ilişkisi gösterebilir. Ancak, Çince bu semantik ilişkiler yalnızca fiil ile isim unsurlarının anlamları ve aralarındaki ilişki üzerinden belirlenir.

Bu çalışma, Türkçe ve Çince fiillerin istemlerinin karşılaştırılması yoluyla, iki dil arasındaki yapısal ve işlevsel farklılıkları ortaya koyarak, dilbilimsel araştırmalar için bir referans kaynağı olabilir. Gelecekteki araştırmalar, bu bulguları genişletmek ve daha fazla metin ve örneklem üzerinde çalışarak, iki dil arasındaki istem ilişkilerini daha derinlemesine incelemek için fırsatlar sunabilir.

Bu çalışmanın sonuçları, Türkçe ve Çince öğrenen öğrenciler ve dilbilimciler için pratik bir rehber niteliği taşıyabilir. Ayrıca, iki dilin dilbilgisel yapıları arasındaki farkların anlaşılması, çeviri çalışmalarında ve dil öğretiminde de katkılar sağlayabilir.

KAYNAKÇA

Ágel, V. (2000). *Valenztheorie*. Tübingen: Narr.

Alan, N. (2021). *+{DAn} durum biçim birimi (yükleyenlerin üye yapısı ve anlamsal rolleri)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Allerton, D. J. (1982). *Valency and the English Verb*. London/New York: Academic Press.

Aydın, İ. ve Torusdağ, G. (2013). Türkçe, İngilizce ve Fransızca Açısından Lucien Tesnière'in Bağımsal Dilbilgisi. *Turkish Studies*, 8(8), 189-201.

Banguoğlu, T. (1974). *Türkçenin Grameri*. İstanbul: Baha Matbaası.

Banguoğlu, T. (1990). *Türkçenin Grameri* (3. basılış). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Boz, E. (2007). *Türkiye Türkçesinde +{A} Durum Biçimbirimi*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Chomsky, N. (1965). *Aspects of the Theory of Syntax*. Cambridge: MIT Press.

Doğan, N. (2011). *Türkiye Türkçesi Fiillerinde İsteme Göre Anlam Değişiklikleri* (Yayımlanmamış doktora tezi). Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dowty, D. (1991). Thematic proto-roles and argument selection. *Language*, 67(3), 547-619.

Engel, U. (1982). *Syntax der deutschen Gegenwartssprache* (Zweite Auflage). Berlin: Schmidt.

Fillmore, C. J. (1968a). Lexical entries for verbs. *Foundations of Language*, 4(4), 373-393.

Fillmore, C. J. (1968b). The case for case. In E. Bach ve R. T. Harms (Ed.), *Universals in linguistic theory* (ss. 1-88). New York: Holt, Rinehart and Winston.

Frankland, E. (1852). On a New Series of Organic Bodies Containing Metals. *Philosophical Transactions of the Royal Society of London*, 142, 417-444. doi:10.1098/rstl.1852.0020. S2CID 186210604.

Gülsevin, G. (1997). *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları, 673.

Helbig, G. (1992). *Probleme der Valenz-und Kasustheorie*. Tübingen: Niemeyer.

Helbig, G. ve Schenkel, W. (1978). *Wörterbuch zur Valenz und Distribution Deutscher Verben*. Leipzig: Bibliographisches Institut.

Helbig, G., ve Schenkel, W. (1991). *Wörterbuch zur Valenz und Distribution deutscher Verben*. Tübingen, Germany: Max Niemeyer Verlag.

Heringer, H. J. (1993). Dependency Syntax-Basic Ideas and the Classical Model. In J. Jacobs, A. von Stechow, W. Sternefeld, ve T. Venneman (Eds.), *Syntax* (Cilt: 1, ss. 298-328). Berlin/New York: Walter de Gruyter.

Heringer, H. J. (1996). *Deutsche Syntax Dependentiell*. Tübingen: Stauffenburg Verlag.

Kahraman, T. (1996). *Çağdaş Türkiye Türkçesindeki Füllerin Durum Ekli Tamlayıcıları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Kahraman, T. (2007). *Çağdaş Türkiye Türkçesindeki Ad Çekim Ekleri ve Bunların İşlevleri*. İzmir: Kanyılmaz Matbaası.

Karabulut, F. ve Özdemir, T. A. (2017). İstem ve İstem Analizi: Gagauz Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Karşılaştırmalı Bir Çalışma. *Dil Araştırmaları*, Güz 2017(21), 91-112.

Korkmaz, Z. (1974). Eski Türkçedeki Oğuzca Belirtiler. *Türkoloji Dergisi*, 6(1).
https://doi.org/10.1501/Trkol_0000000060

Korkmaz, Z. (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri: (Şekil Bilgisi)* (3. bs.). Ankara: Türk Dil Kurumu.

Růžička, R. (1978). Three Aspects of Valence. W. Abraham (Ed.), *Valence, Semantic Case and Grammatical Relations* (ss. 47-54). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Özkan, I. A. (2017). *Evrensel Dilbilgisi ve Türkçede İstem (Valenz)* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Schumacher, H., Kubczak, J., Schmidt, R., ve de Ruiter, V. (2004). *VALBU: Valenzwörterbuch Deutscher Verben*. Tübingen: G. Narr.

Schwischay, B. (2002). *Introduction à la Syntaxe Structurale de L. Tesnière*.
<http://www.home.uni-osnabrueck.de/bschwisc/archives/tesniere.pdf>

Tesnière, L. (1959). *Éléments de syntaxe structurale*. Paris: Klincksieck.

Tesnière, L. (1965). *Éléments de syntaxe structurale*. Paris: Librairie C. Klincksieck.

Tesnière, L. (2015). *Elements of Structural Syntax* (S. K. Timothy Osborne, Çev.). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Uzun, N. E. (2000). *Anaçizgileriyle Evrensel Dilbilgisi ve Türkçe*. İstanbul: Multilingual Yayınları.

范晓. (1991). 动词的“价”分类. *语法研究和探索 (五)* (ss. 144-158). 语文出版社.
(Fan, X. (1991). Fiillerin “Valans” Üzerine Sınıflandırması. *Gramer Araştırmaları ve Keşifler (5)*, 144-158. Dil ve Edebiyat Yayınevi.)

黄伯荣, ve 廖序东. (2017). *现代汉语: 下册* (增订六版). 北京: 高等教育出版社.
(Huang, B., ve Liao, X. (2017). *Modern Çince: Cilt II* (6. Genişletilmiş Baskı). Pekin: Yüksek Eğitim Yayınevi.)

黄国营. (2002). *吕叔湘选集 (二十世纪现代汉语语法“八大家”)*. 长春: 东北师范大学出版社. (Huang, G. (2002). *Lü Shuxiang Seçkileri (Yirminci Yüzyıl Modern Çince Gramerinin “Sekiz Büyükleri”)*. Changchun: Doğu Kuzey Normal Üniversitesi Yayınevi.)

李洁. (1987). 德语配价理论的发展及成就. *外语教学与研究*, 1987(01), 35-41, 79-80. (Li, J. (1987). Almanca Valans Teorisinin Gelişimi ve Başarıları. *Yabancı Dil Eğitimi ve Araştırmaları*, 1987(1), 35-41, 79-80.)

廖秋忠. (1984). 现代汉语中动词的支配成分的省略. *中国语文*, 1984(4), 241-247. (Liao, Q. (1984). Modern Çince Fiillerin Yönettiği Unsurların İhmal Edilmesi. *Çin Dili ve Edebiyatı*, 1984(4), 241-247.)

刘海涛. (2009). *依存语法的理论和实践*. 北京: 科学出版社. (Liu, H. (2009). *Bağımlılık Dilbilgisinin Teorisi ve Pratiği*. Pekin: Bilim Yayınevi.)

陆俭明. (1991). 现代汉语不及物动词之管见. *语法研究和探索 (五)* (ss. 159-173). 语文出版社. (Lu, J. (1991). Modern Çince Geçişsiz Fiiller Üzerine. *Gramer Araştırmaları ve Keşifler (5)*, 159-173. Dil ve Edebiyat Yayınevi.)

陆俭明. (1997). 配价语法理论和对外汉语教学. *世界汉语教学*, 1997(01), 4-14. (Lu, J. (1997). Valans Dilbilgisi Teorisi ve Yabancı Dil Olarak Çince Öğretimi. *Dünya Çince Öğretimi*, 1997(1), 4-14.)

陆俭明. (2013). *现代汉语语法教程* (3. Baskı). 北京: 北京大学出版社. (Lu, J. (2013). *Modern Çince Grameri Ders Kitabı* (3. Baskı). Pekin: Pekin Üniversitesi Yayınevi.)

吕叔湘 (主编). (1999). *现代汉语八百词* (增订本). 北京: 商务印书馆. (Lü, S. (Ed.). (1999). *Modern Çince'de Sekiz Yüz Kelime* (Genişletilmiş Baskı). Pekin: Ticaret Yayınevi.)

吕叔湘. (2017). *中国语法要略*. 北京: 商务印书馆. (Lü, S. (2017). *Çin Dili Grameri*. Pekin: Ticaret Yayınevi.)

沈家煊. (2000). 句式和配价. *中国语文*, 2000(04), 291-297, 381. (Shen, J. (2000). Cümle Yapısı ve Valans. *Çin Dili ve Edebiyatı*, 2000(4), 291-297, 381.)

沈家煊. (2011). *语法六讲*. 北京: 商务印书馆. (Shen, J. (2011). *Dilbilgisi Üzerine Altı Ders*. Pekin: Ticaret Yayınevi.)

沈阳. (2000). *配价理论与汉语语法研究*. 北京: 语文出版社. (Shen, Y. (2000). *Valans Teorisi ve Çince Dilbilgisi Araştırmaları*. Pekin: Dil ve Edebiyat Yayınevi.)

石毓智. (2010). *汉语语法*. 北京: 商务印书馆. (Shi, Y. (2010). *Çince Grameri*. Pekin: Ticaret Yayınevi.)

宋丽. (2017). 特斯尼耶尔《结构句法基础》的要点梳理及简评. *文教资料*, 2017(Z1), 30-34. (Song, L. (2017). Tesnière'in "Yapısal Söz Dizimi İlkeleri"nin Ana Noktaları ve Kısa Yorumu. *Kültür ve Eğitim Kaynakları*, 2017(Z1), 30-34.)

文炼. (1982). 词语之间的搭配关系. *中国语文*, 1982(1), 17-22. (Wen, L. (1982). Kelimeler Arasındaki Uyum İlişkileri. *Çin Dili ve Edebiyatı*, 1982(1), 17-22.)

文炼, ve 袁杰. (1990). 谈谈动词的”向”. *汉语论丛* (ss. 11-23). 华东师大出版社.
(Wen, L., ve Yuan, J. (1990). Fiillerin “Yönü” Üzerine. *Çince Araştırmaları* (11-23).
Doğu Çin Normal Üniversitesi Yayınevi.)

王静, ve 王洪君. (1995). 动词的定价与被字句. 沈阳 ve 郑定欧 (主编), *现代汉语定价语法研究* (ss. 90-118). 北京: 北京大学出版社. (Wang, J., ve Wang, H. (1995). Fiillerin Valansı ve “Bei (被)” Cümleleri. Shen, Y. ve Zheng, D. (Ed.), *Modern Çince Valans Gramer Araştırmaları* (90-118). Pekin: Pekin Üniversitesi Yayınevi.)

王伟丽. (2000). 汉语定价语法研究的新动向. *汉语学习*, 2000(03), 20-25. (Wang, W. (2000). Çince Valans Gramer Araştırmalarındaki Yeni Eğilimler. *Çince Öğrenme*, 2000(3), 20-25.)

吴为章. (1982). 单向动词及其句型. *中国语文*, 1982(5). (Wu, W. (1982). Tek Yönlü Fiiller ve Cümle Yapıları. *Çin Dili ve Edebiyatı*, 1982(5).)

徐凯. (2021). 现代汉语定价语法研究综述. *今古文创*, 2021(31), 108-109. doi:10.20024/j.cnki.cn42-1911/i.2021.31.045. (Xu, K. (2021). Modern Çince Valans Gramer Araştırmalarının Bir Özeti. *Günümüz ve Geçmişte Edebiyat ve Yaratıcılık*, 2021(31), 108-109. doi:10.20024/j.cnki.cn42-1911/i.2021.31.045.)

叶子, ve 刘海涛. (2023). 定价研究前沿进展. *外语学刊*, 2023(01), 19-26. doi:10.16263/j.cnki.23-1071/h.2023.01.003. (Ye, Z., ve Liu, H. (2023). Valans Araştırmalarındaki İleri Gelişmeler. *Yabancı Diller Dergisi*, 2023(1), 19-26. doi:10.16263/j.cnki.23-1071/h.2023.01.003.)

袁毓林. (1998). *汉语动词的定价研究*. 南昌: 江西教育出版社. (Yuan, Y. (1998). *Çince Fiillerin Valans Araştırması*. Nanchang: Jiangxi Eğitim Yayınevi.)

张烈材. (1985). 特斯尼埃的《结构句法基础》简介. *国外语言学*, 1985(2), 19-21.
(Zhang, L. (1985). *Tesnière'in "Yapısal Söz Dizimi İlkeleri"ne Genel Bir Bakış*.
Yabancı Dilbilim, 1985(2), 19-21.)

周统权. (2004). *汉语动词配价理论及其神经心理机制研究* (Doktora tezi, 华中
师 范 大 学). [https://kns-cnki-net-](https://kns-cnki-net-443.webvpn.blcu.edu.cn/kcms2/article/abstract?v=MuRVhOLgpmfORvUwtDiKiBrlURJYKC-SzWLAuR6i343gtIYBBdLkoreL6za5P0qTbW7oiCCFD3EN69Y4K_2dKQUWdNyX7AuanXXgfmAZLLN9EXyDEd2hiXFu-6Sgdz-f1qju3z00l9uVlpmVYeDofA3J9EQE_U&uniplatform=NZKPT&language=CHS)

URJYKC-

SzWLAuR6i343gtIYBBdLkoreL6za5P0qTbW7oiCCFD3EN69Y4K_2dKQUWdNy
X7AuanXXgfmAZLLN9EXyDEd2hiXFu-6Sgdz-

f1qju3z00l9uVlpmVYeDofA3J9EQE_U&uniplatform=NZKPT&language=CHS

(Zhou, T. (2004). *Çince Fiil Valans Teorisi ve Sinirsel Psikolojik Mekanizmalarının
Araştırılması* (Doktora tezi, Orta Çin Normal Üniversitesi). [https://kns-cnki-net-](https://kns-cnki-net-443.webvpn.blcu.edu.cn/kcms2/article/abstract?v=MuRVhOLgpmfORvUwtDiKiBrlURJYKC-SzWLAuR6i343gtIYBBdLkoreL6za5P0qTbW7oiCCFD3EN69Y4K_2dKQUWdNyX7AuanXXgfmAZLLN9EXyDEd2hiXFu-6Sgdz-f1qju3z00l9uVlpmVYeDofA3J9EQE_U&uniplatform=NZKPT&language=CHS)
URJYKC-

SzWLAuR6i343gtIYBBdLkoreL6za5P0qTbW7oiCCFD3EN69Y4K_2dKQUWdNy
X7AuanXXgfmAZLLN9EXyDEd2hiXFu-6Sgdz-

f1qju3z00l9uVlpmVYeDofA3J9EQE_U&uniplatform=NZKPT&language=CHS)

朱德熙. (1997). *现代汉语语法研究*. 北京: 商务印书馆. (Zhu, D. (1997). *Modern
Çince Gramer Araştırmaları*. Pekin: Ticaret Yayınevi.)